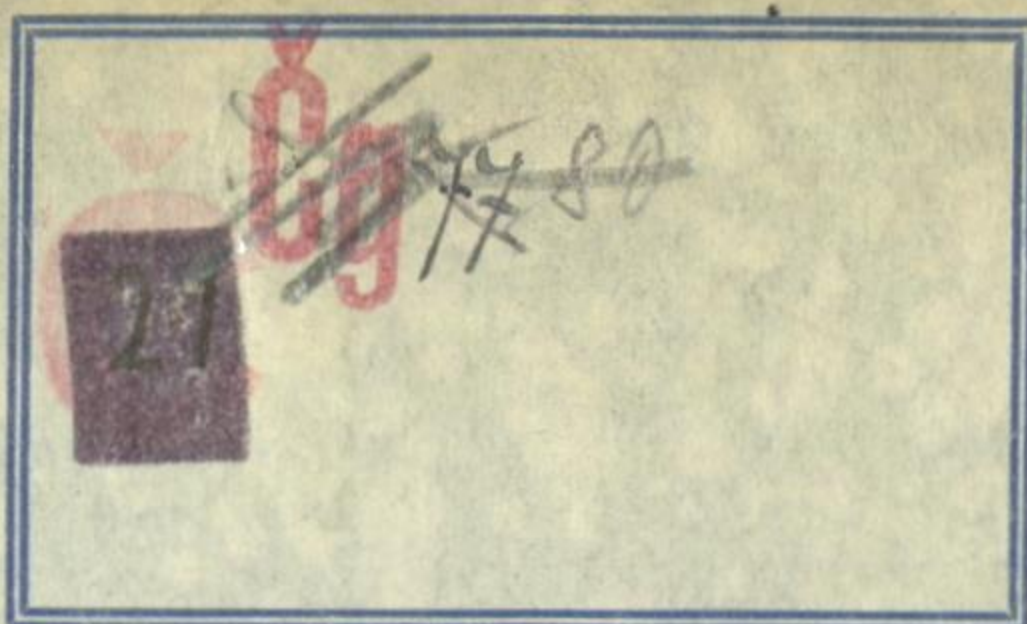

II
C26085
f

Slovenske večernice

za

poduk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Štiriintrideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokoč. Kerškega knezoškofijstva.

1878.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

Sveti Oče Leo XIII.

Slovenske večernice

za

poduk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Štiriintrideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

Zan Vrhovnik

1878.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

II 4 26085 f

IN 030003327

Po volitvi novega papeža, sv. očeta,

Leona XIII.

dne 18. februarja 1878.

(F. Furlani.)

Neskončno dobri, milostivi Oče,
Brez kter'ga vedenja še las z glavice
Na tla ne pade, svoje sirotice
Ne pušča dolgo, da se britko joče.

Vsi od palače dol do zadnje kočē,
Od mesta do najrevniše vasice,
Od Serafina do najmanjše ptice,
Previdnost Božjo zmer spoznajmo vroče!

Če Malahijevo prorokovanje*

Resnica v djanji je, ne prazne sanje,
S sedanjim poglavarjem cerkvi sveti

„Na nebu luč“ prisije. Serčno uneti
Za Božji dar vsi krepko zadonimo:

Te Deum Laudamus — Tebe, Bog, hvalimo!

* Malahija je bil rojen na Izlandskem v Armagu l. 1094. Sperva menih, potem opat v opatiji Bangonski, bil je poslednjič izvoljen nadškof Armag-ski, ktero službo pa je odložil, da je postal podškof v Dovn-iški cerkvi. Sloveč je bil zavoljo svoje svetosti in mnogih čudežev in tudi zaradi prijateljstva, ki ga je imel s sv. Bernardom, v katerega naročji je tudi umerl 2. nov. 1148. Spisal je obilno prorokovanj, ki so bila od sv. Bernarda priobčena. V svojem prorokovanji o verstitvi papežev imenoval je ravno umerlega Pij-a IX. s pridevkom: „Crux de Cruce“ — križ od križa; sedajnega pa imenuje: „Lumen in coelo“ — „Luč na nebu“. Po tem prorokovanji ima biti še deset papežev s pridevkom:

1. Ignis ardens. Ogenj goreči.
2. Religio depopulata. Zapuščena vera.
3. Fides intrepida. Vera neboječa.
4. Pastor angelicus. Angeljski pastir.
5. Pastor et nauta. Pastir in čolnar.
6. Flos florum. Cvetlica cvetlic.
7. De medietate lunae. Od polomeseca.
8. De labore solis. Od solnčnega dela.
9. Gloria olivae. Slava oljke (mirú).

10. V zadnjem času preganjanja sv. kat. cerkve bo na papeževem tronu sedel, Peter z Rima, ki bo mnogo preterpel, toda po slavno premaganem terpljenji in preganjanji bo ostri Sodnik pristopil in sodil žive in mertve.

Nevera.

(Podučna povest za sedanji čas.)

(Spisal A. Dobrčan.)

Kaj je pač človeško življenje? Veden trud in terdo pobjanje od dne do dne, od leta do leta, in vse to, da bi si človek pripravil nekoliko veselih trenutkov, kjer bi pozabil na obdajajoče ga težave, kjer bi pozabil, da je revno Adamovo dete, ter bi mislil, da je srečen. — Srečen? Da, da, srečen biti želi, po sreči hrepeni, a le dozdevno srečo si vlovi samo za trenutek, da potem tem bolje čuti, kako reven, slab, polen nadlog je v resnici. In poprašaj cesarja na zlatem prestolu, poprašaj bogatina v svitlih sobanah, poprašaj skopuha v sredi zvenečega denarja, poprašaj učenjaka zatopljenega v učene knjige: „ali si srečen, popolnoma srečen?“ Odgovor dobiš povsod enak: „Ne, vse to mi sreče ne da!“

Zakaj toraj živimo, če ne dosežemo tega, v kar nameruje vse naše delovanje? Življenje ni ničesar vredno, veržimo jo proč nadležno butaro! — Toda stoj! to so besede brezvernikove, ki ne veruje v Boga, na dušo, neumerjočnost; res, temu je življenje, v kojem nikakor ne more zadostiti groznim željam svojega telesa, nično, brez cene! A kerščanski človek misli drugače. Vera mu kaže, da ravno terpljenje je ona pot, če tudi ternjeva, ki nas pelje in gotovo pripelje do večne sreče, do sreče stalne, ktere tam več zgubiti mogli ne bomo; vera mu kaže, da naše življenje je pokora, ktera naj bi nas očistila madežev, ki nam branijo vstop v deželo sladkega miru. Da isti nagon, isto neizbrisljivo hrepenenje po sreči in sicer po sreči stalnej nam ravno poterjuje našo vero o bodočem življenju po smerti, ker, kako bi nam mogel ljubi stvaritelj vsaditi nagon, kakoršnemu bi se nikdar zadostiti ne moglo?

Ker nam toraj vera pokaže pravo ceno našega življenja, ker nam sladi naše britkosti, ker nas ohrani vesele, stanovitne, tudi v najhujih viharjih, zato, predragi, ne dajmo si je odvzeti, marveč jo čujmo bolj od najdražega zaklada! In ravno v poterditev vere naj služi moja mala pripovestica.

I.

Noč je razprosterla svoja krila nad utrujenim svetom, razposlala je spanca, sela svojega, v mesta in vasi, da bi bla-

godejno zatisnil zemljanom oči, ter jim spečim vlival novih moči v onemogle ude. Povsod in tudi v vasi Greben se odpravljajo k počitku; oče moli sveti „rožni venec“, mati odgrinja detetom postelje, pokriža jih še, izroči ljubemu Bogu in angelju varuhu, ter odide tudi sama k pokoju.

Malokje še luč berli; pri Bogatinu je tudi že vse tiho in temno, razun v enej sobi. Mlada žena sedi pri mizi, ter plete, zibaje malo dete. Solza se jej uterne iz lepega očesa in pada po rudečih licih. Ura odbije deset.

„Oh, še zdaj ga ni! Moj mož, moj mož, kam si zabredel? Zmiraj se suče okrog gospode, ktera je pozabila na svojega Boga, in skuša tudi druge odverniti od Njega. Da se jej je moral vdati mož moj! . . . Pravi, k zborovanju hodim. Od zadnjega zbora si je prinesel nekov časnik poln bogokletja in zdaj se je naročil nanj — tudi danes ne bo gotovo nič dobrega! . . . V cerkev več ne hodi, norčuje se iz vseh, kateri se derže stare vere! Na moje prošnje se ne zmeni, več mu ni mar ljubezni, obljubljene mi pri zaroki — z vero mu je šla po vodi!“

In žena globoko zdihne spomnivši se prejšnjih časov. Dve leti je poročena, na strani svojega Janeza je menila uživati polno srečo — a sedanji Janez ni več prešnji. Prej so ga vaščani sami jako čislali, volili so ga za župana, ker se je razumel na bukve in pripisovaje mu več modrosti, hodili so sploh k njemu po svet; kerčma njegova se je močno obiskovala. Sam je bil vesel, družljiv, le nekako preveč častilakomen. Pred dobrim letom so ga dobili v roke neki mestni kričači, katerih je bila sicer le mala peščica, a kateri so se tim glasneje in prederzneje zoperstavljali veri in verskemu življenju — od ta čas se je Janez na slabo spremenjeval in popolnoma spremenil. Mogočno je jel prevzetovati, sokmete pogledavati po strani, popuščati službo Božjo, zahajati vedno pogostejše med ono mestno gospodo, ter zanemarjevati domačnost. Prej je ženo čislal, ljubil, a zdaj jo je zmerjal kot neumno, norčeval se iz njene službe Božje in zakonska edinost — prva podlaga srečnemu zakonu — šla je proč.

To je jako žalostilo dobro ženo, bodočnost jo je skerbela tim bolj, ker je imela mlado dete. Kaj bo ž njim pri tacem očetu? Takošne misli so rezale materno serce, in ni si mogla kaj, če je jela solza pobijati solzo. Vsaj je vedela v kakošnej družbi je zopet mož, dopoldne je že odšel, toda še zdaj ga ni k domu; pričakovala ga je vsak trenutek in vsak trenutek jej je serce bolj nemirno bilo.

Janez se je odpeljal zjutraj v bližnje mesto, kamor so ga povabili preučeni gospodje na zborovanje. Nekdaj je hodil v šolo, obiskal je že drugi latinski razred, pa knjige ga niso nič kaj razvedrovale, več veselja je kazal do konjičev in poličev, do kmetijstva in kupčijstva; zato ga je obderžal oče doma, ter mu izročil precej dobro posestvo. Sam je začel kupčevati z vinom, vozil ga je iz Štajarskega, Hrovaškega in Dolenskega, prodajal ga na drobno in debelo. Pošten je bil, kakor smo že omenili, a zvalili so ga na svojo stran možje s suknjami in očali, toraj gotovo preučeni, preslepili so ga s svojim gladkim jezikom, vzbudili mu verske dvome, ter izbijali iz glave resnico. Vabili so ga k svojim zborovanjam, kar je posebno vstrezalo njegovi častilakomnosti, tu so se posvetovali, kako bi se bolj uspešno borili zoper duhovnike in cerkev, ter si povekšali svoje kardelo.

Danes je bil enak shod. V velikej sobani se je zbrala sijajna gospoda, med njimi več „gosposkih“ kmetov, kakor Janez, močno so se čutili počastene, biti v tako visokej družbi. Vsedejo se, pervosednik, dolg, vitek mož, poprime besedo in kratko tako-le beseduje:

„Čas prostosti, čas napredka je sedanji čas. Toda našej prostosti, našemu napredku preti grozen sovražnik, strupena kača in ga nam skuša uničiti s strupenim svojim želom — to je katoličanstvo v duhovnih njegovih. V sužnost nas hočejo vkleniti, zatreti nam presveto prostost v vesti, mislih in djanju, zatreti pridobitke vednostne. Upihati nam hočejo svitlo luč sedanjega veka, da bi vedno živeli v nevednosti, vražah in temini. Zaterimo tega sovražnika, prisezimo mu večno sovraštvo; zato izdajajmo časnike in knjižice, ter jih razširjajmo med prosto ljudstvo, da ga rešimo trinoških rimskih okov!“

To so bile visoke besede še višega modrijana; plosk jim odmeva iz vseh kotov lepe sobe. Zdaj se vzdigne majhen, seden mož, iz obraza se mu sveti divja strast, ognjeno se ozre po zbranih, povzdigne svoj glas in pravi:

„V poterjenje predsednikovih besedi, dodam še to-le in vprašam: kaj uče ti farji? Da je Bog, pekel, duša! Ha, ha! Vse to je overgla najnoveja vednost. Pregledala je vse prostore, kjer se sučejo zvezde in ni videla Boga! Prekopala je vse podzemske globine, a ni proderla do hudiča! Natanko, z drobnogledom je preiskovala človeško truplo, toda ni je našla duše in tudi ne prostora, kjer bi mogla bivati. Proč toraj z vero! mi le pripoznamo, kar vidimo, kar primemo, vera pa je sramotna za naš napredek, za naš um učeč, da ima človek

samo telo, da so toraj čenče, kar se uči o duhu, o podjarmljenju telesa pod dušno oblast. To je zoper našo prostost in prokleta sužnjost, ker se morajo telesni in toraj čisto naravni nagibi zatajevati, zaničevati. Proč s to bedarijo, proč z goljufnim farštvom — živela svoboda, živel napredek!“

Gromoviti plosk je napolnjeval vso sobano. Janez je kar zijal, to so učeni govori, to so dokazi jasni, kakor beli dan! Kako dobro, da je odvergel svojo prešnjo neumnost, zdaj še le zajema s polno žlico iz studenca vednosti! Da, da, nič ni Boga, nič duše! proč s cerkvijo.

Temu govorniku je sledilo še več družih. Posebno eden je še poslal po dvorani premogočno besedo: „Cerkev bi rada pripeljala nazaj tisti temni srednji vek, kjer je vse gospodarila — dobro, da so ti časi proč! Pridobljenih prostost si ne damo več odvzeti, visoko deržimo zastavo našo, bojevaje se zoper cerkvene naredbe, kakoršen je post in druge enake reči primerne za stare babe, a ne za nas! Živili svobodnjaki!“ Ha, ha, hi, hi! se je slišalo po tej preomikanej šali.

Tako so govorili, zmiraj eno mlatili, veliko besedi metali krog sebe, a nič ne dokazali; potem pa so jedli in pili in časnike brali in sicer časnike vredovane od judov, protestantov, pa očitnih ali skrivnih odpadnikov; v njih so se „prav dobro(?)“ učili, kaj terdi katoliška cerkev; smejali se in norčevali iz verskih nauk.

Ali se je pač Janezovej ženi sanjati moglo, v kako družbo je prišel njen mož? Da je prišel med take modrijane, kateri hoté zvedeti kaj cerkev uči, poprašujejo cerkvene nasprotnike, ne pa cerkve same? O, da bi bila to vedela, še bolj bi se bila solzila, še bolj goreče bi bila prosila k usmiljenemu gospodu, k očetu luči, da naj razsvetli njenega moža.

Kakor smo videli, jedli so, pili in govorili še mnogo neslanega, posebno, ko jih je začel še vinski duh navduševati. Boriti se v spisih zoper cerkev in njenega trinoga, spodkopavati vero: to so sklenili. Se ve, v spisih ne povedó svojega namena tako na debelo, kakor v družbi med seboj, marveč počasi vlivajo strup, namešan na videz čistej tekočini, na korenine; ko te nagnjijejo, treba je le še malega piha, drevo pade, vera je proč, prijatelj cerkve spremenil se je v strastnega nasprotnika.

Razidejo se še le pozno zvečer.

Janez zasede svoj voz, pridruži se mu še drug čisto podoban tovariš. „No, ti Blaže, danes sva pa slišala veliko lepega! Vsaj res! Prostost! Kdo bi me silil v cerkev, posebno k spovedi,

kdo bi mi branil jesti v petek mesne jedi? Oho, neumni kmetje naj to delajo, midva pa napredujva!“

„Ha, ha! dobro Janez! radoveden sem, kaj bo pojutranjem ali bodo debelo pogledovali? ha, ha! ti še ktero uganeš! Res učeni so pa ti možje; verjemi, jaz sem kot vojak mnogo sveta prehodil, a le v največih mestih sem slišal kaj enacega. Že davno se neumnim kmetom posmehujem zaradi njihovega praznoverstva; zaničujejo me, šlape, zaradi tega, kot prismuknenega korporala! Da bi jih zlodej vzel, ko bi ga kaj bilo! Ha, ha! Kaj pa tvoja babnica doma? Ko bi bila slišala današnje govore, v medlevice bi bila cepnila pri vsacem stavku!“ in oba sta se smejala, norce brila in napletala ubozega konjička.

Hitro privozita na Janezov dom. Blaže odide, Janeza pa začenja jezica tretji, ker ni nikogar spregat. Vse mu nagaja, nič ne more prav narediti, zato obeča še svojega ljubljencega psa, da prav žalostno zacvili, akoravno se je prišel prilizovaje plaziti krog njega.

Žena se je deloma razveselila, deloma ožalostila njegovega prihoda. Veselila, ker je prišel vendar k domu, žalostila, opaziti njegovo nasajenost, njegovo rotnje. Zdaj gre v izbo, silno odpre vrata, silno jih zaloputne, videti pa preplašeno ženo, zareži se na ves glas, ter jo zasmehljivo pozdravi: „No svetnica, koliko je „bogov“? Kaj ne, kolikor v hosti tersov“? Ha, ha!“

Ženi se serce britko zajoče. „Lepo te prosim, Janez, nikar tako ne govori, nikar me še bolj ne žalosti s svojimi bogokletnimi besedami, vsaj sem že tako polna britkost!“

„No, no! le čmeri se! kaj ti pa manjka, jesti imaš dovolj, družega ne potrebuješ!“

„Kaj mi manjka? Oh, vse, vse! Kje je tisti Janez, kteremu sem se poročila? Tisti pridni gospodar, ljubeznjivi mož, pošteni katoličan . . .!“

„Teh litanij pa že ne potrebujem! Večerjo!“ in se terdo vsede. Žena mu jo prinese, ne zine besedice.

„Ha, le jejmo, vidimo, kako se prileže jed zavžita brez molitve? No, le debelo glej! — ozre se zopet zasmehljivo proti ženi, žalostno odkimovajočej, pozabivši, da ga je nekoliko že njegova hitra jezica tresla, — vsaj žival tudi ne moli, sne, pa je! Misliš, da smo mi kaj posebno več? Pervi med njimi, to so danes učeni gospodje v mestu do pičice dokazali — in ti gospodje kaj več vedó, kakor tisti, ki na prižnicah nepotrebno ljudi strašijo z Bogom, kterega nikjer ni! Ha! greh! Greh gre

v meh, meh počí, greh van skočí! Jejmo, pijmo, po smerti je tako vsemu konec!“

Tako je govoril nalašč, ne brigaje se zato, da verno ženo vsaka beseda bolj zaboli, kakor bi jo udrihal s palico po herbtu.

„Mož, kam si zabredel? — sklene roke — ali si obnorel, ali se ti meša? Toraj čisto vso vero si zgubil? To je sad, ker ne hodiš v cerkev, ampak se potikuješ okrog taciñ, ki ne potrebujejo Boga, vsaj imajo dosti denarja . . .“

„Oho, veš kaj, ne vjezi me pa ne! — reče in ženo serdito pogleda — no, pa vsaj se bova že še pomenila, kdo je tu gospodar! Jutri je četrtek, zaklalo se bo naše tele; v petek je praznik, pridejo gospodje k nam, in ne smejo reči, kako se jaz neumno deržim še starih postav, jaz hočem biti prost!“ Vstane in gre skozi vrata v prvo nadstropje spat.

Kdo bi pač popisal ženina čutila? Izliva jih v gorkih molitvah in pošilja pred Njega, v čigar roki so serca človeška, prosi ga, naj bi zadel žarek milosti serce zaslepljenega moža. Oči povzdigne kviško, zre skozi okno v zvezdnato nebo, pride jej v glavo, kar je slišala v zadnji pridigi: Če naletiš na grob kamen, vtegneš reči, ta je slučajno tak, odlomil se je kje od družega; ako pa najdeš perstan, morda še umetno izdelan, ako dobiš verigo sestavljeno iz več članov, berzo sodiš, da tu ne more vladati naključje, ampak da je to delala umetna roka, višji razum, um človeški; ako opaziš v hiši lep red, hitro misliš, tu mora biti modra gospodinja, ki vse to vreduje; in če pogledaš neizmerno ozvezdje, ter vidiš, kako je vse vrejeno, kako natančna pot je odmerjena velikanskim truplom, po kateri se morajo vedno gibati in določen čas, v katerem dokončujejo svoj tek, ali nisi prisiljen spoznati, tu je moder vladar, vladar mogočen, veličanski, vzvišen nad vse svetovje, da, mora biti neskončni Bog! Nehoté padeš predenj in ga moliš svojega Stvarnika!“ Da, o Bog, molim Te iz globočine svojega serca, vsaj vem, da le od Tebe pride pravi blagor, pravi mir in prava tolažba! —

Tako je molila, v molitvi se okrepila, oserčila prenesti vse, karkoli bo prinesla prihodnjost in nekako umirjena zaspi.

II.

Prišel je petek, praznik Matere Božje. Rotarji so opravili lepo, čedno dopoldansko in popoldansko službo Božjo, potem so si pa hoteli privoščiti maselec dobre, rudeče kapljice in pa kak kos belega kruha. Po navadi jih je prišla velika

večina k Janezu — marsikteri polovnjak so mu že spraznili in marsikak groš prinesli, le nekako ošabno jih je jel pogledavati in čudno se jim skrivnosten dozdevati. Čudili so se, videti toliko gospode zbrane, a še čudneje so se spogledali videti, da meni nič, tebi nič, meso jedó.

„E ti Smolej! kaj ne, midva ga pa ne bova?!“

„Ne, ne! — odgovori stari mož — gospodi pač pečenka bolje diši, kakor cerkev; naj ravna po svojej vesti, mi delajmo po svojej, kakor nam cerkev vелеva!“

„Tako je — poprime besedo drugi — dobro, stare petice, staro vino, pa stara vera, to je kaj vredno! ha, ha — alo starega vina na mizo!“ —

Kmaló ga imajo, le Janez nima danes nič očesa za nje; zmir se suče samo okoli gosposke mize. Kako se mu iskrijo oči, sveti obraz in nasmehujejo usta. Vsaj je pokazal danes, da ne zaostaja za časovim duhom, da je kaj več, kakor neumni kmetje, ki na tak dan še mesa jesti ne upajo, da je, v kratkem rečeno, olikan in vreden imenitne tovaršije. Da njegovo ženo serce peče, da žena žalosti in sramote ne ve kaj početi, to mu ni mar, češ, naj se kuja, da bo sita.

Korporal Blaže je tudi vmes, toda ravno zdaj gre h kmetom pokazat jim velikanski pogum svoj, da se ne boji v petek mesa jesti. Vsede se med nje, ne gledé na to, da ga ne marajo.

„No možje! — začne in nagubanči čelo v premodre gube — le veseli, zakaj bi pa ne bili? Ako zdaj ne bomo, kdaj bomo pa mogli biti? In ravno zato se jaz s cerkvijo ne morem sprijazniti, ker nam veselje prepoveduje.“

„Oho, vsaj ga ne — smeja se mož njemu nasproti sedeč — ravno danes smo slišali v cerkvi, da naj se veselimo in radujemo. Zakaj pa nisi prišel poslušat, ne bi ti škodovalo, ne!“ — Vse se smeja, Blaže pa povzdigne zopet svoj glas:

„Kaj ali vam ne kali veselja prepoved danes meso jesti? Vi se štejete v samostojne može, in vendar pustite, da vam cerkev vašo samostojnost tako krati! Lejte, kako tam le meso jedó, nič jim ne škoduje, akoravno je petek!“

Ponosno gleda krog sebe, a ni mislil, kakošno bo skupil.

„Otroci so, naj jedó — odgovori prešnji mož — jaz pa tako-le mislim. Imam doma 2 poba in 3 dekleta, jaz sem gospodar, uni me morajo slušati. Ako rečem enemu, pojdi derva cepit, družemu prinesi vode, mora mi to storiti, drugače ga kaznujem, ali pa od hiše spodim, nekaj mora biti, eden je glava, drugi podložni, če ne, gre vse križem. Ravno

tako smo vsi kerščeni in v družbi, v cerkvi. Če hočemo v cerkvi ostati, moramo storiti, kar zapové in tudi hočemo, ker smo možje in previdimo, da če eden ne zapoveduje, drugi pa ne ubogajo, morajo se goditi nerodnosti!“ Dobro, vsi možje so njegove misli, to se jim bere z obraza.

„Jaz ravno to mislim — pristavi drugi — kdor pa noče postav spolnjevati in si šteje to še v čast, podoben je razposajenemu otroku in zasluži palico, ali pa naj se izbriše iz kerstnih bukev in vero zataji, potem pa bo delal, kar bo hotel!“ Ha, ha, ha! gromi mu od vseh strani. Blaže ne ve, kam bi se djal. Ravno o pravem času dohaja Janez in nese mesa Blažetu.

„No možje, ali ga bote vi kaj?“ — popraša Janez zabavljivo. —

„Pravijo, da se vere deržé — odgovori Blaže oserčen videti pomagača na svojej strani — ko bi vedeli, kako ste neumni. Po mestih, kjer so učeni, že so jo izgnali, to vero! Le tepci jo še deržé.“

„Stoj, ravno preveč pa nikar ne jezikuji! Ako znaš par nemških besed in se umeš sukati okrog gospode, ktere nočemo soditi mi, ampak jo bo že Bog, morda meniš, da si učen? A ti se si zlagal, tudi v mestih niso vsi zatajili vere, vsaj sem bral v „Novicah“, kako ravno po mestih najbolj imenitni in učeni možje katoliške družbe snujejo, ker dobro vedó, da bi se po svetu godile čudne komedije, ko bi se odpravila vera.“

„Res je tako, kakor ti praviš, ko bi vsi po veri živeli, ne bilo bi tatvine, ne ubojev, moritev, ne vojske, ne beričev, ne vojakov; ker pa vera peša, peša tudi občni blagor in mir, vedno vpori, umori, samomori in enake reči! da, vera je dobra le deržimo se je, deržimo, kar nam zapoveduje cerkev!“ To je bilo dobro, in resnično mnenje vseh kmetov, vsi so se smejali; Strojev Tomaž je dobro govoril, pa vsaj tudi v farovžu vse časnike na posodo dobiva, zato tako zna.

Janezu je šinila kri v glavo in jezen je začel blesti o prostosti, ki jo vera jemlje. A zopet ga pobije govor Tomažev, kterega so kmetje še z očmi vžigali, naj še ktero zasoli:

„Kakošno prostost nam pa vera jemlje? Ne ubijaj! Ne kradi! Ne prešestvuj! Ne govori po krivem zoper svojega bližnjega! Ne lagaj, ne podpiraj druge v hudobiji, ne odiraj ubožcev, vdov in sirot! To, pravi vera, naj ne storim! In čisto prav je to; kam bi prišli, ko bi bilo to dovoljeno? da bi jo le vsi ubogali! Vsaj to vse tudi zdrava pamet zahteva. Pač ni škoda, če nam pristriga tako prostost, prav radi jo

damo, ko bi nam jo le čisto uničiti mogla! Kaj bi pa bilo, ko bi se smeli pobijati med saboj, kakor smemo pse in mačke, ali krasti, ter ropati, kakor tigri in volkovi — to bi bila lepa prostost! Kaj ne možje? E Janez, ti si neumen, ti, ne pa mi!“

„Kaj, jaz neumen? Kdo izmed vas je toliko študiral, kakor jaz? kdo od vas je prehodil toliko sveta, kdo zna brati nemške časnike, kdo od vas sme zahajati med gospodo, kakor jaz? Vi ste neumni, prismojeni!“

Tako je začel Janez kričati s pripomočjo Blažeta.

„Farji vas vodijo, kakor ravno hočejo, strašijo s hudičem, vznemirjajo vest in meso jesti prepovedujejo, nazadnje vam bodo prepovedali vse jedi in ukazali, da se živite le od zraka in besede Božje!“

„Ne, tako pa ne pustimo govoriti! Zabavljati zna vsak norec! Mi pa ravno ne pustimo, da bi se oskrunjevalo naše prepričanje in po neumnem z blatom ometavali naši duhovni! — poskočijo kmetje na noge — in ti, oštir, za naše denarje nam postreži, družega ne govori. Sploh pa če smo ti ravno preneumni, no, vsaj te lahko oprostimo naše tebi neljube nazočnosti! In ti Blaže se lepo čedno zgubi iz naše družbe!“

Vname se prepir in šum. Janez kriči v svojej jezi, in kako bi ne bil jezen, taki le se prederznejo kratiti mu čast! On vpije, da naj le kar gredó, da jih ne potrebuje.

„Dobro, — pravijo pošteni kmetje — dobro, povej račun in gremo, da nič več ne pridemo! Naj ti gospoda vino pije, naj ti ona polni mošnjico, nas ne bo več!“

Gospoda je pogledovala šunder in zdaj poprašuje, kaj se je zgodilo? Janez se še jeze trese, vdari ob mizo, da so zazvene vse kupice.

„Zlodjeva neumnost kmečka! najboljim dokazom se posmejujejo, in zraven pravijo, da sem neumen! Naj gredó, kamor jim drago!“

„In jaz sem jih še le dal skozi klobuk! to so zijali videti, kako se v petek meso je, da ravno tako diši, kakor druge dni! ha, ha! — smeja se Blaže, ter kvasi, laže in skuša reševati svojo čast sam pred seboj — potem so se pa spomnili, da je to greh, ter me začeli zmerjati, ti surovci!“

In gospoda? Smejala se je spektakelnu. Hvalila Janezovo pogumnost, ker je kmetom kar v obraz resnico povedal in Blažeta je gladila zarad serčnosti njegove; v hvali in govorih se je približal večer. Izkazoval se je s svojim jezikom posebno nek ptujec, prišedši že, pradenj so odšli kmetje, k gosposkej

mizi; sicer je bil dosti snažno oblečen, toda koj na obrazu mu je stalo zapisano, da je zvit, kakor kozji rog. Janeza bi bil kar na ramah nosil, češ, on je posebno redka prikazen, tako olikan človek se na deželi ne dobi lahko, navadno se vse le vražje cerkve derži; toliko razsvitljenih, da bi spoznali ves nesmisel, je strašno malo, da prav bele vrane, zatoraj živio Janez! To je zgačkalo Janeza, jeza ga je hitro minula, smeh se mu povernil na obraz, sam med ga je bil.

Mestni gostje odidejo med velikim šumom obetovaje, da pridejo večkrat in prigovarjaje, naj si skušata še mnogo družih pridobiti na svojo stran. Le ptujec je ostal, in prosil prenočišča.

„Tacemu gospodu prav rad postrežem z najboljim, kar imam!“ — reče Janez, ter zapové deklam napraviti izbrano večerjo.

Koliko je žena tačas terpela, kar misliti si ne moremo! Da se v njenej hiši tako praznik oskrunjuje! Oh, ko bi bila mogla zabraniti — ali kaj, pregovarjanje ni zdalo, prošnje so bile zastonj in sila? Kaj bo slabotna ženska opravila nasproti močnemu možu? Nikamor se ni mogla oberniti za pomoč! Le eden je slišal njene goreče prošnje, le eden je videl njeno žalost, njene solze: On, ki vse vidi in vse ve, pred čigar obličjem so take solze predragi biseri, kakoršnih ne more zavreči.

Mož razkazavši ptujcu vse, kajti odperla sta se mu serce in jezik, pelje ga spat in pride k ženi, prvič v teku današnjega dneva jo vidi.

„Prav lepo se prikupuješ mojim gostom, lepo skerbiš za dobro ime hiše, še doli te nič ni!“ — tako jo nagovori na pol nejevolno, na pol zbadljivo. Žena vzdihne le, milo se jej stori in reče le: „Ali se ne bojiš Boga?“

„Ha, ha! — zadoni jej na ušesa — vsaj sem ti pravil, da ga nič ni! Kaj se mi je danes zgodilo? Hiša se mi ni vderla v zemljo, pečenka tudi ni v gerlu zavstala! ha, ha! — in pristavi resno — glej, da boš tudi ti kmalo enacih misel z menoj, take-le čmerike te ne morem gledati!“

„Mož, mož! nikar se ne zagrešuj nad pravičnostjo Božjo in ne kliči serda Božjega nad naju. Bogu ni treba čudežev delati, čeravno jih naredi včasih, da upornike hipoma spokori, greh se sam tepe. Bog že tako okoliščine obrača, da ravno iz greha nad človeka najhuje nesreče treščijo; bojim se, da bi se tudi pri tebi kaj enacega ne zgodilo!“

Beži s svojimi čenčami, in če se jih kmalo ne znebiš, ne vem, kaj bi naredil!“ Žena omolkne videti, da moža le

draži, da je zastonj njeno prizadevanje, zato ga lepo prosi, naj odide spat in naj je ne nadleguje. Mož odide in tudi žena se priporoči Bogu in se vleže počivat.

Druzega jutra postreže mož zopet gostu, ukaže hlapcu napreči in ga nekoliko potegniti. Posle pošlje na delo; čas je bil jesenskemu oranju, drugi so vse že podelali, on je zadnji. Sam še nekoliko berna po izbah, potem piše necemu hrovaškemu vinokupcu, naj preskerbi vina, v tednu pride ponj. Pismu hoče pridjati nekaj denarja, zato ga gre iskat. Toda strahu se mu pošibe noge, opaziti blagajnico prazno, za več polovnjakov je bilo v njej, a vse se je osušilo. Urno dirja nad ženo, ko bi bila kam denar preložila. Dobi jo v kuhinji, ona se enako ali še bolj prestraši, kuhovnica jej pade iz rok, hiti gledat, če je res, če se morda mož ne moti.

„Kam je denar prišel? Ti si ga skrila! — vpije mož — ti si ga skrila, da bi se maščevala nad menoj, ali pa so ga pokradli posli; še danes spodim vse od hiše!“

„Janez, pomisli! morda si ga včeraj kam vtaknil? kaj pa, ko bi ga bil ptujec . . .“

„Kaj ptujec? — prestriže mož besedo — to je poštenjak, izolikanec! Ne, vi svetaci, ki hodite v cerkev, ti, posli hinavski! Uni? Ne, ni mogoče!“

„Če je tak nevernik, kakor ti, prav lahko! Ni Boga, ni greha, in če tega ni, stori se vse lahko, naj bo že pravično, ali krivično, da le gosposka ne zve! Glej, to je prvi vdarec, greh se sam tepe!“

„Molči, to ni mogoče, ti svetaški posli, ker so včeraj bili lačni, nehoté jesti mesa, ti mi kljubujejo! Le tiho bodi, vse spodim in ako se ne izgubiš hitro izpred oči, še tebe!“

Žena odide od razjarjenega moža; zmešana je bila tako, da se jej je pri kuhi vse narobe delalo. Mož je letal po stopnjicah, loputal z vrati, stikal po vseh kotih, a denarja ni bilo. Opoldne pridejo posli domu.

„Denar nazaj, kar ste ga pobrali! če ne, ukažem vas vse zapreti!“ Poštenim poslom zavre kri pri tacem šumu; že včeraj so bili nejevoljni in razžaljeni, danes pa kaj tacega slišijo — ne, to naj prenese, kdor hoče, kar pusté delo, zvežejo svojo obleko in gredó; ostaneta mož in žena sama, polje pa neobdelano.

„Vsaj družih dobim, pravičnih, svetacev ne več!“ vpreže konja in se pelje, kam? ne pové. Zvečer se pripelje nazaj z Blažetom, hvalečim ga zarad njegovega obnašanja in terdečim, kako mu pojde vse izpod rok pri novih poslih — tem pa ne

bo vsaka reč greh, da jim le jesti da in piti, delali mu bodo noč in dan.

„Polič na mizo — vpije mož — posle sem dobil, jutri pridet dve dekli, en hlapec v torek, potem se bo že kaj podelalo!“

Žena ne reče ničesar, le sama pri sebi meni, da bo šla hiša rakovo pot, če so taki, kakor jih popisujeta.

III.

Imenovana tatvina je bila hiši hud vdarec, vendar ni še Janeza poderla, vsaj so mu bili kerčmarji daleč na okrog mnogo za vino dolžni; sicer je imel tudi bri Blažetu nekaj denarja, a temu je zagotovil, da ga čaka še celo leto, če bi trebalo. Obiskoval je toraj druge dolžnike vse zapored in terdno zahteval poplačati nagloma, če ne, jih toži. S svojim surovim obnašanjem se je vsem zameril, vsakdo je na tihem sklenil, če bo le mogoče, od njega ne več vina jemati. Kmetje so se pa tudi držali grožnje, da ne pridejo več k njemu, češ, ne vemo, zakaj bi nadlegovali tacega, o komur vemó, da nas težko gleda, ter se norčuje iz nas v svojej učenosti. Zahajati so jeli k Lazarju, možu srednje starosti, kateri se je z lastno pridnostjo dokopal do sedanjega, akoravno ne ogromnega, vendar dovoljnega premoženja. Začetkoma je prodajal kokoši nosé jih na herbtu, počasi si je napravil voz, konja, hišo, kerčmo. Vino je jemal od slovečega Janeza, ravno pred 14 dnevi mu je plačal zadnji dolg 200 gold. Ker je bil poštenjak, nadlegovali so ga vsi oštirji zapustivši Janeza, naj on prične kupčijo v velicem in res, šel je po vino z dvojno vprego in ravno danes je prišel s polnimi vozovi in sodovi.

Zložili so vse v to določene klete, snidli so se okoliščani in pijejo ga na dobro srečo. Židane volje so — kar jim pride siten brencelj družčino kalit — sitni, brezverni Blaže je kar naenkrat med njimi. V imenu Janezovem je opazoval, kaj se godi pri Lazarju, zato se je tudi zdaj vril v družčino. Vsi ga od strani pogledujejo, le premagujejo se obleči svoj serd v jasne besede. Pa Blaže je že naredil prepir, kamorkoli se je vtaknil, ako z družim ne, pa s svojim zabavljanjem zoper vero. Tudi danes jo kmalo prav iz terte izvije, začne namreč tajiti pekel in hudiča.

„Kdo ga je videl? — kriči — povejte mi! Vi strašite o Miklavžu svoje otroke s parkeljnom, enako strašijo vas tisti, ki nosijo dolge, černe suknje! Nič ni res!“

„Bežite, bežite, kdo se bo prepiral ž njim! Vsaj ne veruje na Boga, ne na večnost, kako bi mogel na hudega duha!“

„Ha, ha, če je vaš Bog tako dober in usmiljen, zakaj je pa vstvaril hudiča in pekel? zakaj vas vseh kar ne vzame v nebeško veselje, ampak vas nekoliko večnemu terpljenju prepusti? ha, ha, ha!“

„Ha, ha, ha — odziva se mu nazaj z enako zbadljivostjo in čeravno je mislil, da je on kmete popolnoma na limanice vjel, prepričal se je naglo, da so kmetje njega — pozna se ti, da ne hodiš v cerkev in toraj tudi ne veš prvih naukov znanih vsacemu otroku, ni čuda, da se ti tako blede! Ti Janezek — in govoreči mož pokliče malega Lazarjevega sina — pojdi sem in povej nam, kdo je vstvaril hudobnega duha? Ali ga je dobri Bog? No, nič se ne boj, le pojdi sem! Tako, vidiš, zdaj pa povej. Ves kos pogače dobiš, če prav odgovoriš!“

Pobič oserčen se odreže: „Ne, Bog ga že ni vstvaril, kar je on naredil, bilo je vse dobro!“

„Od kod pa je hudobni duh? Le pogumno povej! Lej, kakošen kos te tu čaka!“

„Dobri angelji so se sperli zoper Boga, zato jih je pahnil Bog od sebe in kraj, kjer stanujejo, se imenuje pekel!“

„Dobro, dobro — pravijo kmetje — vidiš Blaže, k otroku te moramo v šolo pošiljati. No, Janezek, zakaj pa ne pridejo vsi v nebesa?“

„To so nam pa ravno danes razlagali gospod kaplan, rekli so: Bog nas je vse vstvaril, da bi prišli v nebesa. Le dve poti imamo, v nebesa ali pa v pekel; če hočemo v nebesa priti, moramo po tistej poti hoditi, ktero je Bog pokazal, da v nebesa derži, kakor moramo tudi hoditi po ovej poti, ki derži v Ljubljano, če hočemo v Ljubljano priti. Če pa nalašč Boga ne ubogamo, ampak se nasprotno pot zavernemo, pa pridemo v pekel!“

„Dobro Janezek, no, zdaj pa še pokaži, da znaš pogačo jesti, le pogumno zobe vanjo zasadi!“ — Veselé se kmetje in muzajo Blažetu, češ, zdaj vemo, kako so modri on in učitelji njegovi, majhen šolarček jih osramoti in mu te misli kar naravnost povedó. Blaže se stogoti, da se kmetje tako iz njega norčujejo! V svojej sramoti in togoti se začne rotiti in ob mizo tolči. To je bilo pa kmetom že dovolj, dva ga primeta in lepo čedno postavita pred duri med smehom vseh.

Blaže ne ve, kaj bi počel? Ne, tako osramotil ga ni še nihče! Prisega v svojem črnem sercu, da se hoče maščevati posebno nad Lazarjem. Marijo je že davno odzvonilo, a on le še tava po vasi okrog, kuhaje ove sovražne misli — kar ploskne

v roke, posveti se mu obraz in usta zamerimrajo: „Dobro, hočem pokazati, če je kaj hudiča, ali nič — za vas bova z Janezom prava vraga!“ in pospeši korake naravnost k bogatinovemu Janezu. Dobi ga doma, pomigne mu na stran, kakor bi mu imel povedati nekaj jako skrivnostnega.

„Janez — prične — ta Lazar te bo treščil v veliko škodo, ako se ga kako ne odkrižaš, že ti je prevzel vso vinsko kupčijo!“

„Da vse mi je prevzel — in stisne pest — kak capin pride še k meni pit, celih štirinajst dni nisem toliko spečal, kolikor sem prej v enem dnevu, kadar mi je šlo najslabše. Temu vražjemu Lazarju bi škodoval, ako bi se le dalo!“

„Prav imaš! Zob za zob! Enako mero z enako, če ne naravnost, pa po ovinkih, da se le namen doseže. Ali ti je Lazar že plačal tistih 200 goldinarjev?“

„Da, kaj pa nameruješ?“

„Ali si mu pobotnice kaj dal in ali je kdo videl?“

„Pobotnice sploh ni bilo treba dajati, dal mi je pozno zvečer in bila sva sama! Zakaj hočeš to vedeti?“

„Kakor nalašč!“ in pogleda krog sebe, tiho govori, šepeta, da bi ga vsaj kdo ne slišal. Janez pomišlja, po dalnjem razgovoru pravi nekoliko glasneje: „Kaj če pride stvar na prisego?“

„Ha, ha, ne bodi otročji — se zasmeye Blaže — vsaj ni Boga, ž njo si lahko nekaj pridobiš in vsekaš nasprotniku svojemu hudo rano. Buteljni vražasti bi pač ne prisegali v tacem slučaju, ti bi bil pa prismojen, če bi ne porabil tako lepe prilike!“

„E, vsaj res — prime se Janez za glavo — še zmiraj se ne morem znebiti starih predsodkov! Pojutranjem greva v mesto, vsaj me spremiš, ne?“

Podasta si roke, Blaže gre s škodoželjnim obrazom in veselim srcem domu, Janez se pa tudi v hišo zgubi. Videla ju je žena razgovarjajoča, videla v luninem svitu satanski smeh na Blažetu, dozdevalo se jej je, da ne moreta naklepati nič dobrega.

„Kaj pa ti je povedal Blaže?“ vpraša moža prišlega v sobo.

„Pravil je, da bo v treh tednih sneg padel, in pa, da se ženske za metlo, šivanko in kuhalnico brigajte, drugo vam nič mar!“ tako jej zbadljivo odgovori po svoje že v navado prišlej ljubeznjivosti.

„Janez, kje je tvoja odkritoserčnost, kje je sreča, ktero si mi obetal, ko sem ti podala roko v zakon? Odkar si vergel

vero od sebe, vergel si tudi ljubezen do mene, ljubezen do poštenih ljudi in poštenosti; zato se te ogibajo vsi verni, vsi pošteni, in če pojde tako naprej, kmalo boš ubožec. Lej, pregreha se sama tepe, kaj si si koristil s svojo nevero — proč je tek, proč Božji blagoslov!“ govori žena prav resno.

„No, škoda, da nisi pridigar, prav dobra bi bila na leci, le naprej, rad te poslušam, morebiti še angeljčka narediš iz mene?“ zbada mož.

„Norčuj se iz mene, kar ti drago — odgovori žena in se ozre proseče vanj — oh zapusti le svojo družbo; koliko imaš hasni od nje? Samo škodo predaj in zadaj; da ti ne omenjam duše!“

Možu se obraz stemni, ker je žena govorila resnico, a on je škodo pripisoval le škodoželjnim ljudem, ne pa sebi, zato še enkrat sklene storiti gotovo, kar mu je svetoval Blaže.

„Pojutranjem me ne bo doma, pa lahko celi dan govoriš, pridiguješ in spreobračaš!“ Ženi se milo stori, še ne ve, kam zahaja njeni mož, pa naj bo, na Boga se zanaša in terpi.

Pride drugi dan in ž njim Blaže; hajd v mesto k sodniji! Janez toži Lazarja, da mu je dolžan 200 gold., da mu jih ne plača, naj se mu toraj pošlje pečat in ako ne da denarja z lepo, naj se rubi. Se ve, sodnija obljubi vstreči njegovim željam. Popoldne obiščeta še svoje znane gospode, da si pri njih dobita nove vednosti in nove luči in se bota mogla zopet za par palcev više povelicati nad neumnim kmetom. Na noč še le, čisto v mraku zaberneta svoje korake proti domu; bila sta več, kakor židane volje. Hodita skoz polje in travnike, da prideta do čedne kmečke hišice. Na levo je ravno nekaj zašumelo in zacvililo. Janez skoči pogledat, kaj je, Blaže pa ostane sredi ceste. Kar pridarsi nekaj črnega po poti in kar naravnost na Blažeta, vsede se mu za vrat, ter ga objame z ostrimi kremplji. Ta nenadna dogodba ga strašno iz uma spravi, na ves glas začne kričati:

„Hudič me ima, hudič me bo vzel! Janez, vsi svetniki pomagajte!“

„Ha, ha, — mu zadoni iz hiše, kjer so se nagloma okna odperla in glave primolele iz hiše — ha, ha! nevernega korporala hudič trese! Derži ga, derži!“

Maček je bil, ravsar se je s psom na strani, od tod šum, Janez ju je razpodil in maček menè, da stoji sredi ceste visok hlod, dobro zavetje zoper psa, zaletel se je na Blažeta. Ta se ga zdaj znebiti ne more, strah ga je sicer popustil, toda maček ga objemlje zmir huje, videti spodaj svojega smertnega sov-

ražnika, psa. Janez pride, smeja se nehote Blaževemu strahu in sramoti, skuša ga rešiti hudiča v mačkovej podobi; a ne gre, maček piha in piha in kaže ostre zobe. Janez ga prime, da bi ga odtergal, a zasadi mu zobe v kožo med kazalcem in palcem in zdaj je oba hudič imel. Kaj sta hotela, Janez seže po nož, ter ga zabode mačku v serce, mertvega pustita na cesti.

Hitro se je razglasila pripoved po vsej vasi in na daleč okrog, daleč so se norčevali iz Blažeta in njegovega prepričanja, češ, kako terdno vero ima v hudiča in svetnike, kar je že vse tako pogosto tajil. Nocoj se je pa še Janez nekoliko šalil iz svojega tovariša: „E, nič ne de! zdaj bova laglje umerla; hudiča ni več, vsaj sva ga zaklala! ha, ha! Na to veselje ga hočeva še en poliček sprazniti!“

Žena je bila ta dan doma. Poseben križ so jej delali posli, svarila je moža pred njimi, a mož je ni slušal, raje je vse veroval priliznenim poslom tožečim gospodinjo, kako je ostra in sitna. Ako je posel veren, zvest je gospodarju vsikdar zarad vesti, opravi mu vse najbolje, ne premakne mu niti novca, ko bi ga tudi mogel. Ako je pa posel vest v sebi vdušil, posebno, ako je čisto neveren, kaj mu brani bolj skrbeti zase, kakor za gospodarja, vsaj je vsakdo najbližji samemu sebi in zakaj bi se zdaj tako pobijal, vsaj ni po smerti nobenega veselja! Ni se treba zdaj preveč pretegovati in dovoljeno je, si napraviti veselje, kakoršno je po veri pregrešno, zraven pa še s pripomočki, kakoršne vera in čisto po veri živeči zametuje. Pri prešnjih je bilo vse v redu, le kateri jo je goljufoval, ali nemarno svoje dolžnosti spolnoval, imela je pred njimi vse odperto. Toda zdaj? Kolikokrat jih je videla lene, nered je bil povsod in še ključ je morala skrivati pred njimi. Polje slabo obdelano ni tako rodilo, pač pa je obilen sad rodila samopridnost poslov. Nedelj niso posvečevali, pozno v večer so hodili domu. In kako je bil Janez hud, ako se mu je žena pritoževala.

„Ti jih tožiš, ker niso tako svetniški kakor ti, ker ne tičé zmir v cerkvi, ker v petkih z manoj vred meso jedó, zato bi se jih rada znebila. Naj bodo veseli, kdo jim more braniti, jaz jim še nočem ne!“

Danes je bil ves ljubi dan nered, še posmehovali so se jej! Pritoži se prišlemu možu, kaže slabo opravljena dela, nečeden hlev, nečedno, zmir bolj suho živino, akoravno se kupi sena tako hitro zmanjšujejo. Pred ni bilo tako, — a

prešnji posli so hodili k spovedi, prejemale sv. zakramente in spoštovali sveto cerkev.

„Spravi jih proč in dobi si prešnjim enake, vsaj na svojo korist glej!“ tako konča svoj govor — a zastonj se je trudila.

„Beži s svojim vednim moledovanjem! Vesele posle imam rad, vsaj mi strežejo prav dobro, ne vedó, kako bi se mi bolj prikupili. Po kaj bi govoril, polič vina prinesi na mizo!“ Kaj je žena hotela? Storila je po moževem, potem se pa odstranila, pustila ju sama, naj delata, kar hočeta! In res še dolgo v noč sta se pogovarjala o junaškem delu denašnjega dneva in o korakih, kolikor jih bo še trebalo narediti. Vest njena je sicer molčala, vendar sta pokazala s svojim djanjem, da delata pregrešno. Zakaj sta tako skrivala svoje naklepe, zakaj šepetala, da bi se vsaj kaj ne slišalo? Kdor hudo dela, sovraži luč in ne pride na luč, da se ne spoznajo in obsodijo dela njegova; kdor pa služi resnici, pride na luč, da se pokažejo dela njegova, vsaj so storjena v Bogu.

IV.

Kako debelo je pač Lazar pogledal, dobivši pečat od sodnije? „Ha, more li človek tako daleč zabresti? S tem toraj me hoče uničiti?“ — to izusti, verže delo iz rok in teče k sodnji. Tudi sodniki pričnejo z glavami migati poslušaje Lazarjevo pritožbo.

„Eden je goljuf! A mi besedam ne moremo veliko verjeti; da ste vino prejemale od njega, sami terdite, toraj je to brezdvomno. Če ste res plačali, spričajte! Imate kaj prič? kaj mož pri plači nazočih, ali pobotnico? Zmenite se z Janezom, danes teden ob 10 uri pridete zopet, mi povabimo tudi Janeza.“ To mu je sodnija izrekla, a ničesar v njegovo tolažbo, vsaj nima prič, vjet je v zanjke, ne more ne naprej, ne nazaj. K Janezu iti in poterhati na njegovo poštenost? To ne gre pri človeku, kateri je v blato vergel vso poštenost — pred sodnijo se bota videla.

Pride napovedani dan, nasprotnika gresta v mesto, vsak z drugimi občutki. Janez ne hodi sam, stoji mu na strani njegov levi angelj varuh v podobi Blažetovej podpihovaje ga k vsemu slabemu. Posebno te dni se je sukal vedno okrog njega, zapazivši, da se hoče Janezu vest obujevati. In res je vest Janezu nekake čudne čute vzrojevala, ni si jih mogel razjasniti, zraven pa tudi ne kaj miren biti od časa, od kar je Lazarju omenjeno tožbo natvezal, — toda začeto je, nazaj se ne more več, pregreha poriva v pregreho. Vendar dobri

čuti se niso mogli nič kaj vkoreniniti, prerasel in zaduševal jih je čut maščevanja, kakoršnega mu je Blaže zmiraj bolje podžigal.

Nekoliko prezgodaj sta dospela v mesto, zato jo vrežeta še na verček piva v gostilnico. Ondi dobita zbrano društvo v živahnem razgovoru, spoznala sta hipoma svoje može; a nimajo časa, še pozdravijo ju komaj, ker vsi so zapaljeni, prepiraje se z mladim možem mirno se branečim zoper ostre napade, ktere je vse razdiral z umom razsvitljenim po veri. Janez in Blaže se vsedeta k bližnji mizi in poslušata.

„Vi tajite dušo, gospoda moja — govori mož — češ, da le pripoznavate, kar vidite in otipate in zato dušo zani-kate, ker je ni še nikdo videl, kjer je ni dobil noben zdravnik v človeškem telesu in tudi ne prostora, kjer bi mogla biti. Kolikor besedi, toliko laži in zmot. Vsaj veliko verujete, česar ne viditi in ne otipate. Ali ne pripoznavate moči, vsled ktere mora telo izpuščeno na zemljo padati in ktero imenujete težnost? In magnetno moč? Kdaj ste jo videli? Ali pa električno moč, kdaj ste jo videli in otipali, pa je vendar porabljujete pri telegrafu?“

„Oho, — oglasi se eden — mi sicer ne vidimo teh moči, pa vidimo to, kar naredé: da telo pada, mora imeti svoj vzrok in ta vzrok imenujemo težnost!“

„Dobro — zasmemo se prvi — to sem hotel imeti, ha, ha! toraj vendar pripoznavate, ali verujete, no le nič se ne ustrašite te besede, kaj tacega, česar ne vidite, in ne-resničen je prvi del vaših terditev! Kako morate toraj zahtevati, da bi morali tudi dušo gledati od obličja do obličja? In jaz ravno pravim, ko bi se mogla zreti in ko bi se mogel dobiti prostor, v katerem stanuje, potem bi ne bila duša, namreč neumerjoča, ampak podobna drugemu mesu in kakor tega červi snedo, snedli bi tudi dušo! Jaz verujem vanjo, ker je ne vidim ravno z isto pravico, kakor vi v zgoraj omenjene moči — vsaj čutim in opazujem to, kar duša dela. Misli? ali so te iz mesa, kosti, kervi, možgan? Ali niso čisto nasprotno duhovne? In boj v človeku? Kjer je boj, morata si stati nasprotnika, drug od drugega različna; v človeku se tudi nekaj bojuje zoper meso in kri, meseno poželjenje in meseno voljo, in to nekaj mora toraj biti različno od mesa in kervi, čisto nasprotno, ne more izhajati iz mesa in kervi, ter enake nature ž njim biti, mora biti toraj duh, duša samostojna, ne odvisna od mesa, drugače bi se ne mogla bojevat zoper njega. Kdo mora toraj tajiti dušo? Grem od tod

dalje in vprašam, kdo more tajiti večnost, Boga? Meso ali telo namreč je postavljeno iz delov in spade v tiste dele, duša pa ni iz delov, ker je ravno nasprotne natore z mesom, zato tudi v dele razpasti ne more, mora biti neumerjoča in če je neumerjoča, mora biti večnost in Bog, kamor in h kateremu se duša preseli po srečno dokončanem boju na svetu, kjer se ravno poskuša, če je vredna tiste sreče, ali ne! Vidite, to so pač jasne misli, kdo od vas jih more ovreči?"

Nasprotniki vernega moža res ne vedó besede čerhniti. V svojih judovskih in nevernih listih niso nikdar brali tacih dokazov overženih, zato so zdaj čisto iz sebe in ne vedó, kako bi si pomagali iz zadrege. A, da bi se ne pokazali premaganih, zine vendar le eden modro besedo:

„Pa vendar, ko bi tudi duše imeli, vendar čemu so nam farji? terdeči, da samo oni prav učijo, da drugačnih misel nobeden imeti ne sme, zakaj nam je pa Bog um dal?"

„Dobro, dobro! — zagromi društvo — gospodine, razložite, ali nam ni s tem zaterta naša prostost v mislih, ako moramo samo tako misliti, kakor oni učé? Ali ni zaterta naša prostost v življenju, če moramo tako živeti, kakor oni zahtevajo? ha, ha, zdaj govorite!“ — kriče navskriž, češ, zdaj smo ga pa v zadrego spravili!

„Kakor otroci, taki ste! No, pa da se prepričate, koliko več mislimo mi branitelji vere, od vas spodkopovalcev njenih, hočem vam razjasniti tudi to! Se ve, dokler ne verujete v Boga, zastonj je moje govorjenje, a pravite, naj bo, pripoznavam dušo in zato morate tudi verovati v Boga, kakor sem prej izpeljal; toraj poslušajte! Bog je vstvaril človeka, in kakor jaz, kadar kaj naredim, n. pr. voz, sekiro in drugo, naredim v kak namen, zato tudi Bog, razumni Bog, ni delal slepo, ampak zavoljo gotovega namena, kakoršnega je tudi človeku postaviti moral. Vsaka stvar je le kaj vredna, če je za namen pripravna, enako človek. Da bi mogel priti do namena, moral ga je najprej spoznati, zato mu ga je moral prvič Bog povedati, drugič pokazati mu pot, ki pelja do njega in tretjič dati potrebnih moči; drugače bi bil človek nesposoben za to, za kar ga je Bog vstvaril, a da bi ga bil Bog naredil tacega, nikakor si misliti ne moremo. In res, Bog je storil vse to: povedal mu namen, namreč tesna zveza ž njim; povedal mu pot, vsaj mu je dal zapovedi, ktere kažejo, kaj naj storimo in kaj opustimo, da se zvežemo z Bogom in dal je tudi potrebnih moči: razum, prostost in svojo milost. Človek je toraj zdaj lahko šel proti namenu, ali pa se odtergal od

Boga, vsaj je bil prost in hodil po svojih potih. In res, padel je že prvi človek in nas vse pokopal v svojem padcu, on se je odtergal od Boga in ž njim ves zarod njegov, zgubil je milost Božjo za se in za vse. On se je toraj pokazil, ni bil več zmožen priti do namena in kakor uničim jaz orodje, če ne služi več za namen svoj, enako bi bil moral tudi Bog uničiti človeka. Toda Božji sin se nas je usmilil, sam je hotel priti na svet, ter potolažiti razžaljeno veličastvo Božje, storiti nas še enkrat pripravne za naš namen in nas zopet zvezati z Bogom — človek sam ni mogel storiti tega; zakaj? Kolikor veči osebo jaz želim, toliko večje zadolženje, večji dolg si naložim; če razžalim Neskončnega, naložim si neskončen dolg, tacega pa more le neskončno bogati plačati, toraj le Bog. Zato je hotel priti na svet Sin Božji — toda ni se hotel ljudem vrivati, prosto so se odtergali od Boga, prosto naj poželé zopet ž njim se zvezati. In res v 4000 letih je človeštvo spoznalo, da samo iz sebe pada zmir dalje, da hudobija porodi hudobijo, in da najbolj modri ne morejo rešiti najbolj važnega vprašanja: od kod in zakaj smo na svetu? Želeli so sploh in pričakovali rešenje od zgoraj. Zdaj je poslal Bog svojega Sina. Ta nas je prvič podučil zopet o našem namenu in nam še enkrat na novo pokazal pot, po kateri naj hodimo, podučevaje nas, kaj naj storimo in kaj opustimo, da bomo prišli do Boga; drugič je plačal namesto nas neskončni dolg, ker je namesto nas umerl na križu; in tretjič je ustanovil sv. cerkev. Zakaj pač? On je vedel, kako je človek slab, kako hitro pozabi ali vsaj popači oznanjeno mu čisto resnico, kakor hitro bi toraj zopet zašel iz prave poti, zastonj bi bil njegov prihod. Zato je izbral 12 aposteljniov z glavarjem Petrom rekoč: „Pojdite in učiti vse narode!“ Pa vsaj se tudi ti lahko motijo, vsaj so ljudje, ko mi! Zveličar je to vedel, zato jim je obljubil, da jih bo sam vodil in varoval zmote, da bo sv. Duh pri njih ostal do konca sveta. Rekel je posebej še sv. Petru: „Ti si skala, na to skalo bom sozidal svojo cerkev in vrata peklenške je ne bodo zmagale!“ Toraj Peter in njegovi nasledniki so skala, skala neomakljiva, ktere ne more zmagati najhuja sila. Te besede Gospodove bi bile pa lažnjive, ako bi se zmotili v veri, ter odpadli od resnice Peter ali kak njegov naslednik papež, vsaj bi ne bil skala, ampak slabotna šibica in cerkev bi bila zmagana, pokončana! Toda Kristus ni človek, da bi se lagal, on stori, kar obljubi, vsaj je mogočen dovolj! In če reče, da cerkev njegova ostane vedno, ostati mora, in ostala bo vkljub vsem sovražnim silam! On

varuje vsake zmote papeže in ž njim zedinjene škofe. Kar učé papeži in ž njim zedinjeni škofje, ter mašniki zedinjeni s škofi, to je res, v vsacem dvomu se smemo zanesljivo na nje obrniti. To je ena. V drugo se pa človek lahko spodtakne, vkljub temu, da resnico ve, njej nasproti ravna in se odterga od Boga. Kdo ga bo zopet z Bogom zedinil? kdo ga vdeležil zasluženja Kristusovega? Gotovo tisti, komur je Kristus v to potrebno oblast dal. In to so škofje in mašniki! — Tu sem vam, kolikor mogoče ob kratkem razložil ves nauk in zdaj veste, 1. čemu so duhovniki, ali niso pravi blagor revnemu človeštvu, oni učé resnico in zdravijo dušne rane; 2. da oni ne zatirajo prostosti v mislih; oni le učé, kar je res in to vedo, ker so se nalašč zato učili pod vodstvom od papeža poterjenih škofov; mi se jim moramo zahvaljevati za njihov trud, ne pa nepremišljeno jih zasramovati. Če kdo reče 2krat 2 je 4, to je res, vsak mora temu priterjevati, in kar nič se ne bo pritoževal, da mu to omejuje prostost, kdor bi terdil kaj enacega, peljali bi ga v norišnico; še bolj pa, ko bi hotel svetu dokazovati, da je 2krat 2 kake 15! Enaka je v veri; kar je resnica, ostane resnica, vsakdo jej mora priterditi, kdor to taji, temu se meša; 3. vidite svojo nespamet vtikati se v verska vprašanja, vsaj se niste tega prevažnega nauka natanko učili! In če se jaz nisem učil zdravništva, ne bom o tem govoril, in tudi ne govoriti hotel, vsaj bi se mi moral vsakdo smejati. Če bom pa kaj pozvedeti hotel o zdravništvu, šel bom prašat na to učene, ne pa druge, kateri so morda tudi le memogrede kaj slišali o zdravništvu. Enako tudi vi storite v verskih rečeh, ne sodite o njih sami in v dvomu pojdite duhovnike prašat, ne pa nevedne časnike! To zadostuje, primoran sem to povedal, akoravno vem, da sem metal bob v steno.“

Tako neha verni mož in ne more se deržati pomilovajočega smeha, videti svoje nasprotnike v velikej zadregi, kako bi mu jo zdaj zvili.

„Ne zamerite gospodje, iti moram po opravilih, čas me kliče, morda se še kaj vidimo, do toraj premišljuje moje besede, z Bogom!“ to izgovorivši se prikloni in odide.

Ostali gospodje se spogledujejo, tacega govora še niso slišali, pa tudi tako zbadljivih besedi ne, kakor te, s kakoršnimi je gospod govor dokončal.

„Jaz bi mu bil že ktero zasolil — oglasi se eden — ko bi ne bil tako hitro govoril.“

„Jaz tudi, jaz tudi — oglašajo se zapored — vsaj bi ga

bilo lahko vreči, pa ni pustil nič vmes priti!“ Tako govore, da bi zakrili svojo nevednost.

Janez je tudi kar zijal, zdaj sedi zamišljen, še na pijačo je pozabil. „Kaj, ko bi bilo to res?“ Ta misel se mu je začela nekako temno vzdigovati in naraščati, v pravem času ga dregne Blaže, češ, pij in jej! Lej kako se oni gospodje smejajo neumnemu govorjenju, pravijo, da ni vredno le besede ziniti o vsem, kar se je odešlemu bledlo in res! kako je otrobe vezal, zdaj jo je pa popihal, da bi kdo kaj ugovoriti ne mogel.“

Janez se je poprijel tega bila, ter skočil čez neljube vzdigovajoče se mu misli, natočil kupico in jo spil v dušku, dobro se mu je prilegla pijača, a še boljše Blažetove besede in norčevanje gospodov. Odvezal se mu je jezik, z gospodi se je šalil in govoril neprestano, vsaj so ga častili, ž njim terkali, to je boljše delo njegovej častiželjnosti, kakor sladek med jeziku. še na svoj namen današnji bi bil skoro pozabil — tako se vjame muha na kapljico medu.

„Treba je oditi — pravi poslovljaje se — imam sitno tožbo z necim goljufom.“

„Oho, vsaj se popoldne še vidimo, pridite sem kosit!“

„Pridem“ — odgovori in odide k gosposki z maščevalnim srcem. Lazar ga je že čakal, zagledavši ga vzbudi se Janezu zopet ves spomin na škodo, katero zdaj zarad njega terpi, odkar ga je vse zapustilo in se obernilo k Lazarju.

„Ha, — si misli — danes te naviham, da ne boš vedel, kje se te glava derži“, in prične se obravnavati. Tekla je na Janezov prid; Lazar ni tajil, da bi mu Janez ne bil vina dajal, a da mu je plačal, v to ni imel nikakoršnih prič v svojo veliko žalost.

„Dobro — zavpije po hudem, viharnem razgovoru — dobro, priseže naj, da mu nisem plačal, ako se prederzne!“

„Zakaj pa ne! — odgovori Janez in res prisega. Lazar obleduje, pa tudi z zobmi škriplje; ne, take prederzne nesramnosti ni pričakoval in s tacim človekom se noče več pečati. Zato potegne denarnico iz žepa, všteje 200 gld. na mizo rekoč: „En krivičen vinar 10 pravičnih požre; greh se gotovo sam tepe!“ oberne herbet in odide.

In Janez z Blažetom? Denar pobereta in halo! Maščevanje se je izverstno dobro steklo, še ob dobro ime je prišel Lazar, vsaj mora sodnija in ž njo ves svet misliti, da je Lazar slepar. Zato se radujeta in vidimo ju opoldne polna zadovoljnosti v znanej brezvernej družbi, kjer se Janezu vest

ni nikdar vzbujevala, marveč vse govorjenje tako vstrezalo vsem nagibom njegovega spačenega serca.

Zadovoljen z današnjim dnevom jo je primahal še za časa domu. A zopet ga začne žena nadlegovati. Dopoldne jej je stara ženica prinesla strašno novico, da njen mož Lazarja toži in sicer, kakor se sploh govori po krivem. Grozne misli za verno ženo, da bi njen mož mogel kaj takega narediti? Ne, tega bi ne mogla prenesti! Pa vendar! Prekanjeni Blaže je zraven in njen mož je zgubil vso vero! Ko bi bilo le res! Za Božjo voljo! Popoldne je že zvedela, da je njen mož prisegel in denar potegniti! Ni jej bilo sicer znano, ali je Lazar plačal, a Lazar je veljal in velja povsod za poštenjaka, nasproti njen mož? Neveren, v družbi nevernih tovarišev, zadrege ga tlačijo, ko bi se bil poslužil takega sredstva! Ne, ni mogoče, ni mogoče! Enake misli so divjale celi dan po njenih možganih, niso jej dale pokoja. Zdaj dohaja njen mož; ne ve, kako bi ga poprašala.

„Halo, vina na mizo, z Blažetom sva žejna!“ Žena stori.

Prosim te, povej, kje si bil? Ljudje čudne reči od tebe govoré. Zakaj mi skrivaš? Kaj sta imela z Lazarjem?“ poprašuje moža in serce jej urneje bije.

„I, kje? po denar sem šel! Kar mi je naredil škode, plačal mi je danes, rad ali nerad, tega nisem prašal. No, zdaj veš! Blaže, pij!“ A žena ne miruje.

„Pravijo, da si ga ti goljufal, da si po krivem prisegel! Oh, če je to res, ne morem več živeti!“ — in pogleda ga s plašnim očesom. Mož poskoči kviško; komaj si je vdušil notranjega červa v ljubej družbi, že ga mu žena zopet vzbuja.

„Kdo pravi to? In če bi bilo tudi res, kaj komu mar? In tebi, veš, kaj ti povem? Še enkrat mi pridi pred oči s tvojimi pridigami, s tvojim javkanjem, kakor si se navadila, pela bova drugačno, prečudno pesmico! In sploh ne bom dolgo terpel tvojih izjem: danes nedelja, post, grem v cerkev, ne smem tega! kar jaz, to ti!“ Izgovorivši kar stojé natoči kupico, izpije do dna, vsede se, natoči drugo in naredi enako. Blaže se mu pa smeja rekoč:

„Dobro kar ti, to žena, vsaj sta eno! Ti si gospodar, žena naj se ravna po tebi, ne ti po ženi!“

In pila sta ga, da se je poznalo. Revna žena pa je odšla plakat, a ne plakat, vsaj se jej je že posušil studenec solza, ampak molit v zgornjo izbico. V molitvi je dobila tolažila, vsaj jej je tu jasno pred oči stopilo, da le kratko je življenje na zemlji, toraj tudi kratko terpljenje njegovo, večno pa veselje tam v naročju neskončne ljubezni. Ni šla več gledat, kaj se godi

spodaj, čula je le še krik in šum prihajajoč iz pers polnih vinske pijače. Gospodar je napil tudi poslom, vse je sklical vkup, da bi bilo veselje večje; ti so ga hvalili, povzdigovali in pili na njegov račun do terde tme. Kaj je bilo Janezu mar za nekoliko bokalov, vsaj je danes lahko k denarju prišel in v vinu se je vtapljal in zaduševal vzbujevajoči se červ.

V.

Globoko je Janez padel in sicer vsled svoje nevere; res, ako ni Boga, ni večnosti, če je s smertjo vse pri kraju, gotovo je prav ravnal, vsaj je sledil naravnemu nagonu po sreči in temu nagonu vstavljati se, to bi bila največa pregreha, neumnost po neverskih naukih. Da se pa zoper tako početje vzdigne vsa narava in ga obsodi tudi najbolj spačeni in se obsodi v takej krivdi zapleteni sam, kadar ima bolj jasne trenutke, to nam priča, da je napačen verski nauk in toraj tudi napačen vzrok, iz kterega nauk izvira. Napačno je toraj, da bi ne bilo Boga in duše, človekova narava sama to priča.

Da, da, ko bi ne bilo tistega kragulja v sercu, kateri se sicer zamori za nekoliko časa, toda se zopet vzbudi, ter kljuje neprenehoma noč in dan. V Janezu se je oglašal zmir bolj pogosto in zmir krepkeje. Pregreho je naredil, prigoljufal toliko denarja in prisegel po krivem? A kaj prisega? Bog se pokliče na pričo! Vsaj ga ni, toda, ko bi le bil, ko bi bil pekel? Dvomi so se mu vrivali v serce, v misel, nič ni pomagalo, če se jih je tudi skušal znebiti, naraščali so in naraščali, enako ponočnemu strahu. V življenju ženinem se je ogledaval, kakor v čistem zerkalu, ter videl svojo gerdo podobo! Pridna gospodinja, varčna, poterpežljiva, ko bi le te vražje, njemu tako zoperne vere ne imela! In vendar, če ima ona pravo! Ne, ne! ni mogoče! In zaletaval se je v časnike, neverne knjige, iz njih serkal v umirjenje nepokojne vesti, letal v mesto v svoje družbe in če še to ni zdalo, zatopil se je v pijači. Gospodarstvo? E vsaj so posli za to!

To je v kratkem življenje, kakoršno se je razvijalo v Janezu po zimi, spomladi in pričetku leta. Se ve, da ova temota in čmernost in huda vojska je trajala le kake dni, a potem je bil zopet stari brezverni lahkoživec.

Ker se je kupčija skerhala, ker si denarja ni znal kovati iz kmetijstva, ker se ni brigal za zanikarne posle vkljub ženinih opominjevanj, jelo mu je primanjkovati denarja. Res, da ga je včasih gospoda še obiskala, in pritepel se je včasih tudi še kak drugi pijanček, a to ni neslo! Kje dobi denar?

Alo, Blaže naj dolg plača! Slednji je zahajal prav pogosto k Janezu, na ktere ga je vezala lastna korist, skušal se mu je narediti potrebnega, češ, vsaj brez njega bi ne imel nobene stalne tovaršije. Necega dne ga Janez opomni, naj poskerbi za denar, ker bi ga on potreboval.

„Kakošen denar? — začudi se Blaže, kakor bi kar nič zanj ne vedel — jaz o nobenem ne vem!“ Janeza spreleti jezica.

„No, nikar se nalašč ne šali; le povej, kdaj mi ga moreš poverniti, kake tedne bi te že še čakal; tačas si izposodim od drugod, vsaj imam v mestu dosti prijateljev!“

„Ha, ha! — smeja se brezserčni, brezvestni Blaže — ko bi ti bil tudi kaj dolžan, ali ti nisem naklonil tistih Lazarjevih denarjev?“

„Goljuf, kaj pa misliš, tožim te!“ govori Janez osorno.

„Ha, ha! — zasliši Janez zopet zaničljiv smeh — ha, ha! Goljuf! Ali nisi ti sam največi? Tožiš me? Varuj se, varuj, da jaz o Lazarju kaj ne povem!“

Kaj tacega se Janez ni nadjal, jeze mu zavre kri, šine v glavo, roke sežejo po stol, da bi na tla pobil Blažeta. Zarad nenadno hitrega napada se ne more čisto izogniti, stol mu posname nekoliko kože na desnej strani glave in se vstavi padši terdo na rame; kri se pocedi, pa tudi jeza vzbudi in boj bi se bil pričel, a Blaže se ni upal zmagati, zaleti se na Janeza, pahne nazaj in odnese pete roté se in grozé, da ga gre tožit in res jo mahne naravnost k sodnji. Janez je moral plačati škodo in bil je nekaj malega zapert, ker poškodovanje ni bilo ravno težko. Zdaj je previdel veliko prijaznost; a doletela ga je zaslužena kazen, kar je on naredil Lazarju, to mu je zdaj naredil Blaže, ravna se po čisto enacem pravilu. Da bi ga mogel zdrobiti! Jezen na-se, jezen na ves svet, zapustil je ječo, pa ni spoznal, da vsa jeza in serd pada nanj nazaj, vsaj je bil Blažetu v vsem podoben, kakor krajcar krajcarju.

„Vidiš — pravi žena — kakove prijatelje imaš! Ja, če ni Boga, ni greha, prav ravna, kdor je bolj zvit in močan, ima tudi prav. Vera pa vse drugače uči; tisti dela pravo, kdor se ravna po večnih Božjih postavah, kdor jih prestopi, vpre se volji Božje in doseže ga kazen, ako ne na tem, pa tem bolj gotovo na unem svetu. Če pa vere ni, potem je prav, kar komu vstreza, kar je komu dobiček. Spoznaj vendar, kam nevera pripelje. Oh, ko bi bil ti veren, ko bi ti zopet v cerkev hodil!“

Mož je molčal, vsaj je sprevidel, da so ženine besede nekako resnične, vzela jih je prav iz skušnje njegove; vsaka

beseda je bila zanj klofuta, odzivajoč se notri v globocih persih. Ne more dalje poslušati, odide iz sobe in tava dolgo zamišljeno po vertu.

Toda kje denar dobiti? To vprašanje se je vedno ponavljalo. Žena je sama komaj za vsakdanje potrebe poskerbela. A treba je pripraviti vozovja, popraviti hišo, poplačati več zastalega. Blaže ni dal denarja, kam bi še šel zdaj iskat? Kmete okrog prositi? Raje glada umreti! misli si Janez, vsaj imam prijatelje v mestu, tje grem! Gre. Terka na vrata in serca — povsod se mu izgovarjajo in ga odpravljajo naprej, pride že do zadnjega.

„Bi že dal, bi že dal — mu odgovori praskaje se za ušesi, — koliko odstotkov mi bote pa plačevali? Ako jih daste deset, naj bo!“

„Kaj tako skopi vendar ne bote? vsaj sva že stara znanca, vsaj nekoliko bolji kup mi pomagajte iz zadrege! V štirih mescih vam vse vernem!“ odgovarja Janez.

„Kaj, znanec tu, znanec tam! V dražih sedanjih časih se zastonj nič ne naredi; hvaležni bodite, ako vam tako dam, ravno ne silim vas pa ne vzeti“ — odgovori mu gospod hladnokervno.

„Naj bo, pa dajte! Sila kola lomi!“ Mož pozvoni, strežaj pride.

„Pojdi po doktorja A. naj pride malo k meni!“ zavkaže, sluga gre.

„Čemu to?“ — vpraša Janez.

„Ali mislite, da se denar koj tako posojuje? na golo besedo? brez prič? Lahko ga mi jutri, ali pojutranjem odtajite in obrisal bi si roke; pismo se mora narediti!“ — odgovori gospod in ne more umeti Janezovega stermenja nad tem postopanjem. Janez je pač dobro čutil, da ima gospod prav, ako denar tako zavaruje, ne zaupaje tudi prijatelju.

Doktor pride, pismo se naredi, priče podpišejo, kolek pritisne in denar se Janezu odšteje.

„Tu vidite vsi, koliko sem posodil; doktorjev trud in kolek plačate vi Janez!“ govori hladno in mirno. Za Janeza nov vdarec, a kaj hoče, plača, vzame denar in gre zagotavlja gospoda, da v štirih mescih, to je o vseh Svetih plača, češ na polju vse dobro kaže; ajda, proso, koruza, zelje, repa, korenje, nekoliko se proda, prešiči se opitajo, pokoljejo in plačano je.

Domu grede ga jeza poprijema, denar bi bil „dobremu prijatelju“ pod noge vergel, a potrebuje ga. Pred oči so mu

stopili časi, ko je kupčeval z vernimi kmeti, tedaj je veljala poštena beseda, v spomin mu stopila njegova žena, kterej ne more ničesar očitati, kakor njeno neumno pobožnost in prazno vero; tako premišljevaje je počasi korakal, ove temne misli so se mu zopet vzdigovale; podpirali so jih govori kmetov tisti nesrečni petek in ognjene besede mladega moža v kerčmi tisti nesrečni dan, vzrok vsem notranjim bojem! Nasproti je stavil vse te besede svojih prijateljev in svojih časnikov, misli so se mu zapletale in razpletale, v duši se mu je jelo svitati, da bi bila res cerkev, ako tudi ne prava, vsaj bolja od nevere. Kaj, ko bi se Dvignila se mu je neka misel, a berzo jo je pahnil nazaj v tmino.

„Ne, ne! — zamermra pred saboj in mahne z roko po zraku — ne, v cerkev nazaj nikdar! Kaj bodo ljudje djali? Smejali bi se mi! In k spovedi? Nikdar! Nikdar!“ In kri se mu vlije burneje po žilah, prej nekako mirne misli pričnejo divjati in poditi se po možganih, počasni koraki se spremené v hitre in ne! ne! nikoli! te besede mu vzhajajo iz ust. Kaj bodo ljudje rekli? k spovedi? Tako ponižati se, to bi bilo preveč, tega ne more prenesti še v misli ne.

Pride domu, ne more mirovati, notri se mu nekaj v serce zajeda, podvojuje svoje grizenje v ženinej nazočnosti: vera! nevera! in pije, da si pripije mir in pokoj vsaj za nekoliko časa, akoravno ga s tem kali ženi, ki bi morala že davno obupati, ko bi v veri ne zajemala obile tolažbe.

Pervej potrebi se je vstreglo. Janez je hodil tamen okrog, vsaj ni imel prijatelja, tovariša; tamota se mu je množila pri pogledu na polje, kamor je zdaj večkrat zahajal; odpraviti je moral vse posle razun enega. Na polju toraj je sicer lepo raslo proso, krasno cvetela ajda, a na repo in zelje so se vsedle požrešne gosenice, skoro po vseh njivah je repa kazala le sama rebra, znamenje, da bodo tudi prešiči rebrati, ne odebeljeni ostali! Toda to še ni bilo vse! Dnevi avgusta in prvi septembra so grozno pripekali, da je poljski sadež začel močno zaostajati; zrak je bil soparičen, suša je pretila vse uničiti. Janez je hodil klavern po polju roté se nad svojo prežalostno osodo, tudi danes hodi, pogleda prek gora, bližnja gora ima megleno kapico, obraz se mu naredi na smeh, vsaj je to znamenje bližnjega dežja.

Zvečer so pokrivali gosti oblaki že vse nebo — le nekako pregoreči so bili videti. Zdaj je začelo kapat, a ne, to so zerni toče, zmir gosteje padajo debeli, kakor lešniki, zdaj se vsujejo, šum in hrum in ropot se razlega čez in čez, blisk

in grom in tresk — toča ponehuje, dež lije curkoma. Zjutraj je vse jasno, nedolžno priplava solnce izza gora s smehljajočim obrazom, kakor bi se hotelo norčevati iz revnih kmetov škodo terpečih. Vse je stolčeno, ajda, proso, repe ne bo, korenja in zelja tudi ne! Bodi Bogu potoženo.

Janez je ravno pred kosilom prišel s polja, a jed mu ne diši.

„V dobrem mesecu bom moral plačati dolg, denar mi je pa noč pojedla!“

„E, pa pojdi k gospodu in prosi ga, da naj poterpi, počasi se bo denar že dobil,“ nagovarja žena.

„Kaj? na posodo sem prosil, sramote bi se bil skoro raji v zemljo vderl, in ko bi kmetje vedeli, da ima Bogatinov Janez dolg! Tacega ponižanja ne bi prenesel! In zdaj bi še prosil za odlog?“ — in ponosni Janez se skloni kviško in govori hitreje. Vendar teden za tednom je tekel, v osmih dneh mine obrok, denarja še nima. Kaj še hoče, mora se ponižati, drugače pride na boben in vse bo to zvedelo! Izmed dvojnega hudega izbere si manje. Napravi se v mesto — navadno je rad vanj zahajal, a danes je bila pot ternjeva. Gre k upniku svojemu, prijazno je sprejet, a ko pride po ovinkih do kočljive točke o denarju, zgerbanči se gospodu čelo, prijaznost zgine z obraza in jezik zaostane.

„Vi ste zagotovili, da plačate o svojem času; ako ne spolnite obljube, niste mož in tudi z vami kot z možem ravnati ne morem. Danes teden je zadnji dan in če se mi denar ne prinese, poiščem si ga sam,“ tako govori mož merzlo in odločno. Janeza besede zbodejo, nekaj ga dvigne s stola, podi iz sobe, podi iz mesta. Domu idoč preklinja ves svet, preklinja svojo družbo, preklinja samega sebe. Toda, kako zdaj? Njivo prdati? Če ne, gre na boben! Prevzetnemu Janezu se je dozdevalo neprenesljivo. Tudi ženi se je zdelo hudo, a vse bi bila rada prestala, ko bi le nesreča moža spametovala, pripeljala k veri nazaj.

„Oh, lej, kolikokrat sem ti pravila, da se greh sam tepe! Odkar se je pričela tvoja nevera, zginil je iz hiše blagoslov Božji. Še je čas, vsaj imava toliko, da se izkopljeva iz zadrege! Verni se nazaj k Bogu, da ti tudi on zopet pošlje blagoslov svoj!“ Tako in enako mu je govorila na serce, a moža se ni nič moglo prijeti, ker kaj bodo ljudje rekli in Lazar in spoved!

Pervo vprašanje pa je zdaj bilo, od kod denar, da ne pride v sramoto? Ni kazalo družega, kakor prdati njivo,

bolje prostovoljno, kakor prisiljeno. Naznanil je to kmetom in res, k sreči se koj oglasi njegov sosed, prej reven, a pridobil si je s pridnimi rokami in pomočjo Božjo nekaj denarja, rad bi si nakupil nekaj polja in pri Janezu se mu je ponudila priložnost. Kaka sprememba, kaka sramota za Janeza! Vzame denar, in zdaj, kako ga spraviti v roke brezserčnemu? Sam iti predenj? Ne! tudi v mesto več ne, vsi so se mu pristudili! A drugi ne ve zanj. V pismu? Toda, kako pobotnico dobiti? ker drugače . . . in prišlo mu je v spomin ravnanje z Lazarjem, ter prisega. „Nič sam grem!“ Šel je zopet po ternjevej cesti, a se zarotil, da nikdar več v mesto, nikdar več k gospodi, ktera ne da družega kakor gole besede!

VI.

Dva vzroka sta zadrževala Janeza v neveri: prevzetna napuhnenost in nesrečna prisega. Napuh se mu je zadnje dni strašno vlomil in napuh potert težko zopet vzraste, ako ne dobi ravno posebne hrane; te nevarnosti ni bilo pri Janezu, vsaj ni imel več neverne družbe. En sovražnik bi bil toraj zmagan, toda pretil je drugi. Ali je Bog vslišal jok in plak v zaupanju neomahljive žene in hoče Janeza pripeljati k pravemu spoznanju? Morda je previdnost Božja pripustila, da je Janez izdelal to prebritko šolo v lastni poduk? da je vžil ves sad neverstva, da bi se prepričal o njegovej zapeljivej sladkoti? Morda je božja modrost dovolila vsaj nekoliko pogledati v strašanski prepad, kamor bi nevera pahnila vse človeštvo, da bi se sprevidši svojo tamoto in okuženost toliko bolj gorko oklenil Njega, usmiljenega očeta vseh stvari? Morebiti zgine po volji Božje še slednji sovražnik?

Vseh svetnikov dan je prišel; zvečer je odšla žena v cerkev molit za verne duše, sam je ostal doma. V samoti se dvomi povernejo, mrak je posebno vgoden za nje, Janeza strašno mučijo, tako silni kakor danes, niso še bili! Ko bi le te prisege ne bilo! . . . Smert in potlej? . . . Ne more sterpeti doma, vzame klobuk in gre, kamor ga noge nesó. Pride k pokopališču, na misel mu pride ranjki, dobri oče, neka nevidna moč ga vleče k njegovemu grobu. Molil bi zanj, toda če je po smerti vse proč? Morda pa ni? Morda ga zdaj oče gleda iz unega sveta? ko bi zdaj vstal iz groba, ali bi ga ne preklel lastnega sina, preklel dan, na kterega se je rodil? . . .

Noč se je naredila, ljudje so v cerkvi odmolili, mimo pokopališča idoč, so opazili nekoga na grobih sedeti, a niso

ga poznali v kljub luninemu svitu. Luna se zakrije, tema se povekša, vse hiti domu, le Janezova žena jo zavije med grobove, poklekne na grob svoje matere in moli preserčno. Nekaj zašumi, žena se ozre okrog, strah jo nekoliko spreleti. Toda, ali ni to njen mož? Kaj, budi li, ali se jej sanja? Ravno iznad groba je vstal, tam je sedel precej dolgo, razne misli so mu švigale po glavi, misli o sedanjosti, minulosti in prihodnjosti, vzdigovale so se mu persi, mračilo oko, temnilo čelo. Zapazi prišlo ženo, oditi hoče natihoma — a že ga je zapazila, že je pri njem, pretresne se, ko ga nagovori s čudno milotožnim glasom.

„Janez! tudi ti si tukaj? Oh, da bi te obsenčil duh tvojega očeta! da bi te zadel žarek milosti Božje, tu kjer počivajo mertvi!“

Janez se stresne, odpre usta, a ne ve kaj odgovoriti; proč bi šel od tod, proč, daleč; po nočnej tmuni, toda ne more je premakniti noge, kakor bi mu bila prevelika teža na sercu.

„Kaj bi oče rekli — nadaljuje žena — ko bi zdaj stopili pred te, prešnji Janez in sedanji?“

„Žena molči — izpusti Janez — molči, ne budi mertvih! da me ne prekolnejo!“ prešine ga nekak strah, noge se mu omajejo in v hitrej sapi se zgubi iz pokopališča, zgubi se ženi izpred oči v temi, gre, gre, sam komaj ve kam . . . Žena stopa za njim, ne vidi ga, ne čuje več njegovih stopinj, gre domu, a Janeza ni! Oh, kam je šel? strašan je bil nocoj, obup se mu je bral na obrazu. Dolgo sedi pričakovaje moža, morda pride . . . Ura bije polnoči, ni ga še, žena še sedi, težko jej je pri sercu, šla bi ležat, a ne more, ni zaspana!

Neke stopinje se zaslišijo, nekdo gre po stopnjicah, vrata se odpró, Janez vstopi: a za Božjo voljo, kakošen? ves bled, prepaden, čuden blesk v očeh, grozno se mu dvigajo persi.

„Oh mož, mož!“ — in solze jo polijó. —

„Žena, reši me! če ne grem . . . in ne vidiš me več!“ — votlo izusti mož.

„Za Boga, kaj ti je,“ — milo javkne žena in prime moža za roko.

„Prisega, Lazar, denar!“ votlo zadoni po sobi, Janez stisne pesti, ter onemogel sede na stol. Žena zavikne, kri jej skoro zastane; malo besedi, a vse ve, strah in groza — mož je krivo prisegel. Toda ni čas premišljevati, mož je obupal, že zopet vstaja in pogleduje po vratih.

„Kaj naj storim?“ zajoka žena in prime moža terdno za roko . . . vdarci cerkvene ure zadoné, ura bije dve.

„Počakaj do jutra, jaz grem k Lazarju, obljubim, da plačava, da naj za-se obderži!“ ti sklepi jej šinejo v glavo in jih pové, da bi vsaj moža prideržala doma. Mož je komaj čul besede, le pomiga jej, naj stori. Ona ga prosi, da bi se vlegel, vzdigne ga, pelje k postelji, pa koj napravljen se vleže na odejo. Žena ostane blizo njega, zaspati ne more, misel podi misel, zdaj joka, zdaj moli, zdaj premišljuje, kako bo jutri pri Lazarju govorila, kako ga prosila.

Zjutraj zgodaj se poda na težavno pot. Lazar je doma, prosi ga, da bi rada ž njim samem besedo spregovorila. Pelje jo v posebno sobo; oh, kako jej bije serce! Dolgo je ni nazaj, zdaj se vrata odpirajo, žena je objokana, a vendar jej žari veselje iz od solz rudečih oči; besede zahvale govori Lazarju, ki je videti jako ginen. Ne prav rad, a vendar se je dal omečiti, kako bi mogel ostati terd nasproti nedolžno terpečej ženi.

Kako ima zdaj lahke noge, kar tekla bi Janezu poročat veselo naznanilo. Dobi ga tamnega sedeti v gornjej sobi, pove mu, da Lazar bode molčal o vsem, ne bo ga tožil zaradi prisege, le denar mu mora poverniti. Neverno jo pogleda in posluša Janez — Lazar bi bil tako velikodušen? Serce se mu začne tajati . . .

Pride nedelja. Ljudje gredó od perve maše, glave stikajo, postajajo in se čudijo. Ali ste videli Bogatinovega Janeza? Pri obhajilu je bil? Od kod to? Nobeden ni mogel vganiti. Vsi so se o njem menili, milovali njegovo ženo, privoščili jej, da bi Janez zlezel iz domnevane višine, ter bi hotel biti njim enak in sicer enak v veri, ponižnosti in poštenosti! Potem bi ga hoteli čislati, kakor so ga nekdam.

Ženinega veselja pa popisati ne morem. Dolgo so puhtele do Boga le prošnje iz njenega serca, a danes je pela Bogu čast in hvalo, pozivala je vse angelje in svetnike in stvari, naj ž njo slave in povelčujejo milost Gospodovo, ž njo molijo njegovo modrost in skrivnostno previdnost! Dolgo so lile po obrazu solze žalosti in tuge, a danes so lile solze veselja in namakale obraz žareč se notranje radosti. Tako srečna še ni bila, da, zaupala je v Gospoda in ni bila osramotena, zaupati hoče vedno in vselej, ter klicati: hosana na višavah!

In moževo serce? Divjali so prej v njem silni viharji, ter ga metali v vse britkosti in nadloge — a zdaj so po-

tihnili, lahna sapica pihlja in ga neizrečeno, nebeško blaži. Prej ga je grizel neumorljiv červ, težil pretežek kamen, a zdaj mu je tako lahko, razlivajo se v sercu čuti nepoznani neverskemu življenju; kako prosto se dviga v nebeške višine, ter plava v morju Božje ljubezni; skusil je, da človeško serce ne počiva pred, dokler ne najde svojega pokoja v Gospodu, le Neskončni ga more oblažiti . . . Prej se je Lazarja bal, zdaj je šel sam k njemu, sramoval se je svojega prešnjega dela, posebno videti Lazarjevo dobro serce. Lazar namreč ga vabi, naj stopi ž njim v zvezo, naj vkup kupčujeta, drug družemu na roko gresta. Zgodilo se je tako. Kmalo so ljudje zopet Janeza obiskovali, stara kupčija se je odperla, ter počasi hiša poravnala, prišel je k njej zopet Božji blagoslov.

Filip Jakob Kafól.

(Spisal J. K.)

I.

Filip Jakob Kafól se je rodil 4. maja 1820 na Pečinah v Tominskih hribih. Bil je sin premožnih kmetovskih staršev. Očetu je bilo ime Anton, materi pa Marija (Klemenčičeva). Mati Kafólova je bila dvakrat omožena. S prvim možem ni imela sreče. Umerl je mlad ter jej zapustil eno hčerko. Druzega moža je dobila iz Čepovana, iz znane Kafólove hiše. Imela sta zraven (pervorojenega) Filipa še tri sinove: Frančiška, Luka in Andreja, pa dve hčeri Terezijo in Marijo (Mico). Franc je podedoval po oči kmetijo ter se je oženil na domu. Luka in Andrej sta vkupila vsak po nekoliko zemljišča ter si uterdila vsak svoje ognjišče. Terezija je prišla za Vlakom na močno kmetijo, Mica pa je bila nekaj let pri bratu Filipu za gospodinjo. Umerla je v cvetočih letih ob času kolere v Batujah.

Pri nas Slovencih ni nič nenavadnega, da se imajo možje, ki so prišli do boljšega kruha, v prvi versti domačim duhovnikom za to zahvaliti. Tudi Kafól ni bil morda nikdar nove maše zapel, da ni bilo njegovega ujca, kaplana Klemenčiča na Pečinah. Klemenčič je imel posebno ljubezen do otrok. Dobro mu je delo, veselilo ga je, če jih je mogel učiti. Ker ni imel primerne prostora za šolo, sklicaval jih je v farovž.

Z veseljem in lepó jih je učil, za tó mu pa tudi učencev ni manjkalo. Še silili so se mu v šolo.

Tudi Kafólu je bil ta blagi gospod prvi učitelj. Ker je imel mladega Filipa skoro vsak dan pri sebi, spoznal je berž, da bi bilo škoda za fanta, ko bi otroška leta na paši zapravljjal. V šolo naj bi ga dali, iz Filipa bi utegnilo s časoma še kaj biti. Tako je modroval takratni, vse časti vredni Pečinski dušni pastir. Pa kakó spraviti otroka v Gorico! Oče Anton je bil terd mož, krajcar mu ni šel rad izpod palca. Za „gospoda“ ga ni mislil imeti, za „učenega“ kmeta pa ni maral. Domá naj dela, domá naj jé; s tem izgovorom pride slovenski kmet na dan, kedar je treba za sina kaj šteti. Previdni Klemenčič ni delal brez glave. Znal si je pomagati. Vedel je, da Filipova mati močno želi, da bi bil fant „gospod“. Ž njo se dogovori in kar ni dognal eden, dognala sta obá vkup prav ob gladkem. Spregovorila sta očeta, da je peljal Filipa v Gorico v šolo.

Iz njegovega studentovskega življenja nimam nič posebnega povedati. Hrano in stanovanje je imel pri advokatu Polenčiču, ker mu je otroke podučeval. Vžival je verh tega še Rojčev stipendij. Stradal toraj ni, kar ne more reči vsak dijak. Po doveršenih modroslovskih šolah leta 1841 se je začel učiti bogoslovja v Goriškem centralnem semenišči. V mašnika ga je posvetil nadškof Lušin 21. septembra 1845. leta.

II.

Pol ure od Tomina, na desnem bregu Soče je prestara farna vas Volče, znamenita po lepem, ravnem, rodovitnem polji in po dobri studenčnici. V tej fari je pričel Kafól svojo pastirsko službo okoli Svečnice l. 1846. Bil je raj. fajmoštra Peternela, ki je tačas zavoljo svojih poljudnih cerkvenih govorov slul, pomočnik (subsidiarius). Verh tega je imel pa še po 4 ure na dan šolo za otroke. Pridigal je navadno le o Marijinih praznikih; vendar to malo, kar je pridigal, imajo stari ljudje tú pa tam še sedaj v spominu. Znal je lepó govoriti, segal je do sereá. Pa se je tudi pripravljjal, da je bilo kaj, predno je govoril. Po pripovedi staršega duhovnika, moral mu je fajmošter dobra dva tedna prej povedati, da bo pridigal; drugače ga ni spravil na prižnico. — Posnemanja vreden izgled za vsacega pridigarja, zlasti pa za novince v tej versti pastirstva.

III.

V Volčah ni ostal dolgo. Leta 1847, meseca julija so ga

poslali v Ročinj za kaplana in učitelja k ostarelemu in bolehavemu vikariju Gregorčiču.

Ročinj ima krasno lego, lepo s tertami prep्रेženo polje, žlahtno sadje in precej milo podnebje: lastnosti, po katerih se človeku kraj hipoma prikupi. Lepo je imel Kafól v Ročinji, pa tudi dela mu ni manjkalo. Duhovnija jo štela tačas blizo 2000 duš in večina dela je slonela na njegovih ramah. Godilo se mu je pa pri vsem tem prav dobro. Tako zadovoljen kot v Ročinji ni bil menda nikjer. Delal je rad. Kar je v Volčah začel kot novinec, nadaljeval je tû kot že na pol izurjen delavec. V šoli se je trudil. To je pripoznalo visoko ministerstvo za uk 13. februarja 1852 v posebnem pohvalnem pismu. Na prižnici je lepo in navdušeno govoril. Ročinjci se ga še zdaj s ponosom spominjajo.

IV.

Leta 1854 je dobil lokalijo (samostojno kaplanijo) Batuje v lepi Vipavski dolini. Tû ni bilo šole, brez nje pa ni hotel biti. Ganil se je. Podučeval je mladino obojega spola v farovži.

Leto 1855 ostane vselej znamenito za zgodovino poknežene Goriško-Gradišćanske grofije, ker je prineslo v deželo hudo azijsko bolezen — strahovito kólero. Ni mi treba praviti, koliko so tačas terpeli dušni pastirji po krajih, kamor je segla ta šiba Božja. Od belega dne do terde noči niso imeli počitka. Tudi Kafól ni bil nikdar ugnán. Noč in dan je bil na nogah. Ker je vas Sélo, ki je spadala pod faro v Kamenjah, komaj četvert ure od Batujske cerkve oddaljena, oskerboval je ob času boleznì tudi tamošnje bolnike. Dobil je zato pohvalno pismo od namestništva v Terstu.

Še nekaj moram tu omeniti. Ker so hodili bližnji Seljani navadno le v Batuje k službi Božji, začel je Kafól na to delati, da bi se ta vas od Kamenj odcepila in v cerkvenih zadevah Batujski duhovniji pridružila. Kar je nameraval, to je tudi dosegel. Leta 1857 dobijo Batuje še Selsko vas in postanejo fara.

Toda Kafól ni bil dolgo fajmošter. Zapustil je Batuje, ter šel v Celje na Štajarsko k Lazaristom. Zakaj, ni znano vsem, ampak le tistim, ki so bili ž njim v oži zvezi. Spremljajmo ga po poti v ta novi poklic.

V.

Škof Slomšek je bil ljudskim misijonom velik prijatelj. Pa od kod dobiti delavcev za slovenske kraje? Poklical je v

Celje k sv. Jožefu Lazariste ter jim naročil, naj hodijo po Slovenskem pridigat in duhovne vaje voditi. O njih in njihovem življenji piše Kafól* blizo tako-le: „Ime jim je (Lazaristom) duhovniki sv. Vincencija Pavlana. Ljudstvo jih imenuje misijonarje. Po svetu so znani pod imenom „Lazaristi“, ker stanujejo (v Parizu) v hiši, ki je slišala možu z imenom Lazar. Lazaristov je vse polno po svetu. Glavnega prednika — „general-superior“ mu déjo — imajo v Parizu. Lazaristov poklic je ta: Na kmetih duhovne vaje voditi, verne k dolgi spovedi spodbujati, po ječah zapertim pridigati in spovedavati jih. Usmiljene sestre voditi in biti jim spovednik. Duhovna semenišča voditi in skrbeti, da se mladi duhovniki pravega duha navzamejo. Na Francoskem so večidel le Lazaristi učitelji v semeniščih. Kedór želí, ta gré lahko tudi v zvunanje misijone krivovercem in nevernikom pridigat. Lazaristu ne gré ime „pater“ (oče), ampak le „gospod“. Lazarist mora ob štirih zjutraj vstajati in ob deveti zvečer spat hoditi. Dan ima tako razdeljen, da mu le dve uri prosti ostanete. Enkrat v tedni smé do polí šeste spati. Premišljevatí mora nar manj po eno uro na dan. Novicijat terpi dve leti. Na to stori obljubo, ki ga veže do smerti.“

Tako opisuje Kafól Lazariste, kterim se je bil pridružil 15. junija l. 1857. V Celji je ostal do 11. avgusta, potlej je šel v Pariz v novicijat. Tù ni dostal leta. Prišel je, popustivši hišo Lazaristov zopet v Goriško nadškofijo pastirit.** Poslali so ga 30. julija 1858 v gorate, samotne Nemške ro v te za farnega oskerbnika. Od tod je šel 10. maja 1859 po lastni želji v svojo rojstno vas za kaplana (ekspozita).

Leto 1861 nam je prineslo ustavno življenje in ž njim deželne zbore. V govorjenji spretni Kafól postane poslanec ter hodi k sejam v Gorico. Pravijo, da je bil on prvi, ki se je prederznil v goriškem zboru slovenski govoriti.

Na Pečinah je začel hudo bolehati. Povsod je iskal zdravja, toda preboleti ni mogel. Dne 20. februarija l. 1864 je prosil

* V „Priyatlu“ od leta 1857.

** Kedaj je zapustil Pariz in kod je hodil, predno se je vernil na Goriško, pripoveduje nam Kafól sam v pismu do prijatelja P. — Ker je bilo to pismo l. 1858 v „Priyatlu“ natisneno, posnamem iz njega to, kar gré tù sém. — Pariz je zapustil 19. aprila 1858. Šel je po morji v Rim, kamor je došel na sv. Marka dan. Sv. Očeta je dvakrat videl. Pervikrat na god najdenja sv. Križa v cerkvi, drugič pa v Vatikanu, kamor ga je bil šel prosit blagoslova za misijon. Rim je zapustil 6. maja. Od tod je šel na božjo pot v Loretto. Toliko Kafólovo pismo. Iz Loretto-a šel je najberže v Celje, iz Celja pa domov na Goriško.

še za izpraznjeno faro v Solkanu, da bi prišel v milše podnebje. Ni je čakal: smert ga je prehitela. Zamenil je časno z večnim 29. februarija 1864.

Pokopali so ga na domačem pokopališču pri cerkvi sv. Mohora in Fortunata. Njegov grob spoznaš po spomineku iz domačega kamena s sledečim napisom:

Tukaj počiva

Filip Jak. Kafól,

vikar pečinski, bivši fajm.,
misijski duhovnik sv. Vinc. Paul.

Delal je v vinogradu Gospodovem
in domovininem neutrudljivo
z zgledom, z besedo in s peresom
blizo 18 let in pol.

Roj. na Pečinah 4. maja 1820;
umerl 29. febr. 1864.

V. L. N. M. S.

* * *

Dodajmo životopisu še par verstic. Oglejmo se Kafóla kot rodoljuba in pridigarja.

Kafól je dopisaval domačim listom, zlasti pa „Danici“ in Einspielerjevim „Stimmen aus Innerösterreich“. Veselilo ga je vsako početje, ki je merilo na narodovo omiko. Ko je zagledal „Zlati vek“ beli dan, bil je on med prvimi, ki so ga v domačih listih pozdravljali in priporočali. „Družbe sv. Mohora“ ni mogel prehvaliti. Želel je, da bi se je Slovenci z obema rokama oklenili. To nam pravi njegova domorodna čertica „o cerkvi sv. Mohora in Fortunata na Tominskih Pečinah“ v družbenih „Večernicah“ od l. 1863. Pokazal je s to „čertico“ tudi pot, po kateri se dojde do gradiva za domačo zgodovino. V marsikakem farnem arhivu leže stara zaprašena pisma, po katerih bi došla luč domači zgodovini. Pa roke ni, da bi jih na dan potegnili in uredila. Na tem polji je pri nas še mnogo ledine. „Volja se zbudi tedaj, truda ne strašite se“. (Kos.)

Posebno ljuba mu je bila Tominska hribovita, pa romantična stran. Ni čuda. Vsakemu se svoje najlepše zdí. Načertal je „zgodovino in geografijo Tominskega gla-

varstva“. Kam so zanesli ta spis, ne vém povedati. Videl sem ga leta 1866. Osnoval je bil tudi obširno razpravo „o odpustkih“. Kje je pa zdaj? Človeku težko dé, ko vidi, da se porabljeni spisi po nemarnosti gubé.

Memogredé povem tudi to, da je znal več jezikov. Govoril in pisal je slovenski, nemški, italijanski in francoski.

Kot pridigarja so poznali Kafóla tudi zunaj Goriškega. Nekoliko njegovih pridig ima v „Priyatlu“, druge je dal v posebnih knjigah na svetlo. Perva dva vezka njegovih cerkvenih govorov je izdala „družba sv. Mohora“ l. 1853.

Poshranjene so v njih pridige, ki jih je govoril Ročinjcem kot kaplan. Knjige njegove „domači ogovori po prazniških evangelijih za verne ljudi na deželi“ je natisnil l. 1856 Milic v Ljubljani. Zadnje svoje pridigarsko delo: „Večne resnice v pogovorih za ljudske misionere po slovenskih deželah“ je dal natisniti l. 1861 in 1862 pri Paternolli-u v Gorici.

Kafólove pridige niso skoz in skoz izvirne. Izposodil si je marsikaj pri Italijanih in Francozih. Govoril jih pa ni tako, kakor jih je pisal. To znajo povedati tisti, ki so ga slišali pridigati. Ali je pravo zadel ali ne, da je skoro v vsakem govoru na to meril, da bi poslušalca do solz ganil, o tem ne gré tù soditi. O njegovih pridigah pravi Slomšek *, da imajo mnogo zgovornega zernja v gladki slovenščini. Kedar se bo pisala zgodovina cerkvene zgovornosti na Slovenskem — in da se bo pisala ni dvomiti — tedaj najde v njej tudi Filip Jak. Kafól časten prostorček.

Kaj se je godilo pretečena tri leta doli na Turškem?

(Priprostim bravcem pripoveduje J. V. *hovec*.)

Seveda sedaj ko ne poje več turški boben po slovenskih tleh, in se kresovi po gorah zažigajo le v veselje, ne pa, da bi oznanjevali hude ure in kervave dni turške sile, sedaj Vam, prijazni bravci slovenski, ono grozno ime Turčije ne pretresa več mozga po kosteh, in skoro ste do cela pozabili, kako se je godilo našim starim očetom pred štiri in petsto leti. Brez

* Gl. „Drobtinice“ l. 1862 stran 45.

skerbi se vležete sedaj na noč k počitku; saj veste, da ne bo prihrul čez noč Turek, Vam zažgal domačijo nad glavo, notri pod streho pa pomoril in pobral seboj, kar Vam je ljubega in dražega, žene in otroke, brate in sestre.

Nekdaj je bilo drugače! In kdor bi hotel z lastnimi očmi videti, kako je bilo pred štiri in petsto leti po Slovenskem, opertal bi se naj bil zadnja tri leta kterikrat, ter šel gledat doli v Hercegovino in Bosno, Serbijo in Bulgarijo in Černogoro. Komur se niso vderle še nikoli solze po licih, tam na turških tleh bi se moral izjokati. Ne bilo bi mu treba zelo daleč iti do turške meje, koj za Zagrebom, tam za Sisekom je že. Celo za pot vprašati bi ne bilo treba, deržal bi se Savine poti, ki teče tako ponosna in vesela sredi po slovenskih in hervaških poljanah; tako se zdi človeku, kakor bi bila vesela Vas, miro-ljubnih in poštenih ljudi slovenskih, ob svojem desnem in levem bregu; a prestrašena odskoči od svojega nameravanega teka, ko terči pervikrat ob turško zemljo. Ne hodi ji na mar, da bi šla s svojim blagoslovom pozdravljat te grozne kraje, ampak derži se le njihove meje. Ob enem bregu napaja slavonske in ogerske planjave, ob družem pa posluša tožbe in stok bosniških in serbskih kristijanov, ki jim sloni grozni turški jarem na ramenih. Ti so naši bratje, dvakrat bratje po veri in po jeziku, kajti naše slovanske govornice niso mogli pozabiti kljub večstoletnemu turškemu terpinčenju. Bošnjaki in njihovi sosedje, Hercegovinci in Serbi, in še dalje notri v globoki Turčiji so Bulgari naša slovanska žlahta. Sava noče teči dolgo časa mimo teh žalostnih krajev, pri Belem gradu že se združi z Donavo, kakor da bi jo bilo groza, to hčer naših slovenskih gorà, da potuje sama ob mejah ljutih Turčinov. Z Donavo združena je od Belgrada pa do črnega morja mogočen mejnik med Turki na eni, med Madjari in Rumuni na drugi strani. Ko bi imela razum, čula bi vso dolgo pot od tam, kjer pervikrat terči ob turško-bosniški svet, pa do tje, kjer se z Donavo izliva v Černo morje, ob svojem desnem bregu slovanski jezik, ker v Turčiji imamo Slovani mnogo žlahtnikov, okoli 7 milijonov jih je; a toži se jim po onih dneh, ko so bili svobodna ljudstva in imeli svoje kralje in svojega cara. Hudi časi so prišli zanjè, ko so prihruli Turki v njihove vestno obdelane in bogate dežele. —

Skoro bode minulo 500 let, ko so zdrobili Turki na Kosovem polju mogočni prestol serbskih carov. Vedno više proti zahodu in severu so se poganjali turški valovi ter požirali kristijanske kraje, druge za drugimi. Tudi nam Slovencem in

Avstrijcem najbližje mejače Bošnjake in Hercegovince* je zadela ta nesreča. Sicer so se avstrijski cesarji poganjali, da rešijo Bošnjake turške groze in res se jim je takrat posrečilo to, takrat, ko so 1699. l. v Karlovcih Turci mir sklepali, 1739. l. pa so jo zopet izgubili in nič ni pomagalo, da je tudi cesar Jožef II. v ta namen vse svoje moči napel. Bosna je ostala turška, in v svištovskem miru so Avstriji in Turčiji uganili ono mejó, ki še danes velja.

Dolgo so se pulili Turci in naši cesarji za Bosno. To so bili hudi časi, a pravo gorje se je še le pričelo potem, ko se Avstrijanci za svoje kerščanske bosniške brate pod turškim jarmom več brigati niso mogli in so Bosni in Hercegovini jela povelja iz turškega Carigrada dohajati. Kakó veseli so priromali pred več ko 1300 leti očetje sedanjih Bošnjakov v to deželo, iz daljnih krajev, tam zadaj za Ogerskem. Razdelili so si jo med seboj in živeli veselo mirno življenje, a prihrul je Turek in jim vzel vse, domačijo, žene in otroke, marsikomu pa tudi glavo. Kolikor jih je pa živih ostalo, in jih niso seboj odpeljali, postali so ali berači ali pa so si s tem, da so izdali svojo sveto vero, prislužili od Turkov domačije, polja in bogastva. A le gospoda, veliki bogatini, so prodali za tako ceno vero svojih očetov, ter postali Turki; priprosti ljudje, kmetje in drugi nizkega stanu pa so dali zanjo rajši vse, tudi življenje, če je bilo potreba. Še danes so v Bosni le mestni prebivalci in veliki bogatini Mohamedanci ali turški veri udani. Oni so z zatirano rajo (raja je turška beseda, ki se pravi po naše „živina na paši“, tako imenujejo Turki kristijane) ene in iste kervi, enega in istega slovanskega rodu in vendar ni jih hujših zatiravcev, kakor ti poturčenci, kojih očetje so nekdanj govorniki isti serbski slovanski jezik, kakor ga govoré danes po njih zatirani Bošnjaki. To so ubogi ljudje! Kmetov, kakor ste pri nas, prijazni braveci, ki imate vsak svoje zemljišče, ki je Vaše in Božje in družega nikogar, tacih tam v Bosni in Hercegovini ni. Zemljišča Vam s silo ne more vzeti najviši gospod, s cesarjem samem bi pravdo dobili, ako živite pošteni in plačujete naložene davke. Tam v Bosni ni tako. Zemljišča imajo samo bogatini, poturčeni nekdanji Slovani, ki jim pravijo spahi ali begi, ubogi raja, ubogi kristijani pa jim ga obdelujejo ter jim plačujejo velike davke. Polovico pridelkov jim oddajajo, verh tega pa delajo tlako po tri, štiri dni na teden z ženo in otroci. Časih pa šine gospodu, begu bogatinu, huda muha

* Hercegovina je zadobila svoje ime po Štefanu Kozaki, ki je prvi prejel od nemškega cesarja Friderika III. naslov „Hercog“ t. j. vojvoda.

v glavo; v najhujši zimi plane nad ubozega rajo, vzame mu zadnje zerno žita ter ga zapodi iz kočice v sneg in mraz, naj se ubožec pobota s svojim kerščanskim Bogom, kako bode živel in, ali bode sploh živel. Za rajo, ki ni begove vere, se beg ne zmeni.

To je hujše gospodarstvo, kakor je bilo pri nas kedaj, ko smo imeli še desetino in tlako. Pust čas je bil, a s turškim gospodarstvom sedanjih zatiranih kristijanov primerjen, bi ga človek prehvaliti ne mogel.

A kadar je posoda prepolna, takrat vskipi. Rev in terpljenja niso mogli Bošnjaki in Hercegovinci več prenašati. Bilo je pred tremi leti, ko so prišli Turški uradniki, davkov pobirat, da kristijane do nazega slekó. A Hercegovincem je kri zavrela, zbrali so se skupaj ter pobili in potolkli turške oderuhe.

Berž se je raznesel glas, da je mala deželica Hercegovina, ki je komaj tolika, ko naša Kranjska, stopila na noge. Prihiteli so turški vojaki, ter strašno razsajali po nji. Morili so brez razločka starčke, žene in otroke. Hercegovincev se je lotil grozen strah. Razkropili so se na vse strani. Nekteri so zbežali čez mejo na avstrijsko zemljo v Dalmacijo, drugi so se odmaknili k svojim sosedom Černogorcem. Mala deželica je to, več ko še enkrat manjši kakor Kranjska, in se meji po eni strani ob Dalmacijo, po drugih treh pa ob turško Hercegovino, Bosno in Albanijo. Res mala deželica je ta Černagora; mesta nima nobenega (Cetinje, kjer stanuje černogorski knez Nikica, je le velik terg), a vendar je Černagora pravo orlovo gnjezdo, kjer je po stermih skalah raztrošenih 110 vasic. Kadar se je Turek v to deželico zagnal, nesel je vselej kervavo glavo domu.

Tu sem so pribežali Hercegovinski uporniki. Prijazno in z veseljem so jih Černogorci sprejeli, ter jim z vsem postregli, dokler jim Turki niso dovolili, da smejo priti nazaj v zapuščeno Hercegovino. Pa kaj je turška obljuba, turška prisega! Komaj so se vernili, planili so nanje, ter ubili vsacega, kogar je meč doseči mogel.

Po vsej Hercegovini je z nova zavrelo, in berž se je zbralo 2000 upornikov. Namesto lemeža in čertala, kovali so se meči in puške kupovale. Od vseh strani so prihiteli Hercegovincem serčni, neprestrašeni možje na pomoč, iz Bosne, Dalmacije in drugih krajev, največ pa iz Černogore.

Pričeli so se ljuti, kervavi boji po gorati in skalnati Hercegovini. Mala peščica slabo oboroženih upornikov je na planem proti obilnim turškim četam le malo izmogla, da si

je imela tudi izvedene in hrabre vodnike, Lazara Sočico, Peko Pavloviča in Simonića Akimova. Umaknila se je v hribe med skale in prepade in se bojevala tam gori z divjim Turkom. Se ve da, mesta po dolinah, so dobili Turki tekoj v pest in poslali vanje obilo vojakov. A velika četa ima tudi velik želodec in marsikterikrat so prišli turški vojaki po mestih v velike zadrege, ko jim je hrana pošlá in jim Hercegovinci niso pustili od drugod pripeljati živeža. Ko se je izvedelo, da se bližajo Turki in peljejo seboj živež za svoje vojake po terdnjavah in mestih, zastopili so jim uporniki v gorah pot ter se poskusili z njimi. Pota po skalnatih pečinah so ozka, komaj gresta dva človeka drug zraven drugoga. Za pečevjem skriti so planili ustaši nad Turka, kadar je prišel v hribe in marsikterikrat so ga zapodili v tek in mu odvzeli živež. Na ozkih potih zgrabljeni Turki niso si mogli drug drugemu priti na pomoč, ker z verha doli so ustaši metali z visočin in stermega skalovja kamenje in valili silovite skale nanje. Le malokdaj so Turki odnesli pete.

Upor se je počel kmalo tudi po sosedni deželi, po Bosni razširjati. Hercegovina sama, težko da bi bila zmagala, ker Turčija ima vojakov ko listja in trave. Narodi po Evropi so se s začetka kaj malo brigali za hercegovinski ustanek, a ko je tudi Bosna stopila na noge, spel je ves evropejski svet glavo po konci, ter se vprašal, kaj bode iz tega. Iz Rusije, Černogore, Dalmacije, Hervaškega in tudi s Slovenskega so jeli vreti serčni možje ustašem na pomoč.

Odslej ni skoro minul dan, da se ustaši niso tu ali tam spoprijeli s Turkom, enkrat so ga pobili, drugikrat pa so se morali umakniti. Do kakega posebnega cilja in konca pa se ni moglo priti, ker število ustašev je bilo le premajhno, pa pre-slabo oboroženo. Slovani so se po raznih deželah pokazali ko usmiljen in dobroserčen narod, ki svoje žlahte na turški zemlji ne pozabi. Za ranjene in pobegle ustaše se je nabiral denar in obleka. Najgorkeje prijatelje pa so se skazali Rusi; iz nobene dežele se ustašem ni poslalo toliko pomoči; nabiral se je ne le denar, ampak pošiljali so tudi vojakov in zdravnikov, in so pomanjševali kolikor je bilo mogoče, terpljenje in gorje. Koliko ste pač prestali revni deželi Bosna in Hercegovina! Do adventa 1875. l. pribežalo je na avstrijsko zemljo okoli 130.000 sèstradanih in bolnih, od celega sveta zapuščenih Hercegovincev in Bošnjakov. Največ jih iz domačije ni odneslo drugoga, ko življenje, s praznimi rokami in bolnim srcem so pribežali čez Savo v Dalmacijo, in čast našemu presvitlemu

cesarju! Skerbel je za pribežnike, da niso terpeli lakote in mraza. Lehko je umeti, koliko rev in groze so prestali v domačiji, ko so djali možki, da bodo pometali svoje otroke v Savo, ako jih Avstrijci posilijo nazaj, in da se bodo za tem bili s Turkom za življenje in smert.

Prišla je zima 1875. l. Zavaljo mraza potihnil je vojskin hrup, a v domačijo verniti se ustaši niso upali. V gorah in na ptuji zemlji so preživeli ostro zimo in se enkrat in drugokrat vdarili s Turki, ki so po dolinah in mestih gospodarili kakor razbojniki. Prizanesli niso ne otrokom, ne ženskam, ne onemoglim starčekom, in z divjo krutostjo požigali vasi in palili kerščanske cerkve; ne enej niso prizanesli.

Spomladi 1876. l. pa se je vojska z nova pričela.

Prijaznemu bravcu je neki morda že dalj časa vprašanje na mislih, kaj je motilo kralje in cesarje po Evropi, da niso prijeli za orožje, ter Turku zaukazali, naj odjenja od kervavega klanja ter ravna s kristijani, kakor se ravna z ljudmi in ne z neumno živino.

Ali ni nihče vdaril na Turka?

Nihče, ampak djali so, kdor bode močnejši, ta bode zmagal. Naj se morita in pobijata, mi drugi pa le od daleč glejmo kervavo igro. Pri veliki gospodi si človek ne sme misliti, da stori, kar serce in usmiljenje zaukaže. Po družih stvarih se ravna! Že pred dvajsetem leti, 1856. leta so se v Parizu imenitne glave pomenile, da bodo skerbele zato, da se Turčiji ne bode huda godilo. Takrat so se Angleži, Rusi, Francozje in mi Avstrijanci zavezali, da primemo tekoj za orožje, ako bi komu izmed teh narodov prišlo na misel od turškega cesarstva odtergati kak kos zemlje in si ga prisvojiti; kaj pa Turek doma v svojih deželah počenja, zato se ne bo nihče zmenil. Sam naj gleda, kako se bode izmotal. Tako so se pomenili in potem ravnali. Rusi bi bili ustašem, svojim slovanskim bratom, kaj radi pritekli na pomoč, pa niso smeli, ker zagromelo bi bilo po vsej Evropi in vojska, velikanska vojska bi se bila vnela.

Roke križem deržati in molčé gledati kervavo mesarenje, to so se pomenili že pred 20. leti v Parizu. Nevtralnost imenujejo gospodje to ravnanje. Nevtralnost je lepa reč in velja najmanj. Evropejske oblasti so brez opravka gledale čez mejo doli v globoko Turčijo. Pomagati niso smele ne ustašem, ne Turku. Vse, kar bi bilo podobno kaki pomoči in podpori, znalo bi biti vzrok vojske, saj velika gospoda ga kmalo najde.

Prijazni bravec! sicer dobro umeš, da je nevtralnost ustašem mnogo škodila, na drugi strani pa si misliš, cesarske in kraljeve oblasti so se pri tem ustanku ravnale, kakor se ravnam jaz, kadar vidim, da sta se blizo moje hiše spoprijela dva neprijatelja in se jela rovati. Takrat se skrijem v sobo in le skrivoma gledam skoz okno, kaj počenjata in kako; dalj ko je človek od tepeža proč, boljši je, ker ne podaja se v nevarnost, da mu kdo razbije glavo, ali da ga kličejo k sod-niji za pričo in mnogokrat ravno o takem času, ko ima dela čez glavo.

Mi Avstrijci smo koj pri početku ustanka ali upora v Turčiji postavili vojake ob naših mejah in zaperli pot v Turčijo in iz Turčije na našo zemljo. Kdor je prestopil mejo, bodi-si vojak, ali nevojak, vjeli smo ga in priperli. Kadar se je iz-vedelo, da se peljejo puške na Turško, v pomoč vstašem, vstavili so vojaki voznike in jim jih odvzeli. Tudi to je tirjala nevtralnost. Pomagati se ni smelo ne na eno ne na drugo stran.

A moti se, kdor meni, le pariška pogodba je velikim gospodom vezala roke, da niso prijeli za orožje. Ako bi jim bilo v resnici kaj mar za ustaše, pomagali bi si bili kaj lahko. Pariško pogodbo bi bili razlagali in razlagali, sukali in pre-rešetovali takó, kakor bi se bilo njim dobro zdelo, naposled bi našli v nji, kar so iskali. — Še druge stvari so belile go-spodi glavo.

Ako bi se po nesrečni vojski Turek moral vmakniti, kadar bi delal Turek zadnjo voljo ali testament, kdo bi dobil njegove dežele? Ko so lani in predlanskem gospodje na to pomislili, kar mráz jih je tresel. Dobil bi jih Rus, ki že sto let in še več po Carigradu hrepeni. A Rus je sovražnik Angležev, ki nikakor nočejo, da bi se Rus vozil iz Črnega morja na vse strani sveta.

Ti in še drugi vzroki deržé Turka v Evropi, ker zanj je Evropejcem kaj malo mar, danes bi ga zapodili rajši, ko jutri, a boje se prepira za njegove dežele. Kadar bi bil Turek zadušen, segel bi Rus najprej po Carigradu, a tudi Anglež bi ga hotel imeti in naposled gledali bi nemara tudi mi Avstrijci po kacam kosu turškega cesarstva.

Te reči so veliki gospodje, kadar so imeli čas, natanjko premislili, zmajevali so z glavo in djali, iz te moke ne bo kruha. Zakaj so pa učeni, če bi tega ne vedeli? Pa ko se je predlansko spomlad vojska na vseh krajih z novega pričela, jeli so vendar misliti in prevdarjati, kako vendar bi se dalo

to kervavo klanje pomiriti. Mi Avstrijanci imamo na Ogerskem imenitnega moža, ki pri cesarju nekaj velja, ministra Andrašija. Kar je opravkov doma v Avstriji, zato se njemu ni brigati, v njegovih rokah so zunanje zadeve.

Ko vojska in boji niso hoteli nič izdati, sèstavil je pismo, ki ga je podpisal cesar in druge evropejske oblasti, ter ga poslal sultanu, turškemu cesarju Abdul Acicu, ter tirjal od njega, da življenje in stanje Hercegovincev in Bošnjakov kolikor mogoče poboljša. Tirjal je, naj imajo kristijani odslej tiste pravice, kakor Turki, opravljati naj smejo službo božjo kjer, kadar in kakor hočejo. Dalje, vsak kristijan ima pravico, da si kupi kos zemlje. V najem se naj zemljišča več ne oddajajo, kakor doslej. Davki naj se pobirajo tako, kakor po družih deželah in se porabljaajo le za to, kar je deželi v korist, ne pa da bi se polnile ž njimi turške blagajnice ali kase v Carigradu. Hercegovinci in Bošnjaki pa naj iz svojega skerbé za učenike, cerkve in duhovnike. Kar je neobdelanega in pustega sveta, razdeli naj se med vstaše. Da pa se vse to izverši tako, kakor se v pismu tirja, izvoli naj se komisija, ki se sèstavi iz enacega števila kristijanov in Turkov.

Tacim pravičnim tirjatvam se sultan se ve da ni mogel vstavljati, ker to so zahtevale vse oblasti po Evropi. Toliko prederzen pa vendar ni mogel biti, da bi se celej Evropi nasproti stavil. „Že velja, je djal, obljubim Vam, da bodem storil, kakor tirja Vaša želja.“ Toda obljubil je samo; res je sicer ustašem dal razglasiti svojo obljubo, a kako malo mu je bilo do nje! Izpolniti jo, mu še na misel ni hodilo, ker v Serajevu, glavnem mestu Bosniškem, prebral se je ukaz turškim vojakom in tacim ljudem, ki jih je malo ali nič briga. V Banjiluki so ga prebrali sicer na javnem tergu pred zbrano množico, toda ne v domačem slovanskem, ampak turškem jeziku, ki ga med sto ljudmi komaj eden razume.

Na to so ustaši odgovorili, da s tacimi pogoji ne sklenejo miru, ampak bojevali se bodo do zadnjega moža. Saj z Andrašijevem pismom se jim pomaga malo, skoro nič, ker po večem bi ostalo, kakor je bilo in koliko je Turkom verjeti, poskusili so že pred 15. in 20. leti. Sicer se je v pismu djalo, naj se neobdelana in opuščena zemlja razdeli med ustaše, a koliko je take zemlje, če se primeri, koliko sto in sto ustašem bi se morala razdeliti. Nihče bi je ne dobil toliko, da bi mogel preživeti sebe in svojo družino. Kristijani so tirjali zato, naj se turškim bogatinom, begom in spahijem vzame zemlja, ki so jo imeli nekdaaj spredniki slovanskih ustašev.

Ta zemlja je naša, so djali ustaši, po krivem jo je dobila gospôda v last.

A te tirjatve izpolniti je bilo nemogoče. Pravično vladanje, kakor smo ga vajeni po družih deželah, izpodkopalo bi turško cesarstvo, ker turški bogatini živé se edino le od žuljev zatertih in potlačenih kristijanov. Naj bi se pa vsedel pravicoljuben sultan na prestol, prijeti bi morali begi in spahi sami za plug in upor bi se pričel od druge strani, ustajati bi jeli bogataši.

In zato se je boj z nova pričel. Prijazni bravec bode gotovo hvalo vedel, ako se mu ne pové, koliko sto bitk se je bilo zdaj tu zdaj tu med Turki in ustaši, koliko jih je odpalo od te, koliko od une strani. Slovenci smo prerahlega serca in ne zveselimo se, kadar zagledamo teči mimo nas gorak potok človeške kervi. Ni minul skoro dan brez boja in od dne do dne se je Turkom slabēja godila; opomniti hočemo le enega samega boja, na Dugem klancu, kjer so ustaši Turke kaj kervavo otepli. Ustaši so se moško in serčno deržali, ker za vojvode so imeli serčne, hrabre može. Glava vsega upora je bil Ljubobratíć, rojen Serb iz Belega grada, marsikaj turških glav je posnel njegov meč. Po zimi krog adventa 1876 l. izbrali so si ga uporniki za svojega vojvodo. Ko se je na pomlad boj z nova pričel, gledala je vsa Bosna in Hercegovina nanj. V početku meseca sušca je zgrabil Turke pri Ljubuski ter jih porinil čez mejo na avstrijska tla; a 10. sušca moral je sam s svojo četo bežati iz dežele v Dalmacijo, kjer so ga avstrijski vojaki na meji prijeli in odpeljali, daleč gori na nemško, v zgornje avstrijsko mesto Line in od tod v Gradec. Po deželah, koder so ga peljali, priteklo je ljudstvo od vseh strani skupaj, ker videti so hoteli serčnega moža in branivca svoje vere in slovanskega ljudstva. Dalmatini so mu na njegovem potu skazovali veliko čast, njegova vožnja ni bila podobna jetniški, ampak cesarskemu prihodu.

Ž njimi vred so vjeli tudi mnogo njegovih častnikov ali oficirjev in neko Jovano Markus, bogato gospodično iz Holandije, ki je z usmiljeno roko razdajala svoje premoženje med revne ustaše, obvezovala ranjence ter stregla, kolikor so njene moči pripuščale.

A ustašem ni vpadlo sercé, ko so jim vjeli najbolj izurjenega moža. Bili so se dalje kakor levi, ko jim iz berloga mladiče pobirajo. Sreča se je nagibala zdaj na to zdaj na uno stran. Vedno več in več jim je prihajalo vojakov na

pomoč iz raznih dežel. Černogorski knez Nikica, ki je bil tudi nevtralen, branil je zastonj svojim ljudem prihajat ustašem na pomoč. Nekterikrat so mu Turki poslali vprašanje, zakaj ne varuje svojih mej in ne brani Černogorcem. A zmajeval je z rameni, pomagati ni mogel, njegovo ljudstvo se je v teku sto let čez in čez napilo sovraštva do Turčije. A največjo pomoč dobivali so ustaši iz ruskih rok. Vojakov zavoljo tiste pariške pogodbe v Bosno in Hercegovino sicer niso smeli pošiljati, a prišli so od tam prostovoljci, zdravniki z zdravili, in mnogo zlatá, kar časih tudi kaj velja. Turkom se je jelo vedno bolj kropa prilivati, a še jim je bilo premalo zmešnjav in homatij. Med tem ko je razsajal punt po zahodnih delih turškega cesarstva, zgodil se je v Solunu turškemu mestu prigodek, ki je vso Evropo osupnil. Divji Turki so planili necega dne na kristijane in ubili med njimi tudi francoskega in nemškega konzula. Konzul je imenitna glava, na ptuji zemlji je namestnik svojega kralja ali cesarja. — Ves svet se je nad to hudobijo zavzel, tacih prigodkov Evropa dosedaj še ni doživela. Kdo vé, kaj bi se bilo pri tej razburjenosti zgodilo, ko ne bi bili Turki z dražim denarjem urno plačali glave ubitih konzulov.

Nič boljše se ni jelo goditi v Carigradu samem, kjer je jelo ljudstvo razsajati, kakor bi bilo ob pamet. Vrelo je zvunaj po cestah, znotraj po hišah, najbolj pa še v cesarski palači, kjer so 4. junija ministri malo prej odstavljenega sultana Abdul Acica usmertili in novega naslednika razklicali.

Komaj se je ta hrup povlegel, zaslišala se je iz Carigrada druga novica, da je nek oficir Hasan ustrelil v ministerski zbornici dva ministra do smerti, dva pa ranil, ker se je hotel nad njimi maščevati, ker sta vsmerčila svojega gospoda.

Med tem pa, ko so se v Carigradu take grozne reči godile, pričele so tudi druge turške dežele ustajati. Po Srbiji so z vso silo tiščali upor k tlam. Ljudstvo je hotelo od kneza Milana vojsko na vsak način, in v sosedni Bulgariji je vrelo na vsih koncih in krajih. Neznanske grozovitosti so se godile po razburjeni deželi, kamor so poklicali Turki iz Azije surove tolovajske Čerkese, ki so po zverinsko divjali.

Ustaši po Bosni in Hercegovini se dosedaj še niso odpovedali turški oblasti, zahtevali so le boljših postav in „ubogali Vam bomo po tem,“ so djali. A kadar je bilo vse zastonj, odpovedali so se Turku in si izbrali novega gospoda. Dva dni po kresu pretečenega leta 1876. razklicali so Hercegovinci černogorskega kneza Nikico za svojega gospoda,

in dva dni za tem je storila tudi Bosna ta nevaren in odločiven korak, a za svojega gospodarja izvolila si je močnejega in bolj bližnjega soseda, serbskega kneza Milana. Bosna pa je bila prej turška zemlja in Milan je moral v Carigradu vprašati, kaj porekó Turki k temu. Seveda, vse homatije bi se bile s tem končale, a Turkom je bilo žal za te dve zgubljeni pokrajini in odgovorili so Milanu, da mu Bosne ne dajo.

Sedaj ni bilo nobene rešitve več. Nazaj Milan ni mogel. Krono in prestol mu vzamejo, žugali so Serbi, ako ne napové vojske. Dosedaj so Rusi Serbom vedno svetovali, naj ne primejo za orožje, a je prišel trenotek, ko vsi dobri sveti niso nič pomagali. Rus je priterdil, naj Serbi le začnó in napovedala se je vojska. Serbski narod je bil sila navdušen, pogum in sovraštvo do Turka je gorelo v vsacemu sercu. — Tri čete so se poslale na turško mejo, da zabranijo Turkom pot v Serbijo. Za vojvode jim je dal Milan: prvi četi generala Čaha, drugi ruskega vojvoda Černajeva, ki je pozneje prevzel vodstvo čez vso vojino, tretja armada pa je dobila Ranko Alimpića za vojvodo. 1. julija pričel se je serbski boj, a tudi Černogorci so z druge strani zgrabili Turka.

S početka so bili Serbi srečni, ker vbranili so ne le mejo, ampak 2. julija proderl je Černajev celo v Bulgarijo na turške tla, na drugi strani pa je Lešjanin podil Turke v Turčiji nazaj, a 12. julija moral se je Osman-paši umakniti zopet nazaj na Serbsko.

In odslej verstila se je nesreča za nesrečo. 14. julija zgrabi Černajeva Abdul Kerim-paša ter mu odvzame Topolaiko, kjer je Černajev kaj dobro in terdno stal.

Seveda drugače, z boljším vspehom bi se bili Serbi vojskovali, ako bi se bila Bulgarija spuntala in k Serbom potegnila. Takó je stalo v vojskinem planu, a Černajev se je zmotil in ob odločnem času Bulgarija ni prijela za meč, in ta slučaj je pahnil Serbe v nesrečo.

3. in 4. avgusta sta bila odločivna dneva, ker pri Knjaževcu so Turki Serbe popolnoma pobili. A serce jim ni še vpalo. Bojevali so se dalje in čez štirinajst dni za tem se je pri Aleksincu vnel vroč boj, ki je trajal celih pet dni. Serbi so se bili kakor levi, a Turka je bilo preveč in serbska vojska je bila zopet pobita.

In kako se je godilo Černogorcem in Bošnjakom? Nekoliko srečnejši so bili, sicer so jih Turki nekterikrat zapodili v beg, a Černogorci so bili vendar v obče na boljšem.

Nesrečna petdnevna bitka pri Aleksincu, če tudi je bila odločivna, ni vzela Serbom serca. Bojevali so še dalje več ko en mesec, a med tem so sklepale evropejske oblasti mir. Turki bi bili radi Serbe popolnoma uničili, a Rusi so se tudi sedaj pokazali verle slovanske prijatelje ter se potegovali za Serbe.

Rusi prično vojsko s Turkom.

Zatem pa, ko so bili Serbi tako pobiti in potlačeni, ko so jim Turki požgali 3 mesta in 200 vasi, 10.000 mož postreljali, 25.000 jih pa ranili, pričela se je v turškem Carigradu konferencija ali posvetovanje, kamor so poslale velike evropske oblasti svoje poslance. Ugibali so tu, kako naj Černogorci, Bošnjaki, Hercegovinci in Serbi mir sklepajo s Turki. Ne idimo poslušat tega posvetovanja, ter bodimo le veseli, da je bil mir na Serbskem, ko je prišel Božič s svojimi prazniki v deželo. Serbom se ni vzelo nič, tudi nov davek se jim ni naložil, a žalostno je bilo, da je bila vsa draga vojska zastonj vojskovana in vse velike svote denarja potrošene za goli nič.

Kaj pa s Černogorci, Bošnjaki in Hercegovinci? Ko so se o tem pogovarjati jeli, nosili so Turki celo glavé po konci, češ mi smo zmagovalci in sedaj naj oni uporniki čutijo našo jezo. A tu se je ruski poslanec Ignatiev toliko zelo zanje potegoval, da je prišel z drugimi poslanci navskriž, ter z žuganjem Carigrad zapustil. Da je do tega prišlo, bili so največ Angleži krivi, ki se z Rusom že več let kaj pisano spogledujejo. Ti so Turkom v eno mer v uho šepetali in jih ščuvali, naj ruskemu poslancu prav nič onega ne dovolijo, kar tirja za upornike. Če Rus zarenči, bodo mu že pokazali, kaj znajo in koliko se ga boje.

Tako se je konferencija razšla in komaj je potihnil hrup in šum lanske vojske, že je jelo po novi dišati. Odgovor, ki ga je Ignatiev Rusom iz Carigrada prinesel, je vse ljudstvo neznansko razburil in prerokovali so modri možje, da leto 1877. nima zastonj dveh sekiric (77). To bo klanje, to bo morenje! Že pretečeno 1876. leto so imeli Rusi nekako nakanjeno, da planejo nad Turka, ter so jeli vozariti svoje armade doli proti Turčiji. Sredi meseca januarja leta 1877. stalo je že čez 200.000 vojakov na ruskih mejah. Ko je šel ruski poslanec Ignatiev iz Carigrada, žugal je Turkom z vojsko, ako storé Černogorcem ali Bošnjakom ali Hercegovincem kaj žalega. Kar je žugal, to se je zgodilo. Ko je

ruski car Aleksander II. nekaj dni pred svečnico zavkazal, da morajo vse železnice, ki doli proti Turškemu deržé, za vožnjo njegove vojske pripravljene biti, spogledali so se Turki, češ, saj mu je morda vendar-le resnica s tem, kar je žugal, in sklicali so vse mahomedance od 15. do 70. leta v orožje; pri svojih prijateljih Angležih in Amerikancih pa so naročili pušk, kanonov in vsega potrebnega streliva ter jeli svoje armade k Donavi pošiljati. Pripraviti se jim je bilo na vroč, hud boj; v mnogih praskah, v katerih so se z Rusi poskusili, so izpoznali, da se z mokro cunjo ne dadó razpoditi. Najprej so menili doma vse v pravi red deti; lanski upor so sicer s silo k tlam pobili, a pod kupom pepela je še tlela iskra, ki bi jo znala ruska burja v velik ogenj podpihati. Pa kakó so se menili pred njim zavarovati? Černogorcem in Serbom, s kterimi so sklenili premirje do konec meseca marcija, so ponudili mir. Sprejeli so ga le Serbi, Černogorci pa so stavili take tirjatve, da je postal mir ž njimi nemogoč. Ti so skenili, da se 21. marcija, ko premirje poteče, hoté s Turci zopet vdariti.

Tudi po družih deželah so poskusili mir prav po turško napraviti. V svojo deželo, Bulgarijo, ker se jim je zdelo, da je nekaj upornikov prikritih, poslali so iz Azije celo kerdelo divjih tolovajskih Čerkesov med mirne prebivalce, kjer so prav po zverinsko razsajali. Od uboge Bosne pa so tirjali Turki cel milijon goldinarjev! Od kod naj bi ti berači dobili toliko bogatijo? Ni bilo mogoče! Zato se je pričelo grozno mesarjenje po deželi, ravno tisti čas, ko so Bošnjaki menili, da so za vselej rešeni težav in terpljenja. Kdor je mogel, je ubežal, kakor daleč so ga pete nesle. Tri tavžent jih je priteklo čez Savo na naša avstrijska tla. Tako so menili Turki sprijazniti se s svojimi podložni, pa ker so se jim te grozovitosti še premajhne zdele, poslali so v Hercegovino in Bosno 36.000 mož, kterim sta Sulejmanpaša in Saibpaša zapovedovala, vse druge armade pa, kolikor so jih mogli spraviti na noge, odposlali so pod poveljnikom Kerimpaša proti Donavi, kamor so jeli na spomlad ruski vojaki pritiskati.

Rus in Turek si tu ob Donavi nista mejaša, med nju vmes ste potisnjeni rumunski deželi Moldava in Valahija. Rumuni so bili nekdam tudi pod turškim jarmom, a osvobodili so se, imajo sedaj svojega lastnega kneza, ter plačujejo le letni davek v Carigrad. Tod, skozi to deželo so morali Rusi marširati, če so hoteli priti do Donave, kjer se prično koj unstran reke turške dežele, najprej Bulgarija, zadaj za Bul-

garijo pa Rumilija, na kateri stoji glavno mesto turškega cesarstva, Carigrad.

Ko so se zmenili Rusi za pravico, da smejo skozi Rumunijo popotovati, jeli so vreti tje proti Donavi, po noči in po dnevi, prihajali so peš in po železnici, ker mudilo se je, unstran Donave se je v kratkem nabralo Turka ko listja in trave. Pa tudi Rusi so prišli z grozno močjo, v pričetku majnika jih je stalo po Rumuniji že do 300.000 mož, pripravljeni zato, da jo o priležnem času vdarijo čez Donavo.

Da, čez Donavo! To ni lahka stvar, vedeli so Rusi dobro, vedeli so pa tudi Turki. Odkar so se jeli z Rusom ruvati, zagorelo je na Ruskem grozno sovraštvo do Turkov in vedno so imeli nakanjeno, da jih poženó kdaj iz Evrope v Azijo. A doslej so vsi poskusi po vodi splavali, ker Turki so se na to stran svojih mej zavarovali, kolikor je bilo mogoče, ter nasejali ob desnem donavskem bregu polno velikanskih in močnih terdnjav, da se vbranijo Rusov, ako bi jim prišlo katerikrat na mar, ogledati se s svojimi kanoni po turških deželah, kako znajo tu gospodariti. Vidin, Nikopolje, Sistova, Ruščuk, Tutturkan, Silistrija, Rasova, Hirsova, Mačin, Tulča, Sulina so oni močni turški čuvaji ob Donavi, ki so s kanoni nabodeni, kakor jež z iglami. Prijazni bravec se poprosi, da si vse naenkrat zapomni, ker pokali bomo krog vsih kaj krepko in prelili dosti kervi. Še veda bomo stali v ruskih verstah in se zapodili, kadar bode le toliko mogoče z vso silo v turške druhali, a kogar bomo vjeli, prizanesli mu bomo, k večjem da ga odpeljemo daleč kam na Rusko za toliko časa, da postane zopet mir. Živemu ne bomo posekali nikomur rok in nog in mu ne iztaknili oči ter ga potem s kolom prebodli ter se njegovemu stoku in zvijanju posmehovali, dokler da pogine. Tako so delali Turki kedaj, tako bodo delali tudi v tej vojski.

Med tem pa, ko se bodo pripravljali Rusi za prehod čez Donavo, nam ostaja časa, da pogledamo kaj vojskinega se godi drugod po Turškem, postavim v Bosni ali Hercegovini. Zapustimo Ruse za kratek čas, ter jim zaupajmo, da bodo morda tudi brez naše pomoči kaj opravili. Da bi se jim le posrečilo čez Donavo smukniti! Velik kos vojske bi bil s tem že dobljen!

Djali smo, da so Turki s Serbi mir sklenili, ker serbski knez Milan Obrenovič IV. je djali, da to lahko stori, ker je slovanska in keršanska stvar v Turčiji prišla v boljše, ruske roke. Na Serbskem je ostalo vse pri starem.

A s Černogorci se niso mogli pobotati, ker ti so tirjali preveč, en kos Hercegovine in pot do morja. Ko je premirje s Černogorci in Turki dva dni po svetem Jožefu, 21. marca 1877. leta minulo, postavil se je Černogorski knez Nikica svojim junakom na čelo, ter z Bošnjaki in Hercegovinci združen pričel nov boj s Turkom. Kakor strela je treskal na Sulejmanpašo in Saibpašo; o Sulejmanu bomo slišali v tej vojski še marsikaj, a dobrega nič, mož je imel povsod nesrečo, kamor se je ganil. V Bosni je zbral Despotovič in Vukotič zatirane upornike, ter od dne do dne pomnoževal svojo četico s prostovoljci, ki so mu prihajali od vsih krajev na pomoč, največ pa je prišlo Serbov.

Toraj na vsih koncih in krajih so imeli Turki mnogo, mnogo opravka, tu v Hercegovini in Bosni, v Černogori, pa tam ob Donavi. A še nekje drugej so jim postavili Rusi svoje armade nasproti, unkraj Črnega morja, v Aziji, kjer se rusko in turško cesarstvo mejita. Rusi zgrabijo Turke tudi v Aziji. Tu sem so poslali 200.000 mož, ki so jeli 13. aprila z ruskega Kavkaza vreti proti turškim armadam v Aziji. Vodstvo ruske vojske je imel v teh krajih carjev brat, veliki knez Mihael v rokah, Turkom pa je zapovedoval vojskini minister Redivpaša sam. Okoli sv. Jurija, sv. Katarine dan ste se te dve vojski v Armeniji blizo Karsa, ki je mimo gredé povedano, najmočnejša turška terdnjava v Aziji, pervikrat za resno sprejeli. In kdo je tekel? Turek, ter se zaperl v močni Kars, kamor so začeli metati Rusi s početkom meseca majnika bombe in ogenj. Od vsih krajev so ga obstopili in oklenili. Med tem pa so drugi ruski oddelki zajeli 17. majnika neko drugo turško terdnjavo Ardahan, zopet drugi pa so jo vderli za Muktar-pašo, ki se je vmikal nazaj proti terdnemu Erzerumu. Toliko da je še srečno pete odnesel in se zaperl vanj. Rusi so ga od vsih strani oklenili, metali vanj bombe, a družega pa tudi nič niso opravili. Generale je zapustila sreča in bistra umnost in celo slabo se jim je jelo goditi. Turki so jih zapodili od Erzeruma proč in po leti, krog sv. Jakoba so Rusi, razun Ardahana vse zgubili, kar so si v teh dolzih mesecih pribojevali. To so bili za Ruse hudi pasji dnevi, velika vročina, ki je nastala ž njimi po Armeniji, je pripravila vso vojsko ob veselje in pogum. Boj se je z nova pričel, ko je huda vročina pominula. 18. 25. 28. avgusta so se bili na veliki planjavi blizo Karsa. Drug družemu si niso mogli kaj in zopet se je pričelo ono dolgotrajno obleganje.

Sedaj je prišlo Turkom nekaj za Ruse zelo nevarnega na

mar. Pregovorili so ruske podložne v Kavkaških gorah, naj se zoper Ruse vpró, ter jih od zadaj primejo, oni, Turki jih pa bodo od spredaj zagrabili. To je bilo nevarno! Naj velja kar hoče, te upornike so morali Rusi najprej užugati, kadar se je pa to zgodilo, pripravili so se, da enkrat planejo z vso močjo na Muktarpašo. 2. oktobra, tri dni po sv. Mihelu so se ga lotili. Skoro se ni vedelo, kdo je zmagal, se ve da Muktar paša je poročal v Carigrad, da je bil on tisti. A drugače je bilo 15. oktobra. Rusi so ga tako pobili, da je bežal v Kars, kakor urno so ga pete nesle. To je bila slavna zmaga! Čez 6000 mož so mu Rusi potolkli. Berž se je nagnila sreča zopet na rusko stran, v početku adventa so Rusi Erzerum zopet oklenili s svojimi kanoni.

Turki so bili v veliki zadregi. Njihovi najterdnejši terdnjavi v Aziji, na kateri so se najbolj zanašali, ste bili tako zaperti, da ni mogel nihče ne vun ne noter. Po vsem širokem Ruskem so zaukali carjevi podložni, ko so dobili Rusi, 18. novembra, en dan pred sv. Elizabeto močni Kars v svojo pest. 12 ur so se bili krog njega, celo noč so razsajali kanoni in puške in naposled goli meč in bajonet. 7000 Turkov je bilo poklanih, 10.000 pa vjetih. Verh tega so zajeli Rusi mnogo živeža in streliva, vojskino kaso in 300 kanonov.

To je bil za Turke grozen vdarec, Rusom pa je dal nov pogum za njihovo daljše vojskovanje. Še tisti dan 18. novembra so jo mahnili s 15.000 mož proti drugi močni terdnjavi, proti Erzerumu. Dosedaj bi bili Turki morda še lahko ušli, ko bi bili hoteli bežati naravno v Carigrad, odslej pa je postalo to kar nemogoče. Rusi so mesto tako obsuli, da bi jim zajec ne bil iz njega vtekel. A zavaljo debelega snega, ki je med tem zapal, ni šlo vojskino delo nič kaj dobro izpod rok. Muktarpaša je bil v Erzerumu z živežem sicer dobro preskerbljen, a ker je mraz tako zelo pritiskal nanj, zmanjkalo mu je celo kurjave. Vendar se je še dobro branil, v početku novega leta je pa v veliko začudenje njegovih vojakov izbežal iz Erzeruma ter hitel v Carigrad. Strahopetneža je vzela noč. Turki so bili, kakor ovce, ki so pastirja izgubili in jeli so se Rusom ponujati, da se jim vdajo, samo orožje naj jim pusté, da se ne bode reklo po Turškem, kako sramotno so se vdali. A Rusi jim tega niso dovolili, ker vedeli ali vsaj čutili so, da Turkom teče že voda v gerlo.

Oblega je zato trajala še dalje in gotovo bi se bili Turki naposled vdali, ko ne bi se bil v konec letošnjega predpusta sklenil mir med Turki in Rusi.

Kako pa je li do tega prišlo? — To so storile one ruske armade, ki smo jih zapustili tam pri Donavi, ko smo šli gledat čez černo morje v Azijo, kako se tu Turkom in Rusom godi. Posebno možki ne smejo biti, ne ti, ne uni, skoro celo leto so se vojskovali za dve terdnjavi in naposled vendar samo eno v pest dobili. A drugače častno in možato so se borili ruski vojaki ob Donavi, tam v Evropi.

Rusi premosté Donavo.

Da, tam ob Donavi sva zapustila, prijazni bravec, Ruse, ko so se majnika meseca pripravljali, da jo mahnejo čez to reko tje na turško zemljo v Bulgarijo. Verniva se nazaj k njim, potem, ko se cele tri četert leta nisva zanje zmenila in jima le srečo vošila, ko sva se odpotila v Azijo. Da, težavno delo je bilo; ker na vsem desnem bregu donavskem so na gosto nasejane turške terdnjave, kamor so navlekli Turki vojakov iz vsih svojih evropejskih dežel in iz Egipta, iz Arabije in male Azije. V bulgarsko terdnjavo Vidin blizo serbske meje in tik Donave jih je primarširalo sto tisoč, od kodar so jeli streljati v rumunsko mesto Kalafat, unstran vode. To je bil za Rumunce čuden pozdrav. Saj jim Turki še vojske napovedali niso in še prej so jeli streljati, predno so Rusi stopili na Rumunska tla. Sedaj se je bilo treba urno odločiti. Prav Turki sami so jih prisilili, da so obljubili Rusom tekoj vse svoje vojake v pomoč.

Vojsko so pričeli Rusi, kakor se kristijanom spodobi. Predno so jele marširati na Rumunsko, sčakovale so se ruske armade v ruskem mestu Kišenevu, kjer jih je pred odhodom car Aleksander II. sam ogovoril ter jih k hrabrosti spodbujal. Potem pa je opravljal kišenevski škof za srečo cele vojske slovesno sveto mašo ter po končanem opraviu blagoslovil njihovo orožje. In „vojvode in vojaci Kristusa ljubeči!“ jim je dejal: „Preblagi naš vladar in car kliče vas na izveršitev svete naloge, da tudi za Donavo in Balkanom, na turški zemlji povzdignete Kristusov križ nad polumesec, kakor so ga dvignili naši predniki križ nad turški serp, ki žanje, enako klasju, človeško življenje. Na imenitno delo vas kliče vaš bogoljubni car! Vojaki! resni pojdite na delo, ki Vas čaka“.

„Odločena bojna pot je dobro znana ruski vojski, uhojena je z rusko nogo, posejana z ruskimi kostmi, napojena s kervijo braniteljev in sovražnikov ruskega naroda in Kristusovega imena. Na svoji poti bodeite srečevali vasi, mesta, terdnjave, ki vas bodo spominjale velicega Ruskega imena, hrabrih bojov

in slavne zmage ruskih vojakov. Na vas bodo gledali z ljubeznijo in upanjem vaš car, oče s carinjo in slavno rodovino, na vas bode gledala ruska zemlja, Vaša mati, na vas bodo obernjene oči bratov naših, terpečih kristijanskih ljudstev, ki čakajo rešenja od divjega strahovalca. Sv. cerkev bode molila za vas in vas bode blagoslavljala. Sam Gospod naš, Jezus Kristus, bode gledal z ljubeznijo na vas, ki se hočete darovati za brate Vaše in vas bode blagoslovil!“

In ko je izgovoril in vso armado blagoslovil, razlegnil se je navdušen, vesel: urà, urà, po ruskem taboru. S hrabrim srcem in navdušeno je prisegla vsa vojska, da se če do zadnje kapljice kervi potegovati za čast in slavo ruskega imena in rešenje svojih keršanskih bratov.

Vriskaje in pevaje so vreli doli k Donavi, kjer so se razpostavili po rumunskih terdnjavah. Najprej so se dobro varovali ter zaperli Donavo, da ne bi po nji prišle turške ladije iz črnega morja, ter se postavile pod njihove terdnjave, da jih motijo, ko bi delali mostove čez to veliko vodo. —

Kako to? čudi se eden ali drugi. „Ladija, lesena ladija — naj bi silila pod kanone, ki jo lahko v drobne treské razklestijo? — Toda kanonova krogla tudi ni vsemogočna. Posebno učenemu ni treba biti človeku, da to razume. Tako so djali tudi prebrisani generali, ter odeli svoje vojskine ladije z en in dva čevlja debelim oklepom in jim dali imé: oklopnice ali fregate. Zavoljo te debele kože jim skoro ni moč do živega priti, kanonske krogle se razploščijo na njih, ko testo, ko v steno prileti. Za obleganje pomorskih mest so oné sila nevarne. A užugali so jih drugače, iznašli so zanje hujšega sovražnika kakor je kanon — to so torpedi. Neka prebrisana ameriška glava, Fulton, jih je spravil na dan. Torpedi so velike steklenice, flaše, ki deržé kacih deset bokalov. Vanje se dene malo hudičevega olja, malo sladkorja, klorove soli in 10 kilogramov smodnika. Za tem se zamašé, postavijo v lesene koše ter se skrijejo pod vodó. Kadar prijadra ladija do njih in se zadene ob zamašek, takrat se zmes v steklenici vžge ter raznese najmočnejšo ladijo v tisoče kosov. To je velikanska iznajdba. A še drugačne torpede so iznašli, take da jih je treba le kje v vodo spustiti, da plavajo vedno v tisti meri naravnost naprej do sovražne ladije, do ktere bi se po drugej poti ne moglo približati. Skoro pol ure daleč zamorejo ti torpedi pod vodó plavati. Kadar se zadenejo ob ladijo, razpočijo se, ter jo vzemejo seboj v zrak.

S tacimi sovražniki so zaperli Rusi pot iz Črnega morja

v Donavo. Ne ena turška ladija se ni prederznila zaveslati v tako nevarno vodo. Pri premostevanju Rusov turške ladije niso mogle nadlegovati, a nadlegovala jih je naraščena spomladanska reka, in pa turške armade na uni strani. Tu sem je priderlo Turka, ko mravelj, ko je razglasil sultan „sveto vojsko“, to se pravi, ko je poklical vsacega državljana mahomedanske vere v vojsko, ki je dopolnil trinajsto leto. Če bode v vojski padel, vzel ga bode veliki prerok Mahomed k sebi v nebeški paradiž. Nobena druga stvar ni Turkov sedaj v tej vojski in tudi v vsih prejšnjih časih bolj podžigala, ko ta vera, da bode vsak izveličan, kdor bo na bojišči obležal, in da je o gotovem času namenjena človeku smert, naj leži domá v svojej postelji ali pa na bojišči s svojim životom prestrega svinčene kroglice.

Glavnega zapovednika in prvega vojskovodjo vsem obdonavskim trumam je postavil sultan Kerim-paša. Naložila se mu je naloga ubraniti Rusom, ki jim je zapovedoval carev brat, veliki knez Nikolaj prehod v Turčijo. Se ve da, to bi se dalo morda ubraniti, ko bi Turki vedeli, kje name ravajo Rusi čez vodo vdariti. A poskušali so na več krajih; danes je bilo videti, da menijo pri Zimnici planiti nad turški svet, jutri pri Ruščuku, pojuteršnem pri Silistriji ali Brajli ali Galacu itd. Najbolj verjetno se je pa Turkom zdelo, da bodo premostili Donavo malo preje, predno se izliva v Černo morje, zato so v Dobrudžo, pusto nerodovitno deželico navlekli vse polno vojakov, v Donavo pa so spustili po suhem seboj pripeljane okovane ladije, monitorje, ki so švigale po reki gori in doli, ter motili Ruse pri njihovem delu. Bili so varni, ker le v spodno Donavo so Rusi poskrili torpede. A največji monitor so Rusi kmalo, že 26. majnika uničili. Dva ruska oficirja, Dobašev in Sestakov sta pokazala vso svojo serčnost. Bila je temna noč, ko smukneta ob treh zjutraj v majhen čolniček ter veslata od Brajle tiho proti unemu bregu, kjer so mirno stali turški monitorji. Pod največjega podtakneta varno en torpedo, nasadita vanj smolnato nit, ter jo zažgeta, potem pa odveslata, tako kakor sta priveslala. A nista bila še na unem bregu pri svojih ljudeh, ko se za njima posveti in turška ladija sferči z 150 ljudmi in 5 kanoni v zrak.

Po tem prigodku se je lotil Turkov grozen strah, noben trenotek si niso bili več svesti in ko je prišel 5. junija car Aleksander II. sam k Donavi, bilo je za prehod že vse pripravljeno, a naraščena reka je delala veliko opovir. Ko pa se že ni smelo več čakati, zavkazal je veliki knez Nikolaj

prisiljen generalu Cimmermanu, naj poskusi pri Brajli, od kodar je bil lesen most že potegnjen, prekoračiti Donavo. Cimmermanov major Šukov je v noči od 22.—23., tisto noč pred kresom, naložil 3000 mož na ladjice in čolnice ter jih srečno privel na uno stran. Tu so zgrabili Turke in jih v beg zapodili, v kratkem je dobil Cimmerman skoro vso unstransko deželo Dobrudžo v svojo pest.

A težje je bilo priti čez srednjo Donavo. Turki so za vsakim človekom streljali, ki se je ob reki pokazal; sila so bili opazni, naposled so se pa straženja le naveličali. Ko je Nikolaj sam našel najmanj nevaren prehod, vkazal je generalu Radeckiju v noči od 26.—27. junija mahniti čez Donavo. Ta je poslal najprej 60 kozakov na ta nevaren pot, za tem pa 3000 pešcev. Prepozno so se Turki izbudili, Rusi so jih vergli z bajoneti nazaj, ter dobivali vedno več pomoči iz unega kraja. Drugi dan ob dveh popoldne so Turki zbežali in Rusi so zasedli turško mesto Sistovo. Konec kresnega tedna, to je do 30. junija je stalo že 120.000 Rusov v Bulgariji na turški zemlji.

To je bil oni sloveči prehod pri Zimnici. Berž so napravili štiri mostove ter vozili po njih noč in dan vojake, strelivo in živež na Turško, ki ga v obropani Bulgariji ni bilo nikjer nič najti. Turki so ubozim keršanskim Bulgarom vse žito in govedino pobrali. Tako so delali s svojimi podložni, kako še li gospodarijo, kadar se razlijo po sovražnikovi deželi! Z navdušenjem in vriskanjem so sprejeli Bulgari svoje rešenike.

A za Turke so bili ti novi prišleci kaj neljubi gostje. Skoro bi bili djali, da jim ne bodo ušli nikoli čez Donavo. Velik strah je bil pri hiši, ko so se jeli Rusi razlivati po Bulgariji. Bjela in Ternova, glavno mesto nekdanjih bulgarskih carov, jim je pala koj v roke, in na levo in desno so razgnali Turke, ko so se jeli niže doli v Turčijo pomikati. Berž so potisnili Rusi svoje čete do Lovaca, Monastira, Selve, Gabrova in Plevne. Tod so se zadnjikrat 1854. leta ruske armade s Turkom poskusile, tudi lani, 1877. leta so se kaj dobro spoprijeli, vendar so s početka kaj počasno dalje prodirali, ko so imeli na desno močnega Osman-pašo, na levo pa Kerim-pašo s 120.000 možmi za sovražnika. Obema se je bilo treba ubranjevati in krepko so se morali držati Rusi, ker pokazalo se jim je kmalo, da so si mislili Turke preveč slabe. — A zapustimo to rusko armado za malo časa, ter pogledjmo kako so godi na zapadni strani Černogorcem, Hercegovincem

in Bošnjakom, proti katerim so Turki koj v početku vojske poslali močne armade.

Černogorska slavna vojska.

Ko smo imeli černogorske junake zadnjič v mislih, pritiskali so nanje že trije paše, Sulejman-paša, Saib-paša, Mehemed Ali-paša. Sicer je bilo tu v zapadu vse na nogah, a Turki so vganili, da se je treba vsakako najprej Černogorcev lotiti, ti so bili najnevarniši. Zato je sklenil veliki sultan v Carigradu jih kar s tal pomesti — in kar na nos na vrat so silili od treh strani trije paše v deželo. To se je za Černogorce prekmalo zgodilo, ker z Rusi so se pomenili, da bodo vdarili nad Turka še le ko premosté Rusi Donavo, a eden turških paš, Saib, je hotel biti že preje tepen, že tretjega junija, tri tedne pred prehodom čez Donavo. Zakaj bi mu Černogorci tega ne storili, ko si je tako želel? Kako je bil revež tepen! Vmaknil se je nazaj v turški Spuž in prešlé so mu vse prejšne želje.

Kaj pa drugi, Mehemed Ali-paša? No, tudi tega je skominalo po černogorski zemlji in res je priderl vanjo, pa žal mu je bilo, nikoli več si ni voščil priti še med te skale in gore. Ravno sv. Vida dan, 15. junija, so ga Černogorci strašansko natepli. Vendar sta smela ta dva še o sreči govoriti, če sta pomislila, kako se je tretjemu paši, Sulejmanu godilo, ki je hotel Černogorcem prav v živo pokazati, kdo je in kaj zna, namreč kako zna teči. Se ve da rad bi bil tekel, ko bi bil mogel, a Černogorci mu tega niso dovolili. Nad 30.000 mož je pripeljal iz Bosne in Hercegovine in najprej planil na Vukotiča, ki je branil sotesko Dolgi klanec. Tod je šla po hribih pot v turški Nikšič, kjer so bili turški vojaki že skoro do cela izstradani. Sulejman jim je hotel živeža pripeljati, kar se mu je po vročem in kervavem boju z Vukotičem res posrečilo. A kaj mu je prišlo zatem na misel? Od Nikšiča jo je menil kar po sredi Černogore vdariti, do Spuča na drugi strani, kjer si je celil Saib-paša in njegovi vojaki rane. Dva dni po svetem Vidu, nedeljo je bilo, se je podal na pot. Od Nikšiča skoz Černogoro v Spuč ni Bog ve kako dolga pot, kaci 13 ur, dober pešec jo v enem dnevu prehodi, a Sulejman je potreboval celih devet dni, in kaki dnevi so bili to! Če se je menil po Černogori sprehajati, se je kaj zelo motil. Koj drugi dan se je že premislil, ter jo je menil nazaj proti Nikšiču pomakniti, a bes

te lopi! Černogorci so mu pot za herbtom zastopili, naprej ni mogel, nazaj ni smel. Vdati se je moral ali si pa z mečem delati pot dalje. Volil si je zadnje, pa s tacim veseljem, kakor se pravi o psu, ko se česna loti. Letele so nanj kroglice, vsak korak je moral kupiti s celo kopo turških merličev. V šestih dneh je prišel pol drugo uro daleč, to ni bil prijeten pot! In ko je prišel naposled res iz Černogore vunimel je 10.000 manj, ko pred devetimi dnevi. Turki si bodo teh devet dni zapomnili, a zapomnili si jih bodo tudi Černogorci, ker tako slavne zmage še niso dobili, odkar se bojujejo s Turki, kar traja pač nekoliko stoletij že.

Zeló je bil Sulejman tepen, a v Carigradu so o tem drugače mislili, poklicali so ga iz Černogore tje v Rumelijo, pač so ga morali zeló potrebovati. Čestite bravece prosimo, da malo poterpé, če je to res ali ne. Tudi Mehemed Alija so iz Černogore tje k Donavi proti ruskemu generalu Cimmermanu postavili, in sicer zato, ker je bil turški sultan sila jezen, da njegov ondotni general Kerim-paša Rusov kar do zadnjega moža ne pobije. Odstavil ga je in pregnal v Azijo, kjer se je revežu sila terda godila, celó tisto sabljo, ki so mu jo enkrat madjarski mladiči poklonili, je moral prodati, da ni beračil.

Ob Donavi je šlo res vse zeló počasi, počasi so se Rusi dalje pomikali, ker na desni jim je stal Osman-paša pri Vidinu, na levi pa Kerim-paša, zadaj so imeli Donavo za seboj, Bog varuj ko bi se bila ta dva paši združila in jim pot nazaj k Donavi prestrigla. Na desno so imeli Rusi terdnjavo Nikopolje, ki je bila še v turških rokah, od tod pa ni bilo daleč do ruskih mostov. Ko bi jim Turki te poderli, bila bi to velika nesreča, zato so hoteli Rusi, predno gredó dalje, imeti najprej to terdnjavo in res 16. julija, en dan pred sv. Alešem, so jo dobili ter vjeli 9000 Turkov, 3000 pa jim jih je ušlo v Plevno. Ko je Osman izvedel, kako terda prede Nikopolju, popustil je Vidin, ter mu pritekel na pomoč, a prišel je prepozno, ter se približal Rusom do **Plevne**, kjer se je berž vtaboril. Kacih 20.000 mož je pripeljal seboj, ktere so Rusi urno s kanoni vklenili in menili, da bodo imeli Osmana koj v pesteh, ker Plevna ni bila terdnjava, Osman se je le v naglici in za silo vterdil in zašancal v nji.

Tu pri Donavi se Rusi niso smeli muditi; če so hoteli Turčijo zgrabiti, morali so prodreti dalje v njeno serce, a tu so se jim postavile visoke balkanske gore čez pot, ki so od Donave 50 ur proč in se vlečejo ž njo vstric ob meji bulgarski in rumelijski, unstran teh gor leži lepa rodovitna dežela

Rumelija, na nji pa stojé velika bogata mesta Zofija, Filipopelj, Adrijanopelj in Carigrad.

Donava je bila ena težava, Balkan druga, ker čez te gore ne peljejo široke cesarske ceste, ampak se vijó le ozke steze in revna pot, ktera so pa Turki vsa s kanoni zavarovali. A kaj je to pomagalo! 13. julija je prederzni ruski general Gurko našel pot, po kateri je pripeljal čez te gore 18 batalijonov doli v Rumelijske ravnine, kjer je zadel pri Kandi-kiöju na perve Turke. Na tej strani Balkana niso imeli Turki skoro nič vojakov, in o tej priložnosti je poklical sultan onega nesrečnega Sulejmana iz Černegore, da zastavi Rusom pot, ko bi ti le jeli v gostih trumah s hribov doli lezti. Silo težavno pot je imel Gurko, ko je lezel čez balkanske gore, kanone je moral z voz vzeti ter jih konjem naložiti in celo vozove so morali vzeti saksebi ter posamezne dele nesti čez gore! Po taki poti bi velika ruska armada se ve da ne mogla priti čez Balkan, treba je bilo vzeti Turkom glavno cesto, ki pelja mimo Šibke. Šibka, rožna vas, je sila velika, osem sto hiš ima in stoji ravno na ovinku, ko začne cesta od Donave sem lezti v Balkanske gore. Tu sem so postavili Turki 8000 mož.

Teh se je menil Gurko lotiti. Cesta čez Balkan mimo Šibke je šest ur dolga, od južne strani so jo Turki kaj malo zavarovali in ker je Gurko one v Šibki od zadaj prijel, posrečilo se mu je Šibko 19. julija v pest dobiti, in s tem tudi glavno cesto. Ko je ruska glavna armada pod Balkanom to izvedela, poslala je Gurku 15.000 mož v hribe na pomoč, da ga Turki ne preženó in mu tako veljavne ceste zopet ne odvzamejo.

A Ruska armada spodaj pod Balkanom ni smela prej čez-nj, dokler ni zadušila Osman-paše, ki se je v Plevni tako v tla zaril, da mu ni bilo moč priti od nobene strani blizo, verhu tega je pa dobival od dne do dne novih turških moči po cesti iz Zofije v Plevno, tako da je imel naposled že 70.000 mož. Teh niso smeli pustiti Rusi za herbtom, ter se pomikati v hribe, zato je sklenil general Krüden er lotiti se ga 31. julija, sv. Ignacija dan. Ta dan so imeli Rusi polovico kanonov več ko Turki, 160, a Turki so bili za zemeljnatimi nasipi in prekopi v Plevni tako dobro skriti, da so tisoče Rusov doli na planem pobili, predno so oni mogli še blizo priti. Osman se je znal braniti kakor eden prvih mojstrov. Rusi, ki so menili, da imajo Turki v Plevni le 30.000 mož, so se jih lotili le z 35.000, a zmotili so se in bili zeló zeló tepeni.

Ta pobitka jih je zeló poparila, posebno ker so tudi prihajale od drugod, od desne in leve žalostne novice. Le Gurko se je med tem v balkanskih gorah kaj junaško deržal. Ko so se pokazali pri prehodu Gurkovem Rusi v dolinah unstran Balkana, bežali so Turki, kamor so mogli; ruski knez Mirski je zaporedom pregnal Turke, ki so se mu v naglici nasproti postavili ter se bližal Filipopelju. Oni Sulejman, ki so ga Černogorci tako pretepli, je pobral vse, kar je moglo le puško nositi, 12.000 mož je nabral, a Gurko ga je tako zgrabil, da je ušlo le 3500 Turkov njegovemu meču. To je bilo 26. julija. Vedno dalje je prodiral in dva dni za tem so prijezdili njegovi kozaki do železnice, ki derži iz Zofije v Carigrad. Pa kakor strela iz jasnega je zadelo Gurka povelje, ki mu je prišlo od unstran Balkana, naj se urno pomakne nazaj v hribe. Da so bili Rusi pri Plevni tako nesrečni, še ni izvedel. Popustiti je moral vse, kar je v enem tednu pridobil. Sulejman je dobil zopet pogum in lotil se je Gurka in Radeckija v balkanskih hribih. 21. avgusta je vdaril pervikrat nanje, in zatem še ednajstkrat v enem tednu, a Rusi se niso premaknili ter mu pobili do 10.000 mož. Miroval je zopet kake tri tedne, a tudi 17. septembra ni nič opravil.

Med tem pa so Rusi dan za dnem Plevno napadali, a en poskus je bil bolj nesrečen kakor drug, tako da so naposled že obupali ter z naskoki ponehali. Carjevič Nikolaj je pozval iz Rusije najodličnejše vojake, carsko gardo, 90.000 mož ter jo postavil krog Plevne, a vse zastonj.

Cela dva meseca smo čakali, kaj nam prinesó novine od Plevne, in iz bojišča sploh; a o kaki veliki zmagi pa se ni hotelo slišati nič, le o Černogorcih se je pripovedovalo, kako prodirajo vedno dalje, da so vzeli Turkom 8. septembra Niksič in jih na mnogih krajih v beg zapodili. Slišalo se je o Gurku, da je bil v hribih skoro vedno v bojih s Turki, a od Plevne ni prišel noben glas. Že smo skoraj obupali, da bodo Rusi zmagali, ker bližala se je zima in sneg je zapadel že vse gore.

A naenkrat se je razlegnil vesel glas, ki ga je lani slišal in poznal skoro vsak otrok:

Plevna je pala!

Veselje po vsih slovanskih deželah je bilo veliko in po naših slovenskih krajih smo zažigali vesele gromade. Plevna je pala 10. decembra, 14 dni pred Božičem lanskega leta. Že okoli sv. Martina so poslali Rusi Osman-paši v Plevno ponudbo,

naj se jim uda, a odvernili jim je, da se hoče braniti do zadnjega moža. Zanašal se je, da mu bode pomoči prinesel Sulejman, ki so ga poslali Turki tje k Donavi, ko so oktobra meseca odstavili Mehemed Alija, ter ga zopet Černogorcem nasproti postavili, ki so ga pred enim četert leta tako pobili. A Sulejman je bil tudi tu nesrečen človek, Osman v Plevni je ostal brez pomoči. Imel je še kacic 40.000 mož, 10. decembra se je namenil z mečem v roci prodreti goste ruske verste, ter pobegniti v Vidin, ki ga je pred štirimi meseci zapustil. Žal mu je bilo, tam bi se bil lože branil.

A tudi Rusi so po špijonih (ogleduhih) izvedeli, kaj namerava, ter bili celó pazljivi. Sprejeli so Turke z vso močjo, ko so hoteli vdreti iz Plevne. Štiri ure so se kervavo bili; naposled so Turki omagali, ter se jeli nazaj v Plevno umikati, a bilo je nemogoče, ker med tem so jo Rusi dobili že v pest. Kake pol ure od Plevne proč je razvil Osman, v stegno vstreljen, belo zastavo, znamenje da se hoče vdati, Turki so pometali orožje raz sebe in ob treh popoldne so praznovali Rusi svoj slovesen vhod v Plevno. Drug dan pripeljal se je car Aleksander, ter v znamenje, kako visoko ga spoštuje zavoljo njegove serčnosti, je dal Osmanu nazaj sabljo, ki si jo je moral odpasati, ko so ga vjeli.

„V Carigrad! V Carigrad!“ oglasil se je po ruskem taboru vesel glas in na vsih krajih so jeli lezti Rusi čez Balkanske hribe, ko so užugali najnevarnejšega sovražnika Osmana; na vsih stezah jih je bilo polno. Ob enem pa je poslal ruski knez Gorčakov Serbom vest, naj prično sedaj tudi oni vojsko. Zgrabili so za orožje ter zadeli 22. decembra pri Pirotu in Ak-palanki na perve turške čete, ki so se jim vmaknile proti Zofiji po cesti v Carigrad.

Hoja do Carigrada.

Slednjič so se Rusom vresničile gorke želje, ki so jih gojili že čez pol drug sto let, šli so terkat na vrata Carigrada. Pot čez Balkan se ve da ni bila lahka, sproti so si morali Rusi delati cesto s streljanjem skalovja, na drugih krajih pa se zopet spoprijeti s Turki, ki so napenjali svoje zadnje moči. A vse je bilo zastonj, zmagonosno so prodirali Rusi čez hribe in 14. januarija letošnjega leta stala je glavna ruska armada že to stran gora proti Carigradu. 3. januarija so vzeli Rusi lepo Zofijo, 16. Filipopolj. Vse je bežalo! Še enkrat so hoteli poskusiti Turki svojo vojsko. Poklicali so Sulejmana

od Donave, zdaj ga bode treba v Carigradu, naj le popusti Donavo, ter pride s svojimi vojaki po morju v Carigrad. A pride sam in kaj se je začudil, ko je proti Adrijanopelju peljavši se vgledal cele trume bežečih Turkov. Toraj že tostran Balkana so Rusi! Ne tega si bi ne bil nihče pričakoval, v taki hudi zimi, v tacem snegu priti čez balkanske hribe! No, pa je tudi 2400 ruskih vojakov na poti zmerznilo.

Sulejman ni vedel kaj početi — nesrečen človek, kamor se je obernal. Ko so Rusi jeli proti Adrijanopelju marširati, zbežali so Turki ter ga popustili Rusom. To je bilo 20. januarija, a že je poslal sultan dva dni prej 3 poslance k Nikolaju ter ga prosil miru, a dokler si niso bili Rusi svesti, da se jim Carigrad nikakor ne more več vstavljati, odlašali so sklepanje miru in še le zadnji dan meseca januarija so se pobotali za pogodbe, ktere so poslali caru v Petrograd, da jih poterdi.

Mir.

Četertega marca 1878. leta podpisala se je mirovna pogodba v Št. Štefani blizo Carigrada.

Z velikansko vojsko, ki je trajala skoro celo leto, dosegli so Rusi to-le:

1. Černogorci dobé Nikšič, Gacko, Podgorico in Bar, ter se popolnoma odtergajo od Turčije. Če pride med njima kdaj do prepira, razsojevali bodo Rusi in Avstrijanci. Po vojski je Černagora dvakrat večja ko prej.

2. Serbi dobé nekoliko turške dežele, serbska meja sega do Novega Bazara, malega Zvornika in Zakace. Tudi dobé odškodnine za vojskine potroške.

3. Bulgarija postane samostojna kneževna država s keršansko vlado in lastno vojsko, le nekaj letnega davka naj bode plačala Turkom, a koliko, to odločijo velike evropske oblasti. Imela bo lastnega kneza, ki si ga Bulgari sami izvolijo. Postave si dajo Bulgari sami. Ruski vojaki pa ostanejo toliko časa v deželi, dokler si Bulgari ne osnujejo lastne vojske. Vse turške terdnjave po Bulgariji in ob Donavi se morajo podreti. Bulgarija bôde obsegala 3000 štirjaških milj, to je tretji del vse evropske Turčije! Zadevala se bo ob dve morji in imela dve veliki reki Marica in Vardar.

Slava Rusom! Ubogi bulgarski kristijani so Turkov za vselej rešeni.

4. V Bosni in Hercegovini bodo vpeljane one naredbe, kakor jih je zahtevala pred enim letom carigrajska kon-

ferencija; ako se pa naj kako spremené, določijo naj evropejske vlade.

5. Rusom je pot iz črnega morja mimo Carigrada dovoljena, verh tega oddajo Turki Rusom nekaj vojskinih ladij.

Slednjič so se pomenili, da plačajo Turki Rusom tavžent štiristo in deset milijonov rubljev, to je 2397 milijonov goldinarjev, a pozneje so jim Rusi to velikansko svoto znižali na petsto in deset milijonov.

Tako se je končala velikanska turško-ruska vojska, ki je pomorila nad 200.000 mož in veljala Ruse 1360 milijonov goldinarjev. Mnogo kervi je teklo, Bulgarija je z merličí posejana, ki ležé deloma nepokopani po hribih, a ves keršanski svet kliče Rusom slavo in čast, ker so rešili svoje brate turške grozovitosti, ki je razsajala med njimi skoz 500 let.

M o r j e.

(Spisal A. Z.)

Morje je imeniten del sveta že bilo v starodavnih časih, še bolj pa je dandanes; kajti tisoč in tisoč brodov se giblje po njem iz vsih delov sveta in vsih primorji. Le slaba kupčija bi bila, ako bi se ljudje bali na morje se podati, posebno današnji dan, ko se brez mere veliko blaga iz Amerike zamenja. Stari so tudi brodili po morju in tudi njihova kupčija ni bila brez pomena. Feničani, Kartagani in Gerki so se bogatili s kupčijo po morju. A stari mornarji niso vendar imeli istega poguma se podati na širjavo morja kakor ga imajo naši mornarji naše dobe. Zato ker v starih mornarjih ni bilo tistega duha kakor v naših novih, so imeli pa tudi mnogo praznih ver, ki so se popolnoma strinjale z njihovo malikovavsko vero. Te prazne vere ali prav za prav njih vera o bogovih in družih podbožanstvih so njim branile se podati kaj bolj dalječ od njihovega navadnega bregovja. Menili so stari, da tam unkraj morja se preseljujejo mertvi, ko morajo zapustiti svet, tam tedaj je strašni Orkico ali nevidni svet; tam je z železnim zidom obdani Tartarus za hudodelce; tam ima Pluto, podzemeljski bog, svoje kraljestvo, ki vsacega, kdor koli pride njegovo kraljestvo obiskat, obderži za vselej. Tam so tudi Serene (morske deklice), ki mornarje s krasnim petjem omamijo, da zaspó, Serene pa jih pridejo tako spijoče podavit.

Take in enake pravljice so branile starim se podati v daljavo morja. Ni čuda, da so stari tako mislili in iz teh vzrokov tudi zemljo za veliko ploščo deržali, katera nima nikjer konca ne kraja; čudno pa je, da so tudi pozneje kristijanje te basni verovali! Pa saj jih je še zdaj veliko, ki imajo za gotovo istino pravljice o omenjenih deklicah, zraven bi se pa tudi marsikdo še danes zamerdnil, ako bi mu kedo overgel pravljice o povodnem možu — ki je najberž tudi ostanek nekdanjih vodnih bogov. Vsaj po večem je storil Krištof Kolumbus tem basnim konec, ko je prijadral unkraj morja in zopet tam našel našim bregovom enake bregove. Res je, da tam je najdel drugi svet in ljudi, pa ne svet mertvih, ampak živih. Ni jih videl nobeden še Seren, ki bi bile koga zadavile, temveč tisuče jih je že zakopanih v dnu morja, ki jih je morje za posilni davek vzelo.

Danes brodovi povsod kretajo, ni je že luke, ktere bi ne bili mornarji obiskali. Ne le mornarji, tudi popotnikov množina gre na morje, nekteri se preseljujejo, drugi grejo iz znanstvenih vzrokov na morje. V sredi vodene plani se znajdejo mornarji čestokrat o mirnem in vihnem vremenu. V mirnem vremenu imajo popotniki veličastni prizor vshajajočega solnca in tako tudi zahajajočega. Veličastno je videti solnce, ki kakor bi se z vode pomikalo v svoji purpurni zarji; tako tudi kadar se vtaplja v morje in nebo in vodo kervorudeči. Po sredi vodnega kroga se peljajo mornarji, nikjer ne vidijo suhe zemlje, le semtertje se njim prikaže kakovi otok, ki se jim kakor blisk hitro izpred oči umakne. A ni zmerej to, le o mirnem vremenu, kajti ko prej prepevajoči mornarji ugledajo prihajajoči vihar, akoravno še dalječ, že utihnejo in k delu jih kliče povelje poglavarjevo; kakor vójak v dvoboju, tako se zdaj mornarji boré za življenje z viharjem, vihar pa serdito tirja davek, zato da se smejo peljati po morju, od njih: življenje, in jim žuga jih zdaj pa zdaj v dno morja pokopati. Visoko vzdignejo zdaj valovi barko in jo kakor pšico med se globoko potisnejo, med tem ko že zopet pod njo šinejo in tako iz herbta v dol in od tam zopet na herbet spodlezejo, jo še bolj s silo pahnejo. Tako se versti mornarjev sreča, tisuče jih je že morje svojim živalim žertovalo in vendar še zmiraj bolj se množé brodovi po morju, vedno več se prepeljavajo ljudje in blago sem ter tje, ne gledé na nevarnost, ki jim proti.

Pa dovolj o mornarskem življenji, preiskujmo sedaj globočino morja in njegovo naravo sploh.

Vsakdo že ve, da obseže morje tri dele vse zemlje in le ena četert ostane suhega sveta. Manj pa je znana globočina morska. Globočina morja je se ve da razna v morju, kakor je dno v nekterih krajih nižje nego v drugih, sem ter tje se verhi morskega dna celo iz vode dvigujejo, kar mi potlej otoke imenujemo; vsa zemlja ni drugzega kakor veliki verhi, ki molé iz morja, to tedaj: veliki otoki. Kakor pa nekteri verhi visoko nad morjem proti nebu molé, kar gore imenujemo, tako se tudi v morju strašne brezna najdejo, ki presežejo z globočino mero visočine naj višjih verhov. — Navadna globočina v morju, terdijo nekteri, je okoli 1000 met. (514^0), vendar je nekoliko neverjetno, kajti v obče bi moglo več od 1000 m. meriti; vendar se pa ne ve še za gotovo, ker morska zibel nam je še jako neznana.

Med najbolj znanimi globočinami je Baltiško in Atlansko. Atlansko je najbolj znano postalo o času, ko so z Evrope v Ameriko telegraf delali; našli so namreč 8000 m. (okoli 4115^0) globoko, da celo 14.000 m. (7300^0) globočine. Naj večkrat so pa 9000 m. globoko našli. — Tiho morje je najberž do sedaj nedokazano v oziru globokosti. Vendar so pa tudi v tihem morju 14.000 m. brezna našli.

Vprašajmo še, iz kakih tvarin obstoji morje? — Iz slane vode! se bo smejaje kdo namuznil; pa to ni še vse. Ne samo sol in voda skupaj je morje, tudi drugih tvarin ima še v sebi. Vsaka voda ima razun svojega bitja tudi še drugih različnih tvarin, ki se ji priobčijo, ko teče po strugah potokov in rek. Ako teče voda po apnenem kamnu, si priobči apna; ako po premogu, premoga, žvepla, železa i. t. d. Zakaj se nam pa vse vode enako dobre ne zde? zakaj ločimo terde od mehke? zato ker niso vse enake po tvarinah, ki jih imajo v sebi. Tako tudi morje! pa, ali se ne zlivajo vse vode v morje? ako se pa zlivajo, tedaj prinesó seboj tudi tvarine, ki so se jim med tekom priobčile. Poleg tega pa ima morje samo na sebi množine rudnin med vodo mešanih, ki si jih je deloma iz svojega dna odločila; mislim, da ne bo nikdo tajil, ako rečem, da je v morju mnogo rud in še več, kakor zunaj vode. — Sol je pa vendar poglavitna stvar v morju; vendar pa tudi soli ni povsod enakomerno, kajti nekteri deli morja so mnogo manj slani, kakor postavim: Jadransko je bolj slano kakor Černo. Uzrok tega je, ker se v nektera morja manj sladkih vod izliva kakor v druge. Iz morja puhté soparji in megle in te megle se zberó v oblake in tisti naprej dirjajoči dalječ preč od istega morja, kjer so se vzdignili,

dež učinijo; dežnica se potem v reke zлива, ki ne tečejo v tisto morje, od koder so se oblaki nabrali. Da pa dežnica ni slana, vsak ve, tedaj z meglo se je sama voda vzdignila, sol pa ostala; ako je pa voda sol pustila v morju, tedaj je morje toliko bolj slano, kolikor je sladke vode zgubilo.

Bode se našel znabiti kedo, ki bode hotel besedovati: da na način, ki sem ga omenil ravnokar, bi moglo isto morje, kamor ne teče dovolj rek, sama sol postati; pa ne, saj so posamezni deli morja med seboj v zvezi, kakor n. p. Jadransko se derži Srednjezemeljskega in to Črnega, Rudečega in tako naprej. — Rekel sem, da reke dostikrat ne tekó v tisto morje, od koder so se nabrale, in s tem storé, da eno morje bolj slano pusté, kamor pa tekó, morju slanost manjšajo; kajti, ako ravno se deli morja vkup derzé, vendar se zato ne pomešajo naenkrat s sladko vodo, da bi mogli biti vsi enako slani, temveč voda, ki iz rek priteče v morje, slano vodo le bolj proti drugim delom odriva. — Enak prikaz imamo prec mi Slovenci: mi dobimo dež le največkrat od Jadranskega morja, dežnica se zлива pa v Savo, Dravo, Muro in druge reke, ki pa ne tekó nazaj v Jadransko, temveč v Črno morje. Tako dež, ki pri nas pade, kolikor več ga je, toliko bolj slano Jadransko morje pusti, Črno pa osladi. — Rudeče morje, jako plitvo primeroma z drugimi morji, nima rek znamenitih, ki bi mu slanost manjšale, je najbolj slano morje. Tudi je bilo rudeče morje premalo v zvezi z drugimi vodami, da bi se mu bila slanost manjšala. Vendar ravno omenjeni uzrok se sme zdaj opustiti; od kar so storili vodotok Suč (Suec), je prišlo Rudeče tudi s Srednjezemeljskim morjem v zvezo in tako nekoliko na slanosti zgubilo. Baltiško morje je najmanj slano, kajti v njega se zлива množina rek, ki mu slanost zmerijo. V primeri z Rudečim je Baltiško za kacic 30 tisočev manj slano, tako da če se more storiti iz vode Baltiškega morja 6—8 funtov soli, se stori iz ravno toliko vode Rudečega 35—40 funtov.

Razun soli ima morje tudi mnogo rud, največ železa, premoga, bakra, svinca in žvepla; kdo ve, če preseže vsa teža srebra, ki ga imamo mi Avstrijani kovanega, tisto težo, ki bi utegnili biti, ako bi vse srebro, kar ga je med vodo morja, stehali? —

Morje ni nikdar prav mirno, kajti vedno narašča in vpada. Morje vpada in narašča vsaki dan, toda ne vedno ob eni in tisti uri. Tudi ne vselej enako močno. Ako opazuješ naras morja, našel boš, da ono kimovca mesca zjutrej narašča, in

potem vsaki dan nekoliko pozneje, tako do meseca sušca že zvečer narašča. Posebno znamenito je, da je naras ob mlaju tri dni precej močnejši, ob ščipu pa štiri dni. Iz tega se razvidi, da more imeti tudi luna mnogo upliva do morja, posebno pa o imenitniših spremembah.

Barve je morje modrozelenkaste; ako ga od dalječ gledaš, vidilo se ti bode višnjevo kakor nebo, to pa največ zato, ker se v zerkalu morja nebni obok vidi. Ako ga pa blizo opazuješ, spoznal boš, da je nekoliko zelenkasto. Vendar čisto tako je morje, da mu prezreš neverjetno globočino do dna. Mnogo mu barvo spremenijo razne tvarine, ki so mu med vodo mešane, kakor sem omenil, posebno sol; zato pa tudi morje ni vseskoz enake barve; je več ali pa manj modro.

Toplote morja se ve da se ravna po letnem času in po legi, vendar pa to je le v obče, posamezno pa se tudi dva morja enake lege in letnega časa razločita. Vzrok temu je, da ktero morje je bolj plitvo, tisto tudi toliko lažje solnce pregreje. Po legi se morje po toploti loči eno od drugega, kolikor bolj bliže je solnčnega ravnika, to je, ekvatorja*. Kolikor bolj oddaljeno je pa od ekvatorja, toliko merzleje je. Rudeče morje je najbolj toplo, celo čez 30° R. mu naraste vročina. 30° R. pri nas o poletnem času komaj naraste vročina zraka, tam pa je voda tako topla. Rudeče morje je tudi zarad vročih vetrov bolj vroče, ki prihajajo iz Azije in Afrike čez to morje.

Najbolj merzla sta pa ledena morja, namreč severno ledeno in južno ledeno, ta dva morja sta najbolj oddaljena od ekvatorja. Bog je hotel pokazati svojo vsegamogočnost, zato ni hotel vseh krajev enako toplih vstvariti. On je hotel storiti, da bi ga povsod človek častil v takem stanu, v kakoršnem je in občudoval njegovo modrost in mogočnost; hotel je tudi, da bi razne toplote raznih stvari vodile in tako eno drugej služile. Bog bi bil lahko vstvaril povsod enake toplote, pa

* Ekvator ali ravnik je tista čerta ravno čez sredo zemlje, ki loči vso zemljo v dve polovici, namreč v dve strani solnca, v južno in severno. To je tista čerta, ki ima naj topleje kraje, tista čerta, ob kateri se zemlja krog solnca suče. Tam solnce človeku dne 21. marca ali 22. septembra, ko je poldan, ravno nad glavo stoji, tako da, ako bi kdo človeku iz solnca kamen spustil ob poldnevni uri, bi mu ravno na verh glave padel. — Mi smo na severni strani solnca in imenujemo južno stran od nas topljejo, severno pa merzlejo; tisti ljudje pa, ki stanujejo na južni strani solnca, kakor postavim prebivavci južne Amerike, imenujejo pa severno stran topljejo, južno pa merzlejo, zato ker njim solnce od severja prigreva, ne pa, kakor nam, od juga.

vendar je vstvaril vročino in merzloto, in te tako vredil, da si ena drugi služite v večjo čast Božjo in korist človeku. Tako severno premerzlo morje dobiva nekoliko toplote od toplih morji skoz plajhanje in zopet nasprotno dobiva vroče bregovje nezmernih toplih krajev nekoliko hladnejih vetrov in vode, da zamorejo pretopli kraji biti v korist človeku; kajti skoz ta način postanejo pretopli kraji zmerniši in tedaj človeku lažje koristijo.

Rekel sem, da sta ledena morja naj oddaljena od ravnika, tedaj najbolj merzla, kar ju že ime izda. Ledena morja sta večidel leta zamerznena, posebno severno, tako da o tistem času ne morejo po njem jadrati. Leto o najtopplejem vremenu se ledene gore ne pregrejejo toliko od solnca, ki le skopo iz za gor svoje žarke pošilja, da bi se toliko raztajale, da bi se mogle kedaj zgubiti. Da, gore ledu so v ledenih morjih, pa še obširne, celo do 150 čevljev nad vodo in okoli skoraj pol ure hoda. Lehko si je misliti, kaka velikanska je taka gora, če ima že 150 čevljev nad vodo, koliko mora imeti še le pod vodo mere! Za vsaki čevelj ledu nad vodo se računi 8 čevljev pod vodo, tedaj za 150 čevljev višočine nad vodo se računi 1200 čevljev pod vodo. V teh morjih morjani, ako zastajejo predolgo, se veliki nevarnosti zročé, zmerzniti in tudi jih je že veliko ostalo za vselej na ledenem morju, ki jih je mraz obšel in so tam zmerznili.

Čudovito je tudi prebivalstvo morja. Različnih med seboj in veliko več verst nego na suhi zemlji. Kdo pozna vse ribe, mušeljé, rake in žuželke in druge verste živali v morju? Nekatere imajo take lastnosti kakor nekteri tiči, da se preseljujejo iz ene v drugo stran, iz enega morja v drugo; zopet jih je takih, ki le v eno mer od enega v drugo morje plavajo. Tudi je takih, ki se nikdar ne preselijo in so, tako rekoč, v terdi skali zležene in tam poginejo. Velikosti so različne; nekatere, ki tisoče centov tehtajo in strah delajo v morju prebivalcem sosedom, in zopet so druge, ki so tako majhne, da jih lahko tisoče na enkrat z vodo spiješ in še ne boš sit, če ne boš sit vode, ki ti bode nazaj silila, če je nisi vaje. Vsako morje, da celo vsaka luka ima že drugačne živali, naj topleje in naj merzleje. Vsakej živalici dobro dé kraj, kamor jo je Božja roka postavila, ako jej ni ukazala nemirno si po vodi živeža iskati, nobena stvar se ne more pritožiti, da ni prav vstvarjena. Zato hvalimo Boga, ki je vse prav storil!

Povesti.

(Posl. F. H.)

Ogljar in cesar Maksimilijan.

(Moravska pripovedka.)

Za časa cesarja Maksimilijana bil je ogljar. Daleč od drugih ljudi v temnem gozdu imel je svojo kočo. Ko je kuhal nekega dne oglje, pride cesar Maksimilijan, kateri je lovil po gozdu, k njemu in ga pozdravi: „Božja sreča s teboj!“

„Bog poverni! Dobro došli!“

„Hvala! kaj pa delaš?“

„Oglje kuham.“

„Koliko si pa prislužuješ?“

„I no, koliko oglja skuham, toliko denarja si prislužim.“

„Ali imaš kaj jedi?“

„Moja kočica je daleč proč; zato si kuham cmokov. Prosim, kdo ste pa?“

„Maksimilijan.“

Ogljar ni si mogel zapomniti dolgega imena, katerega še ni slišal nikoli. „Kako? Maksi — Maci — aha! Marcipan!“ Dobri cesar se nasmeje nekoliko, pa mu pusti veljati ime.

„Kaj pa delate v gozdu, gospod Marcipan?“

„Šel sem se sprehajati.“

„Gotovo ste že lačni, kakor jaz. Le nekoliko poterpite, da bodo kuhani cmoki! Lehko jeste z menoj. Le počakajte, koj bodo gotovi!“ Hitro verže še nekoliko oglja na žerjavico, da so se kuhali cmoki hitreje. Ko so bili gotovi, vzame jih z lesenimi vilicami iz lonca, jih zabeli v leseni skledi in reče: „Le jejte z menoj, gospod Marcipan.“

Cesar vzame lesene vilice in nabode kos cmoka, pokusi ga, pa ni mu dišal posebno.

Ogljar ga sili. „Le jejte, le jejte! Niso iz črne moke,

ampak iz bele!“ Cesar se mu pa zahvaljuje, češ, da ni lačen. Med jedjo ga vpraša ogljar: „Ste tudi oženjeni?“

„Se ve da!“

„Ali imate tudi otrok!“

„Imam jih. Če prideš v mesto, obišči me. Tam stoji moja koč. Le po gospodu Marcipanu poprašaj, vsak ti bo povedal, kje stanujem. Tedaj ti bom pokazal tudi ženo in otroke.“

Vesel mu obljubi ogljar, da ga obišče. Cesar mu reče „z Bogom!“ in odide. —

Čez nekoliko časa bilo je oglje kuhano. Ogljar ga naloži na voz, in ga pelje v mesto. Ko ga proda, spomni se, da mora obiskati gospoda Marcipana. Cesar zapovedal je že vsem stražam, naj pripeljejo moža, kateri bo prašal po gospodu Marcipanu, v cesarsko palačo. Res vpraša ogljar nekega stražnika, kje stanuje gospod Marcipan. Stražnik ga pelje v cesarsko palačo. Strežaji povedó cesarju, da je prišel ogljar, in ta ga pusti pripeljati koj k sebi. Ko stopi ogljar v sobano in zagleda svojega gosta iz gozda, reče: „No, gospod Marcipan, Vi imate lepo koč in lepo sobo; tako lepo ni pri meni. Zdi se mi, da jeste boljših cmokov, kakor sem Vam jih ponujal v gozdu, zato Vam niso dišali! Kje so pa Vaši otroci?“

„V drugi sobi so. Le malo počakaj, koj jih pripeljem!“ Cesar pripelje berhke sinove in jih sèznani z ogljarjem. No, berhke sinove imate! Nekaj sem jim prinesel in mislim, da bodo veseli te igrače!“ S temi besedami potegne iz žepa velik kos rude in jo da cesarjevičem. Na to vpraša: „Kje je pa Vaša žena, gospod Marcipan?“ „Blizo, v drugi sobi, zavoljo tebe jo bom poklical koj!“ Na to gre k cesarici in ji reče, da je pri njem prost mož, kateri bi jo rad videl, nikar naj ne bo huda, če bi ji rekel kaj nemilega, ampak naj ga posluša milostivo. Na to jo pripelje in reče: „Glej, to je moja žena!“

„Pri moji veri, gospod Marcipan, lepo ženo imate! Prav v lepem redu je vse pri Vas.“

Cesarica odide in cesar vpraša ogljarja, če hoče kaj jesti.

„No, če imate ravno kaj kuhanega, bi že jedel.“

Cesar ukaže, da prinesó merzle pečenke, belega kruha in dobrega vina. Ogljarju je dišalo vse prav dobro. Ko se nasiti, reče: „To že verjamem, da Vam moji cmoki niso bili všeč. Bolje jeste, kakor jaz!“

Na to ga vpraša cesar: „Kje si pa našel igračo, ki si jo prinesel mojim sinovom?“

„Takih igrač je dosti po gozdu. Če oglje kuham, nateče

se take reči obilo. Navadno jo mečem na stran, dva, tri vozova bi naložil ž njo.“

„Veš kaj, s teboj pojdem, in bom zvozil kosove domu.“

„Le vzemite, kolikor hočete. Na kupu leži, kakor suha derva.“

Cesar gre ž njim in da zvoziti kosove domu, o katerih ogljar ni vedel, da so samo zlato. Potem vzeme ogljarja z ženo in z otroci k sebi in jih preskerbi vse prav bogato. Ali ogljarju tako življenje ni bilo po godu; dolg čas mu je bilo, zato pride kmalu k cesarju, ktereга je bil že spoznal, in mu reče: „Milostljivi gospod! Prav dobro mi je pri Vas, jem in pijem dobro, to je res, ali brez dela ne morem biti. V gozdu pri delu bilo mi je ljubše, kakor brez dela v Vaši palači!“

Cesar mu pa odgovori: „Nečem da bi lenaril, tudi meni bi bilo dolg čas brez dela. Če hočeš, pa pojdi na vert in delaj, veselilo me bo.“

Kmalu naučili so se ogljar, žena njegova in otroci vertnarskega dela. Ostali so na carskem dvoru do smerti in mnogokrat so pripovedali o dogodku v gozdu.

Poboljšani črevljar.

(Moravska pripovedka.)

Bil je nekda j črevljar. Delal je navadno v saboto čez polnoč, mnogokrat celo še zjutraj, ko so prihajali ljudje že od svete maše domu. V ponedeljek je pa praznoval kakor marsikak nereden delavec, da, še v torek sedel je mnogokrat v gostivni.

Pozno zvečer pride neke sabote dimnikar k njemu v hišo in ga prosi prenočišča. Črevljar dela, kakor bi ga ne slišal in šiva dalje. „Prosim vas, mojster, prosi dimnikar, dovolite, da prenočim pri vas. Prepozno je že, da bi mogel še domu.“ „Ne morem, soba je premala!“ odverne črevljar. „Saj mi ne treba mnogo prostora,“ prosi dimnikar dalje. „Ne morem!“ zarenči črevljar zopet.

Dimnikar odide, ali ne gre iz hiše, ampak v kuhinjo; zleze v peč in zaspi kmalu.

Že je sijalo solnce v nedeljo zjutraj, črevljar šival je pa še vedno. Žena vstane in ga začne opominjati; „Peter, Peter! ali se ne bojiš Boga? Ljudje gredo že v cerkev, ti pa še delaš, kakor da bi bil delavnik.“ „Jezik za zobmi, pamet nedeljska!“ zarenči črevljar nevoljen, „dosti imam še dela, zato moram še šivati.“ Žena gre v cerkev. Po maši pride domu in najde moža še na stolu pri delu. Med vratmi se ustavi in reče:

„Za Božjo voljo, Peter, pusti vendar delo.“ Črevljar pa začne preklinjati in šiva dalje.

Žena odide v kuhinjo, da zaneti ogenj v peči. Ko se verne v sobo, vidi moža še pri delu. Razjezi se in reče: „Kaj še delaš? Nezbožni človek, gotovo pride še vrag po te, ker nečeš ubogati!“ Med tem začelo je goreti v peči, ogenj začne peči dimnikarja, ta se zbudi, skoči po konci, ko je končala žena komaj svoj govor, ker je pa bila peč prenizka, jo podere, ko plane kviško in skoči v sobo. Črevljar se ustraši, misli, da pride res hudoba sama ponj, ubije okno in skoči na ulico. Dimnikar ni imel časa, da bi premišljeval, skoči za njim. Žena sama misli prestrašena, da se je spolnilo njeno prerokovanje, teče za dimnikarjem in vpije na vse gerlo: „Hudoba, prosim te, ne vzemi mi moža! Mož, teci, teci, prekrižaj se!“

Tako so tekli vsi trije do srede vasi, kjer je stalo še mnogo ljudi. Tu se ustavi črevljar ves spehan, dimnikar ostane tudi in spoznata se. Od tega dne naprej pa črevljar ni šival več v nedeljo, tudi ni praznoval več ponedeljka in dobro mu je bilo.

Žena in mož.

(Česka pripovedka.)

Nekdaj živel je bogat kmet; imel je pa trapasto ženo. Čez nekoliko časa umerje mož in žena dobi vse njegovo premoženje. Noč in dan jokala je po njem, da je zgubila še to malo pameti, kar je je imela prej. Ker je pa bila bogata, pride jo snubit kmalu drug kmet. Ona privoli in v štirih tednih bila sta poročena. Mislil si je mož: „Če prav ni posebno pametna, je pa bogata!“ V zakonu pa vendar nista bila srečna, mož ni imel dosti poterpljenja s svojo ženo.

Neko jutro gre mož v gozd po derva; kmetica ostane sama doma. Čez nekaj časa pride popotnik rokodelec. Kmetica ga gleda z ustmi in z očmi in ga praša: „No, od kod pa pridete?“ Potnik, prebrisan mladeneč, ugane koj, da ni posebno pametna, in odgovori: „Ravno z nebes.“ „Z nebes?“ čudi se žena. „Zakaj pa?“ „Da vas obiščem.“ „I — res?“ zavpije reva. „Ali ste videli v nebesih mojega moža? Tri leta je že, kar je umerl.“ „Se ve, da sem ga videl,“ odverne popotnik. „Kaj pa počenja?“ — „Nič, obleka, ktero je prinesel seboj, je že stergana, skoro nag hodi okolo.“ — „Kaj

pa jê?“ — „Nič, saj nima ničesa.“ — „Revež, prosim vas, povejte mi, ali pojdete zopet nazaj?“ — „Se ve da!“ „Ali bi ne bili tako dobri, da bi vzeli kaj zanj? Rada bi mu poslala kako stvar. Kaj naj mu pa pošljem?“ — „I nu, jedi, obleke in denarja!“ meni popotnik. Kmetica odide in prinese kmalu pisker masla, dva sira, dva hleba kruha, srajc, nogovic, hlač, črevlje, klobuk in štirideset cekinov in da vse popotniku za svojega moža. Porednež spravi vse, se poslovijo in odnese pete kolikor hitreje more.

Zvečer pride gospodar iz šume. Vesela mu začne pripovedovati žena: „Ljubi mož, danes je bil posel z nebes pri meni, moj mož me da pozdravljati. Pravil mi je, kako je gori, da terpi moj ranjki pomanjkanje, da mora hoditi skoro nag in da nima kaj jesti!“ — „Ali te je opeharil že zopet kak slepar?“ togoti se kmet. „Ali nisi poslala nič svojemu ranjkemu?“ „Se ve, da“ odreže se vesela ženica. — „Kaj si mu pa poslala?“ — „Masla, dva sira, dva hleba kruha, srajc, nogovic, hlač, črevlje, klobuk in štirideset cekinov.“ Kmet se razjezi, zagrabi bič in pretepe svojo ženo.

Na to gre in prešteje cekine, kateri so ostali in jih skrije v lonec. Ali žena ga je opazovala in ga vpraša: „Ljubi mož, kaj si pa djál v lonec?“ — „Tiho!“ zarohni jezni mož, „ne glej sem, sami strahovi so. V klet jih bom nesel. Ne hodi v klet, dokler so strahovi notri!“ Žena ga praša še dalje: „Za koga jih pa hraniš?“ „Za potrebo“, odgovori razkačeni.

Drugo jutro se odpelje kmet zopet po derva. Med tem pa pride lončar s polno krošnjo loncev, malih in velikih. Nosil jih je na semenj; pri kmetici se pa ustavi in prosi požirka vode. Kmetica mu prinese vode in ga vpraša: „Ali ste vi Potreba?“ Lončar opazi, da je trapasta in reče: „Se ve da sem Potreba!“ „Prav veseli me,“ reče ženica. „Moj mož je shranil za vas strahov. Ne smem v klet, dokler so notri. Pojte, pojte in vzemite jih!“ Lončar gre v klet, najde lonec in cekine, jih strese v vrečo, verže vrečo na ramo in jo pobere rekoč: „Za strahove vam puščam vse svoje lonce!“

Kmetica je bila vesela, da je dobila za strahove toliko lepih loncev. A koj jih znosi v klet, enega pa, kateri je počil, ker je bila nerodna, natakne na kol v plotu.

Ko pride zvečer kmet domu, zagleda novi lonec na kolu in reče hlapcu: „Glej no, nov lonec na plotu! Gotovo je storila žena zopet kaj pametnega. „Kaj pa počenjaš?“ zarohni nad kmetico, „ali si nora? da obešaš nov lonec na kol?“ — „I, kaj pa še!“ odverne ženica, „Potreba je prišel, za kterega

si hranil strahove, dala sem mu jih, odnesel jih je, meni je pa podaril zanje celo krošnjo loncev. Prav vesela sem, da smem zopet v klet.“ Kmet si začne puliti lase z glave in upiti in razsajati, ker je zgubil del svojega premoženja, ki mu je bil naj ljubši. Na zadnje vpraša jezen: „Na katero stran se je pa obernal potepuh?“ Žena mu pokaže pot, on pa skoči na konja in dirja za potepuhom. Kmalu zagleda ga pred seboj moža. Lončar pa zapazi koj, da dirja kmet za njim, hitro vjame žabo, jo pokrije s klobukom, se vsede v travo in derži mirno s roko klobuk na žabi, da ne uide. Kmet prijezdi, ker je pa sedel lončar prav mirno, kakor bi imel vest popolnoma čisto, ne misli kmet, da bi bil ta lončar. Praša ga toraj, ali ni videl teči človeka po potu. „Da, da, videl sem ga,“ reče lončar. „Tjekaj-le je tekel. Gotovo vam je kaj ukradel? Le počakajte, trudni ste že, dajte mi konja, da jaham za njim, poznam ga, kmalu ga vjamem, — med tem mi pa deržite klobuk, da mi tič pod njim ne uide!“ Kmet mu da konja, se vsede na travo in derži klobuk, lončar sede hitro na konja in dirja dalje. Kmet čaka, čaka in čaka ali — možaka ni nazaj. „Kakovega tiča ima li pod klobukom?“ misli si, seže pod klobuk in zgrabi — žabo. „Pri moji veri!“ zavpije in skoči kviško; „sedaj še le se mi odpirajo oči, prėsneti potepuh! — o neumnež! Cekini so šli rakom žvižgat in konj, pa še sam sem mu ga dal. Pa prav se mi godi, ženo sem tepel, sam sem pa vreden še huje kazni! Pa naj mi reče še kdo, da je trapasta; od danes naprej vem, da sem sam še bolje trapast, kakor ona!“

Od tega dne naprej ravnal je s svojo ženo veliko bolje. Več se ni kregal nad njo, tepel je pa že ni nikdar več, poterpel je ž njo. Kadar se je pa jezil nad njo, spomnil se je vedno lončarja in kmalu se je pomiril. Nič ni kalilo več zakonske sreče.

Bog ve, kako naj kaznuje človeka.

(Maloruska pripovedka.)

Bil je nekdanj bogat kmet; imel je lepo pohištvo in vsega zadosti. Nekdaj bili so prijatli pri njemu v gostih. Veselili so se in razgovarjali. Med drugimi reče jim tudi: „Če tudi pogori moja hiša, lahko si pomagam.“ Zanašal se je na svoj denar, ker ga je imel veliko. Kakor je govoril, tako se mu je zgodilo. Še se je veselil z gosti, ko hoče eden izmed njih

na dvorišče; komaj pa odpre vrata, verne se in zavpije: „Gori, gori!“ „Če gori, naj pa gori!“ reče kmet in res ni hotel gasiti in ni pustil drugih gasiti. Pogorela so vsa poslopja do tal. Gospodar pa ni bil žalosten, denarje imel je skrite v votli vrbi ob potoku, ni se bal zanj. Nenadoma pa nastane povodenj; voda spodkoplje vrbo in jo odnese, Bog ve kam.

Kmet je bil siromak, da si prisluži kaj, nosil je pisma za razne gospode s pošte ali na pošto. Nekega dne je bil še na potu, daleč od svojega stanovanja, ko se naredi noč. K sreči pride še do hiše še precej bogatega pa dobrega kmeta in ga prosi prenočišča. Po večerji sedeli so še nekaj časa za mizo in pomenkovali so se o tem in unem. Potnik začne pripovedovati, da je bil sam tudi nekdanj bogat, da mu je pa zgorelo vse in da je postal revež. „Imel sem sicer še nekaj denarja, skril sem ga bil v votlo verbo, ali prišla je povodenj, spodkopala je verbo in splavala je verba z denarjem po vodi, Bog ve kam. Tako sem zgubil vse, marsikdaj moram prositi kruha.“

Ko sliši to gospodar, pogleda svojo ženo. Verba bila je priplavala do njene hiše; ko jo pa skoljeta, našla sta denar v nji. Ko se vležeta spat, posvetujeta se, kako bi vernila denar gospodarju, da bi ta ne vedel, od kod je. „Veš, kaj čeva storiti?“ reče gospodar. „Odreživa od hlebca kruha spodnjo skorjo, izreživa sredico, deniva denar v hleb in pokriva ga s skorjo. Ko bo odhajal jutri zjutraj, dala mu bodeva kruh na pot.“ Tako storita. Zjutraj, ko se je odpravljaj popotnik, mu dasta hleb kruha in rečeta: „Tu imate! na potu bo dobro.“

Revež vzame kruh in ide. Med potjo sreča svinjarja, kateri je kupoval prešiče. Poznal ga je, ker mu je bil prodal prej marsikdaj kaj. Tudi ta dan ga vpraša svinjar, ali mu neče prodati kaj. Popotnik mu pa odgovori: „Prej sem prodajal tudi jaz, ali nesreča me je zadela, pogorel sem, sedaj pa moram služiti.“ Med tem pa seže v torbo in reče: „Kruha si kupite, nisem ravno lačen in težko nosim, par krajcarjev mi bode služilo bolje na potu.“ Svinjar kupi kruh, popotnik vzame denar in ločita se.

Svinjar pa pride kmalu potem k ravno istemu gospodarju, kateri je dal kruh popotniku in vpraša, ali ima kaj na prodaj. „Jaz ne, ampak Bog,“ odgovori mu kmet. „Vsedite se in počite si!“ Na to pošle svojo ženo naj prinese jedi in pijače. Svinjar ga pa prosi, naj se ne trudi. „Med potjo kupil sem hleb lepega kruha od nekega moža, kateri nosi pisma.“ Kmetu in ženi bilo je tesno pri sercu, ko slišita te besede; uganila

sta koj vse. Ko vzame svinjar kruh iz torbe, spoznata svoj hleb, ktereга sta dala popotniku. Gospodar pogleda svojo ženo in reče svinjarju: „Le poglejva prej, morda kupite kaj.“ „Dobro, poglejva!“ reče kupec in odideta iz sobe. Gospodar pa migne svoji ženi in ta umela ga je, kaj hoče. Ko sta bila zvunaj, prinese gospodinja drug hleb, ga dene na mizo in odnese prvi. Možaka se verneta čez nekaj časa, se pogodita za kup, zajuterkata in svinjar se poslovi.

Čez nekoliko dni prinese popotnik zopet pismo in prenoči pri kmetu, svojem starem znancu. Gospodar in gospodinja bila sta zelo vesela, ker sta mislila, da mu bodeta mogla dati denar vendar le. Zavijeta toraj denar v robec in mu ga deneta v torbo, ko se napravi zjutraj na pot.

Pismonoša odide, na potu pa pride po stezi skoz nek vert. Ko zagleda lepih jabelk na drevesu, misli si: „Lepa so jabelka, eno si hočem utergati na pot!“ Torbo obesi na drevo, da bi ga ne zaderževala in spleza na drevo po jabelko. Ali isti hip pride gospodar tega verta. Ko ga zagleda pismonoša, prestraši se in odbeži in pusti svojo torbo. Gospodar ga pusti teči in si misli: „Revež, ustrašil se je tako, da je pozabil torbo.“ Vzame jo toraj in reče pri sebi: „Gotovo mora iti čez berv tu blizo, med germovjem se splazim tje, da me ne vidi in položil mu bom torbo na berv, da jo najde gotovo.“ Tako stori tudi, splazi se do bervi in položi torbo nanjo in se skrije, da bi se prepričal, ali bo našel torbo ali ne.

Kmalu pride popotnik do bervi. Oči pobesi in misli sam pri sebi: „Dobro, da vidim še, da morem nositi pisma in služiti denarja. Kaj bi počel, ko bi bil oslepil, kako bi mogel čez berv? Pa, čakaj, poskusil bom, ali bi mogel slep čez berv?“ Zapre toraj oči, pritipa s palico do bervi, stopi čez torbo in čez denar, in ide vesel dalje, ker je vedel, da bi našel pot tudi slep. Kmet opazoval ga je med tem in reče sam pri sebi: „Ta zaslužil si je gotovo Božjo jezo.“

Dihur kralj.

(Česka pripovedka.)

Žabe bile so nekđaj nezadovoljive, da nimajo kraljice, začnejo toraj regljati in regljale so tako dolgo, da so si zvolile štorkljo za kraljico. Ko zvejo o tem petelini in kokoši, niso hoteli zaostati za žabami, menili so, da bi jim trebalo tudi kralja. Skličejo toraj velik zbor in se posvetujejo, ali bi

ne bilo dobro, da si zvolijo kralja. Vsi so bili ene misli, da jim ga treba. Ko so se pa začeli pogovarjati, kdo naj postane kralj, začeli so se pričkati, kajti nikdo ni hotel prepuščati te časti drugemu, vsak bi bil rad sam kralj. Petelini začeli so se kav sati, da je perje letelo na vse strani in so imeli vsi kervave grebene. Konečno svetuje jim star, moder petelin, da bi bilo najbolje, ko bi si zbrali dihurja za kralja, ker je ta velik gospod in ima ostre zobe, da se ga boji vsak; ta bi znal gotovo skrbeti za mir in za red. Vsim petelinom bil je všeč ta svet, zatorej pošlejo koj poslance k dihurju, naj se pogovoré ž njim.

Ko zasliši dihur, kaj hočejo, postal je zeló prijazen, obljubi jim, da jih bo varoval skopca, kateri jim krade otroke piščance, vrabcev, kateri jim kradejo zernje spred kljuna, in vsih drugih sovražnikov. Obljubi jim tudi, da si bo zvolil izmed lepih, velikih petelinov svoje služabnike in jim bo podelil visoke časti. Vsim bile so všeč obljube njegove, petelinom in kokošim; z veliko svečanostjo posadé toraj dihurja na prestol in so bili veseli, da so si zbrali tako mogočnega in dobrega kralja.

Ali ni terpelo dolgo, kar poželi dihur kakega petelina. Ali odkrito ni smel ravnati s silo, da bi ne začeli godernjati podložni, zato si zmislí, kako bi mogel usmertiti pravično kako kuro. Pošlje toraj po lepega, tolstega petelina in ga praša, ali kaj duha. Petelin, dobra, poštena duša, odgovori mu odkritoserčno: „Ne zamerite, gospod kralj, nekaj duham, to pa strašno smerdi.“ Dihurji smerdé namreč. „Nesramnež!“ zavpije dihur, „kako si moreš upati, reči kaj takega svojemu kralju?“ Zgrabi ga, odgrizne mu glavo in mu izpije kri.

Na to pošlje po drugega petelina in ga vpraša, ali voha kaj. Petelin pride; ko pa zagleda ležati pervega mertvega na tleh, ustraši se in strepeče na vsem životu. „Zakaj se treseš?“ vpraša ga dihur ostro. „Zdi se mi, da nimaš čiste vesti. Reci, kaj vohaš?“ Petelin zbere zadnjo moč, prikloni se globoko in reče s sladkim glasom: „Gospod in kralj, tako lepo diši, kakor bi cvetele same rožice.“ „Prilizun, nesramni,“ zavpije dihur, „kaj hočeš skrivati svojo hudobijo z lepimi besedami?“ Čap! odgrizne mu glavo in izpije mu kri.

Dihur bil je sit, ali veselila ga je igra s petelini; pošlje toraj po tretjega petelina in ga vpraša zopet, ali kaj voha. Ta je bil pa pameten in zvit. Ko zagleda perva dva na tleh brez glav, in opazi da je kervav gobec dihurjev, zbere vso moč in dela, kakor bi ne videl nič. Prikloni se, kakor se

spodobi pred velikimi gospodi in odgovori pohlevno: „Ne zamerite, mogočni gospod kralj, vreme je slabo, nahoden sem.“ Dihurju bilo je všeč, da se je znal odrezati petelin tako pametno, nasmeje se mu in ga spusti.

Medved, svinja in lisica.

(Serbska pripovedka.)

Združijo se nekdam medved, svinja in lisica, pa se dogovoré, da bodejo orali zemljo in sejali pšenico, da se živé. Prašajo drug drugega, kaj bode delal vsak in kako bodo našli semena. Svinja reče: „Jaz bom zvernila kmetu vrečo pšenice, ukradla jo bom in bom zorala zemljo z rivcem.“ Medved reče: „Jaz bom sejal.“ Lisica pa reče: „Jaz bom zavlekla s repom.“ Zorali so in posejali so. Pride čas žetve. Začnó se razgovarjati, kako bodo želi. Svinja reče: „Jaz bom žela.“ Medved pravi: „Jaz bom vezal snopje.“ Lisica pa reče: „Jaz bom pobirala klasje.“ Požanejo in povežejo snopje. Dogovarjajo se, kako bodo meli žito. Svinja reče: „Jaz bom pripravila gumno.“ Medved pravi: „Jaz bom znosil snopje in ga bom omel.“ Svinja reče: „Jaz bom pretresala in ločila bom slamo od pšenice.“ Lisica pa pravi: „Jaz bom opahala pleve s pšenice.“ Svinja reče: „Jaz bom zvela,“ medved pa: „Jaz bom razdelil žito.“ Omeli so žito in očistili so ga. Medved razdeli pšenico, a ne deli prav; svinja ga je prosila, naj ji da samo slamo, pšenico pa vzame vso sam in lisici ne da nič. Raztogoti se lisica, pa gre tožit in jima reče, da bo pripeljala carskega človeka, kateri bo razdelil žito prav. Medved in svinja se oplašita, pa reče medved svinji: „Zakoplji se v slamo, jaz bom pa splezal na to-le hruško.“ Svinja se zakoplje v slamo, medved pa zleze na hruško.

Lisica najde na potu mačko in jo povabi v društvo, da greste na gumno lovit miši. Ker je vedla mačka, da je na gumnu mnogo miši, gre rada z lisico in skače s pota sedaj na to, sedaj na ono stran za ticami. Iz daleka zapazi jo medved s hruške in reče svinji: „Gorjé nama, svinja, lisica pelje strašnega človeka; oblečen je v kožuh kuninih kož in celo tice lovi v zraku.“ Med tem se ukrade mačka medvedu iz oči pa se priplazi med travo na gumno in začne iskati miši po slami. Svinja vzdigne glavo, da pogleda, kaj je, mačka zagleda nekoliko njenega rivca med slamo, misli da je miš in jo zagradi s kremplji. Svinja se ustraši, skoči kviško in

pade v potok; mačka se pa ustraši svinje, pa spleza na hruško; medved pa misli, da je že zadavila svinjo in da gre sedaj nad njega, pade od straha s hruške in se ubije, lisici pa ostane žito in slama.

Narodno blago za nauk in kratek čas.

(Priobčuje Matija Majar Ziljski.)

I. Vrank.

(Koroška iz Ziljske doline.)

Bog je vranka tako stvaril, da je bil eden najlepših ptic po perji in pel je tako prijetno, da so ljudje iz hiš letali, poslušat ga, kadar je zapel. Srečen človek, kateri je v svojem življenji prelepega vranka videl in njegovo milo petje zaslišal. — Nekokrat je vrank zapel ravno med službo božjo in ljudi so leteli od službe božje gledat in poslušat vranka. Bog nad tim nevoljen, da je vrank mešal službo božjo, mu je odvzel lepo perje in sladko petje, da bi ne mešal več službe božje in od tega časa je vrank samo črna ptica; mesto petja samo zamolklo kokepa: prat! prat! prat! Ni rad čern, bi se rad opral in bil rad spet lep, kakor je bil popred. Otroci pri Zilji, kadar ga slišijo kokerati, mu odgovarjajo: Le ti idi prat, imaš černe nogice!

N a u k: Ne mešaj službe božje.

2. Prepelica.

(Štajerska.)

Stara prepelica je rekla mladim prepeličicam: Jaz pojdem nekam, vi pa tu ostanite in dobro poslušajte, kar ljudi porečó, ki memo gredó. Pride gospodar in reče: Žito je zrelo, porečem sosedam, da pridejo jutri žet. Kadar je pa prišla stara prepelica, rekle so mlade prepeličice: Joj, vletimo, vletimo, gospodar je prišel in je rekel: žito je zrelo, porečem sosedam, da pridejo jutri žet. Stara prepelica je rekla mladim prepeličicam: Nič ne bojte se, dokler se on na sosede zanaša, nič ne bojo želi.

Drugi den je rekla stara prepelica mladim prepeličicam: Jaz pojdem nekam, vi pa tu ostanite in dobro poslušajte, kaj

ljudi porečó, ki memo gredó. Pride gospodar in reče: Žito je zrelo, porečem žlahti, da pridejo jutri žet. Kadar je prišla stara prepelica, rekle so mlade prepeličice: Joj, vletimo, vletimo, gospodar je prišel in je rekel: Žito je zrelo, porečem žlahti, da pridejo jutri žet. Stara prepelica je rekla mladim prepeličicam: Nič ne bojte se, dokler se on na žlahto zanaša, nič ne bojo želi.

Tretji den je spet rekla stara prepelica mladim prepeličicam: Jaz pojdem nekam, vi pa tu ostanite in dobro poslušajte, kaj ljudi porečejo, ki memo gredó. Pride gospodar in reče: Žito je zrelo, ni drugače jutri pojdemo pa jaz in moja družina žet. Kadar je prišla stara prepelica, rekle so mlade prepeličice: Joj, vletimo, vletimo, gospodar je prišel in je rekel: Žito je zrelo, ni drugače, jutri pa pojdemo jaz in moja družina žet. Stara prepelica je rekla mladim prepeličicam: Sedaj pa vletimo, ako se on sam dela prime, tedaj pa bojo želi.

N a u k: Svoja roka gospod — ne zanašaj se pri delu na sosede ali na žlahto, ako se sam dela lotiš, tedaj bode storjeno.

3. Grobničko-poljski možek.

(Iz Koroške)

Na Koroškem blizo šest ur severno od Celovca leži Grobničko polje; nekdanj so Nemci to polje imenovali dosta pravilno Grabenhvalt, zdaj pa pravijo Krapffeld. Tamo, kakor v obče v celi Koroški so v starih časih živeli Slovenci, kateri so se časem pa ponemčili. Pa še denešen den ima nemalo gor, berd, hribov, lazov, bregov, njiv in travnikov, rek in potokov, vesi in pojdinih biš na ponemčani strani Koroške, ki so obderžali svoja slovenska imena; obderžali so se tam tudi slovenski obredi in običaji. V Starem Dvoru na Grobničkem polju (Althofen) sem slišal pripovedovati sledečo izvirno slovensko pripovedko:

Blizo Starega Dvora na Grobničkem polju je živel v starih časih star možek (meni so njegovo ime povedali, sem ga pa pozabil). Ta možek je po Grobničkem polju rad mejnike prestavljal. — Kadar je umerl, ni imel mira in pokoja; ljudi so ga po noči videli, kako je po polji hodil, deržal v eni roki svečo, v drugi mejnik-kamen in je glasno upil: Kam bodem dejal? oj kam bodem dejal? Od početka je ljudi strah obhajal

in groza jih je obletala, kadar so možeka videli z lučjo po noči po polju hoditi in slišali ga upiti. Tako je ta grobničko-poljski možek svetil in upil na polju mnogo, mnogo let in ljudi so se ga navadili in se ga niso več bali; nego, kadar je po noči po polju hodil, svetil in upil, so samo rekli: Nicoj možek že spet upije. Neko noč gre pijanec črez polje domu; možek pa upije kakor obično: Kam bodem dejal? oj kam bodem dejal? Pijanec zaupije: Molči! — Možek se pa le bolje z lučjo približuje in enako kliče: Kam bodem dejal, oj kam bodem dejal? Pijanec na to: Ne deri se, tiho bodi! Možek se mu še bolje približa in še bolje upije: Kam bodem dejal, oj kam bodem dejal? Pijanec ves serdit zakliče: Potep, dejaj tota, od kodar si vzel! Možek se sedaj oglasi: Bog lonaj, Bog plačaj, slava Bogu! sedaj sem pa rešen! On leti z lučjo na polje, posveti in utakne mejnik-kamen tota, od kodar ga je vzel, ugasne luč in od tistega časa je imel mir in pokoj in se nič ni več videlo, ne slišalo od tega grobničko-poljskega možeka.

N a u k: Ne prestavljaj mejnikov, je velik greh!

4. Bela breza.

(Koroška iz Svečan.)

Bog je stvaril brezo tako, da je imela šibke letarce in temno skorjo, kakor druga drevesa. Kadar so bili otroci neposlušni in terdovratni, šli so starejši in so narezali si šibke šibe brezove in so terdovratne otroke kaznili. Prigodilo se je pak, da so bili otroci nekdanj hudobni in terdovratni tudi po noči in starejši so šli po šibe brezove, pa po temi niso mogli najti breze; zato je Bog dal brezi belo skorjo, da bi jo starejši tudi po noči ložeje dobili in najšli, ako bi jim trebalo po noči brezovih šib za hudobne otroke.

N a u k: Strah je dobra reč pri hiši. — Naginjaj mlado drevce, dokler se dá pripogniti. — Pripoguj drevce, dokler mu verha dosežeš.

5. Kurant.

(Koroška na Čajni v Ziljski dolini.)

Nek kurant, to je mladeneč, hlapec, je služil in gospodar mu je obljubil dati mezde vsako leto krajcar in ako bode

dober in pošten, še tudi eno suknjico. Služil je pridno in pošteno tri leta in gospodar mu je dal tri krajcarje pa suknjico. — Zdaj gre kurant po sveti vesel in peva: Sem tri leta služil, sem tri krajcarje prislužil pa suknjico, juhuhuhuj! Sreča ga siromak in ga prosi za božji dar; kurant mu da krajcar in gre dalje vesel in pevajoč: Sem tri leta služil, sem tri krajcarje prislužil pa suknjico, en krajcar sem siromaku dal, imam še dva krajcarja pa suknjico, juhuhuhuj! On gre dalje, sreča ga spet en siromak in ga prosi za božji dar; kurant mu da spet krajcar in gre dalje vesel in pevajoč: Sem tri leta služil, sem tri krajcarje prislužil pa suknjico, dva krajcarja sem siromakoma dal, imam še en krajcar pa suknjico, juhuhuhuj! On gre dalje, sreča ga spet en siromak in ga prosi za božji dar; kurant mu da spet krajcar in gre dalje vesel in pevajoč; Sem tri leta služil, sem tri krajcarje prislužil pa suknjico, tri krajcarje sem siromakom dal, pa imam še suknjico; juhuhuhuj! Kurant gre dalje, sreča ga sam Bog in mu reče: Ti si človek dober in čestit, tisti siromak, katerim si krajcarje daroval, to sem bil jaz; izprosi si nekako milost, kaj želiš, da ti dam? Oh, reče kurant, daj mi, da bodem vselej vesel in vselej mlad. In Bog ga je dejal v luno, v kateri se še sedaj vidi, kadar je polna luna in se vsakega meseca omladi.

Nauk te slovenske pripovedke se najde v posloviči ruski, ktera po slovenski glasi: Veseli se in siromakov vsmili se.

6. Konj.

(Štajerska iz Lutbrega.)

Bog je stvaril konja tako, da je bil jako močen, tako močen kakor konj; pa je bil tako hud, da ga niso mogli ukrotiti, zato je Bog konju najmočnejšo žilo na peti odtergal, da bi ne bil neukrotljiv. To se pozna na konji še denešnji den, ima kopito, pete pa nič; je odtergana.

Nauk: Ne bodi neukrotljiv. Ruska poslovica glasi: Na silnogo Bog pa gosudar (car).

7. Spavajoči zec.

(Koroška iz Goričan v Ziljski dolini.)

Nek človek najde v detelišči spavajočega zeca in reče: Glej, mene prav sreča išče, zeca vjamem in prodam, pa

kupim kuro; kura bode izlegla piščeta, kuro in piščeta prodam in kupim mlado kozico; kozica zraste, bode velika koza in bode imela kozliče; prodam kozo in kozliče in kupim telico, telica zraste, bode velika krava in bode imela tele; prodam kravo in tele in kupim žrebe; žrebe zraste in bode lep konj, jaz se tedaj vsedem na njega, dirjam ž njim po gosposki in zakričim: prrrrr!

Zec se ustraši, praskne na kviško in pobegne v velikih skokah po polju — človek pa nema ne zeca ne konja.

N a u k: Ne prodajaj zeca, dokler ga nisi vjel. To uče tudi poslovice ruske:

Ne rekaj hops! — dokler ne poskočiš.

Dokler ne vlové medveda, ne prodajajo kože.

Ne prodajaj volka, dokler ga ne ubiješ.

Ne brusi noža, dokler nisi ovna vjel — ali: dokler je oven še v planini.

8. Grablje.

(Koroška iz Gorjan.)

Nek Slovenec se je na Nemškem malo nemščine naučil in kadar je spet domu prišel med Slovence, silil se je samo po nemški govoriti, se je Slovencev in lepe slovenščine sramoval, se je deržal, kakor da bi ne znal več reči po slovenski poimenovati in je mnogokrat popraševal: *Wie hast dos*, kako se to imenuje po slovenski? Tako je to popraševal, da bi skazal, da on samo nemško zna in da je po slovenski govoriti že pozabil. Nek den so na travniku seno grabili; pred njim na tleh so grablje ležale znak, tako da so zobí grabljini kviško moleli. On pa stopa z nogo grabljem na zobe in grabljišče je mahalo na kviško več ali manje, kakor namreč je on stopoval grabljem na zobe rahleje ali močnejše, pa je popraševal po svojej navadi: *Wie hast dos?* — V tem stopi nekako premočno grabljem na zobe in grabljišče mahne mu tako silno po obličji, da se mu je kri curkoma iz nosa prilila in on je zakričal: *Te preklete grablje, te!* Popred ni hotel vedeti: *Wie hast dos* — zdaj je pa dobro znal po slovenski, da so to: preklete grablje.

N a u k: Ne zametuj slavnega svojega naroda slavjanskega in lepega svojega govora slovenskega. Tega nauka nas spomenjajo tudi lepe poslovice:

Slab ptič, ki ne more svojega perja nositi.

Kdor je sebi hud, komu dober?

Kdor niti svojeje kapi dobra ne želi, kako more drugemu dober biti?

Ptuj nikdar ne bodi, kdor svoj biti more.

Kdor svoje zametuje, tudi ptujega ni vreden.

Vsaka ptica k svojeje trumi leti.

Drugim proso braniš, svoje pa vrabcem pustiš.

Kdor neče spoznati brata za brata, te bode spoznal pa ptujca za gospodarja.

Ravno tako krepko govorijo tudi ruske poslovice:

Odsekaj tako roko do lakta, ktera sebi dobra ne želi.

Neumna ptica ta, koja svojega gnjezda ne miluje.

Malovreden ptič, kteri se v svoje gnjezdo počedi.

Ne zidaj ptujih hiš, kadar se tvoj dom podira.

Kteri rod ljubi se, tisti poviša se.

Kako se more pogoditi premen vremena.

(Spisal K. M.)

Ker ni samo prebivalcem v mestih, ampak tudi ljudem na kmetih prav koristno in važno, da naprej poznajo, kdaj da bo lepo vreme, kdaj pa dež, zatorej je prav koristno poznati znake ali znamenja, iz katerih se zamore eno ali drugo pogoditi. Narod pozna veliko tacih znamenj, toda malo jih je, na katera bi se moglo terdno zanesti. Kar so torej do sedanjih časov učeni ljudje stalnega ustanovili, to vam čem na vašo korist kratko razložiti.

Pomnite pa pred vsem, da v zraku je zmerom vodena para, ki je sedaj raztegnena in tanka, da se celo ne vidi, sedaj pa zopet tako gosta, da jo vidimo. Vemo, da je para raztegnena in tanka; dokler je tanka, ne potemni od nje zrak, ampak je še toliko svetleji, kolikor več je ima. Kedar so nam v tej čistoti zraka tudi oddaljeni predmeti popolnoma jasni, takrat se nam zdi, da so prav blizo; tukaj je videti, da se je v zraku nakopičilo veliko vlage in da bode skoro dež. Morebiti da zarad tega, ker je zrak tako svetel in previdljiv, o tej priliki solnce močnejše pripeka in potem nam je solnčna pripeka znamenje, da se bode vreme preme-

nilo. Ravno zavoljo tega se mora terditi tudi to, da bode lepo vreme trajalo, kedar so daljne gore odete s tanko, modrasto meglo. Kedar nebo pobledi, pomeni to, da se je para jela stiskati in skupljati v male kapljice, pa da pride kmali dež.

Ako se solnce ali mesec prej pokaže kakor navadno, to pomeni, da je v zraku veliko vlage. O tem se zamorete prepričati tako -le: Uzemite čašo ali kako posodico, ki ni preplitva, verzite va-njo sreberno desetico in odtegujte odmikovanje se pogled od nje tako dolgo, dokler vam ne zgine spred oči. Potem ostanite na miru, kak drug naj vam pa naliije vode v čašo; in ako tudi se niste ne vi, ne desetica premaknili z mesta, vendar jo bote zopet zagledali na dnu. Taka nam je tudi s solncem: Kedar je v zraku veliko vlage ali mnogo mokrote, zato ga vidimo že tedaj, ko bi ga še nikakor ne videli, ako bi bil zrak popolnoma suh. Zarad tega se nam zdi solnce ali mesec, kadar se pomoli, prav velik, košat in našopirjen; to pa dokazuje ne samo, da je v zraku mnogo vlage, ampak tudi, da se je nádati dežja. Ako solnce izhaja blede, rudeče ali pa izza oblakov, je to znamenje, da pojde skoro dež, dasi je nebo vedro in jasno. Še prej se je pa nadati dežja, kedar solnce zaide za oblakom, ker to dokazuje, da je veliko pare na zahodni strani nakopičene.

Najgotoveji znamenja dežja so pa: podobnost, lega in premen oblakov. Oblaki dolgljati, lahki in povaljasti kažejo, da bo veter s tiste strani vlekel, kamor so jim repovi obrnjeni. Ravno to je treba misliti tudi od oblakov povoljnjakov, kedar se zberó in nagermadijo. Ako se germadni oblaki z ranim jutrom pokažejo, dopoldne zberó, popoldne pa se razidejo, tedaj bo trajalo lepo vreme; ker iz tega se zamore sklepati, da se je gori nabralo veliko toplega in suhega zraka. Kadar pa poldanski čas ni zmožen, da bi razgnal germadne oblake in če jih noč še bolj stisne, tedaj je tudi pod temi oblaki zrak vlažen, zato padajo nižje, se zgosté in predelavajo v oblake verstake; iz tega pa nastaja dež. Deževni oblaki toliko ne preté, kedar so z istoka, kolikor takrat, kedar so z zapada, ter jih tedaj največkrat veter k nam pritira. Povejte mi pa, zakaj da je sogá ali mavrica, kedar se pokaže zvečer, navadno dobro znamenje lepega vremena? in zakaj je misliti na dež, kedar se prikaže zjutraj? Če se oblaki nizko deržé, ali so že prav gosti, tedaj se bodo kmali zbrali v kaplje, ali pa je zrak pod njimi prav mokroten; oni zatorej vsekako žugajo dež, posebno če zapadni veter vleče. Zato se tudi ali bojimo ali pa se nadjamo dežja, kedar se zdi, da so verhunci

gora zakriti v oblake n. p. če ima Krim kapo; in dokler se nam s tiste strani, s katere jih oblaki pokrivajo, ne pokažejo čiste, dotlej nimamo upati lepega vremena.

Vse torej, kar kaže, da je zrak vlažen in zeló mokroten, kaže na dež. Zatorej pogajamo dež, če se kadé gozdi, če se dim vlačí in doli pada, če smerdé zahodi in kanali, če se poté zidovi in kameni, če vlažen postane razprostert papir, če se raztaplja sol, če se daljni zvoni močnejše slišijo kakor navadno itd.

To vsi veste, da pri nas navadno za zimo nastane druga neka manjša zima, za letom pa drugo leto, ki ga imenujemo babje leto. To je dobro znamenje, če druga ta zima hitro nastane za pervo, ker je takrat zrak zgodaj nabral dovolj toplote. Zato tudi raje imamo suh marec, bojimo se pa hudega aprila. Jutranji dež navadno ne terpi dolgo; ker dnevna toplota razrejuje oblake, pretežni zahodni veter jih pa popolnoma razpodi. Da je pa drugače z večernim dežjem, to bote tudi sami zapopadli. Ako je po dežju še soparno, tedaj se zemlja o južnem vetru naglo pari; iz tega pa nastaja nov dež. Velike rose kažejo, da je zrak zeló mokroten; kedar pa ni nikakoršne rose, je to zategadelj, ker vlečejo ali vetrovi, ali ker je zrak oblačen; iz tega pa je treba vsekako dežja pričakovati.

Spazili so ljudje, da se vreme najlaglje premeni, kedar je mlaj ali mladi mesec; da je stalneje in stanovitneje, kedar je poln; pa da je najstalneje, kedar je v zadnjem četertu.

Vedeli bote tudi to, da celo živali večkrat kažejo, da se bode vreme premenilo. Te-le v prostem zraku živeče stvari imajo nekak prirojen nagon ter vedó, kdaj da se ima vreme premeniti, da si najdejo svoj živež laglje na enem kraju kakor pa na drugem. Tako n. p. lastavke pred dežjem letajo prav nizko, ker nižje zemlje dobivajo najlaglji merčese, od katerih živé; ti pa ljubijo po vsem suh in topel zrak. Prav zato skačejo ribe, da lové muhe, ki nad vodo letajo. Kedar pa pridejo tice selivke, je to znamenje, da prihaja poletje.

Lepo vreme se da pričakovati, kedar pri deževju sove sovikajo, škorjanci in tašice visoko letajo in mnogo prepevajo; kedar slaviči noter do jutra gostclijo, kanje, čaplje in bobnarice glasno kričé letajo, se pribe visoko vzdigujejo in glasno kričé. Nadalje kedar mračniki netopirji zjutra rano in zvečer pozne letajo, kresničice nenavadno jasno svetijo, rege na prostem visoko sedé, ovce na paši veselo skačejo, govnjači zvečer se pogosto prikazujejo, seršeni in ôse še zvečer pogosto letajo in pijavice mirno na dnu steklenic ležé. — Slabo vreme gre

pričakovati, kedar ščinkovci pred solnčnim vzhodom popevajo, vrane visoko nad pečevjem, stolpovi in poslopji letajo, glave po koncu nosijo, po takem letanju vode iščejo in glave v njo pomakajo; kedar lastavice blizo zidov letajo, se v bližnjo vodo potapljajo; kedar se golobje kopljejo, pozno na večer domu vračajo; kedar šterki svoje mladiče v gnjezdu pokrivajo, žerjavi pri lepem vremenu kričijo in se domača kuretnina po prahu valja. Kedar pa psi travo jedó, mačke se dolgo snažijo, domači petelini neprenehoma pojejo, gliste iz zemlje lazijo, sledi dolgo deževanje. — Kratek dež bode, kedar rega nizko sedé kvaka, kedar gre v vodo in se potaplja, krastavice na dan prihajajo, miši na glas žvižgajo, kerti visoko narivajo, mušice v senci plešejo in ljudi in živino termoglavo nadlegujejo. — Kmalu bode dež, kedar si goveda nos ližejo, svinje kermo raztrošajo, pijavice se na poveršju vode vzderžavajo in ovce z paše gredé med potoma travo mulijo in nerade v hlev gredó. Pogosto letanje govnjačev za rana pomenja dež o poldne; nevihte se je v kratkem bati, kedar piškur nepokojen iz vode poskakuje, pijavice iz vode siliji in se bučele daleč od ulnjaka ne upajo; kedar pa tropoma domu prihajajo, je vihar pričakovati, ravno tako tudi, kedar drozgi in ščinkovci nepokojni postanejo, ribe iz vode skačejo in se liske potapljajo.

Naposled imamo tudi še nekako orodje, s katerim merimo zrakovo težo, ki se imenuje zrakomer ali težomer, s tujo gerško besedo pa barometer; z njegovo pomočjo zamoremo sklepati na lepo ali na neugodno vreme. To orodje visi po navadi med okni, kakor ste to videli tudi že sami. To orodje vam je steklena cev, ki je pripeta na podolgasto desčico, v cevi pa se nahaja živo srebro. Kedar se to živo srebro dviga, je to dviganje znamenje, da bode lepo vreme; kedar pa pada živo srebro v cevi, takrat se je bati dežja. Kako se pa to godi, da se živo srebro enkrat dviga, drugikrat pada in zakaj da zamorete iz tega sklepati na lepo vreme ali na deževno: tega vam razlagam drugo pot.

Pogled v Egipt.

(Spisal F. R.)

Evo, podajva se na pot, kakor ga na svetu skoraj lepšega ni. V mislih tebe peljem v Egipt, da ti pokažem ta čudni

svet, nekdanj cveteč in bogat, zdaj razdert in ubožen. Ko so po naših krajih še cotali se medvedje, ko še Rima ni bilo, ne Grecije slavne: pred štiri tisuč leti je prebivalo tam že izobraženo ljudstvo, ki je povzdignilo se do slave, in si vstvarilo lastno omiko. Vse je minulo in se pozgubilo, le razvaline še najdeš, razvaline krasne in ogromne!

Ako bi danes povernil se nekdanjih Egipčanov kdo, peljal bi ga v deželo njegovih očetov, postavil bi ga na njegov dom in mu rekel: „Ali mar poznaš to deželo, svoj preljubljeni dom, svoj prekrasni Kemi ali Egipt?“ Ves zavzet bi on majal sivo svojo glavo, začuden bi pogledal okoli sebe in odgovoril: „Tukaj ni Kemi; moj Kemi je bil prijazen vert, da mu para ni bilo. Tukaj ni bogastva, le pomanjkanje, uboštvo gledam. In to ljudstvo, to vmazano ljudstvo, to moje ljudstvo ni!“ Tako bi rekel nekdanji Egipčan — Rem en Kemi — ter bi ponosno obernil se v stran.

Peljimo ga dalje in pokažimo njemu minarete mošej v Kajiri, to so stolpi mohamedanskih molišč mesta Kajiro. Egipčan bi mermral za se na pol glasno rekoč: „Čudno mesto; stolpove ima in poslopja ima, a to niso naši obeliski, ne palače naših kraljev; druga je mera in drugačen okus. Ne poznam tega kraja!“

Obernimo starca zdaj na južno-zapadno stran, kjer dela gorovje kakih sto čevljev visoko plan. Tam postoji, njegovo oko gleda serpo tje; život mu trepeče, noga se šibi, on pade na kolena ter kliče: „Piramide, piramide!“ Pobožno nagne svojo glavo, da poljubi posvečeno zemljo domačo. Vsa se je spremenila. Nekdanj krasna dežela faraonov je zdaj razdjana, ukončana, razderta, posuta. Samo na piramidah bi še spoznal svoj dom nekdanji Egipčan, ako bi ga okiskal današnji dan.

Kako se boš zavzel, kedar zagledaš te orjaške zidine. Dokler nisi blizo, slepi te pogled, da kaj večega pričakuješ; ali kedar se približaš, naraščajo ti kamneni orjaki gor do neba, in gledalcu se dozdeva, kakor da bi se prevračali nanj. Pravo njih egiptovsko ime je „Parammah“, hiša večnosti, ker so bili grobovi in nadgrobní spominki kraljevskih rodov. Vseh se šteje nad štirideset.

Največo piramido je dal postaviti kralj Chufu ali Cheops; ona stoji na pozidani plasti, ktera je 140 čevljev visoka. Na tem odstavku sloni velikanski trivogeljni, kateri meri do verha še 450 čevljev. To je zdatna višina, pa širjava še večja, ker meri spodaj 716 čevljev na vsako stran. Ta kamneni kup je tako ogromen, da bi zamogli va-nj spraviti največo cerkev

sveta, cerkev sv. Petra v Rimu, ako bi vótel bil. Več mest bi se dalo pozidati z kamna te same piramide. Iz tega pa povzemimo, koliko neizrečenega truda je trebalo, da se je kamen nalomil, dovažal in stavil. Lomili so ga pa unstran Nila v vzhodnjih hribih, kjer se prekopi še poznajo.

Sto tisuč ljudi je več let obsekovalo kamne, in deset let je stavilo kamneno plast ali podlago in napoševen pot do nje. Ko so to dokončali, delalo je spet 100.000 ljudi celih dvajset let, da postavijo piramido. Prijatelj, pomisli vendar, kaj se to reče: Stotavžent ljudi dela trideset let isto zidovje! Zna-biti porečeš: „Kako je pa kralj plačal delavce?“ To ga ni kaj skerbelo. Orodje je napravil, delavcem tudi živeža dal, družega plačila pa niso sprejeli. Ko je minulo četert leta, šel je eden del domu, in prišlo je ravno toliko novih moči. Vse ljudstvo je delalo kralju spominek.

Vsa piramida je gosta in celotna, v sredi pa ima votel prostor kakih 30 čevljev premer. Tam stoji do osem čevljev dolga rakev iz rudečega granita, v njej leži druga do šest čevljev dolga ter lesena, v tej pa se najde še tretja, ki ni daljša, kot je navaden človek. Tukaj je počival kralj Chufu ali Cheops, pa ni spaval bolje in ne slabše, kakor njegovi zadnji sluga, kedar gre na večni pokoj. Pred 800 leti je našel Chali f El Mamum pot v piramido in je prišel do groba. Kamnene rakve sicer ni mogel odnesti, merliča so pa Saraceni potegnili ven in ga spravili na beli dan. Kar je bilo na múmiji dragocenosti in zlatnine, to so pobrali, truplo so pa vergli na plan. Tak je konec nekdam toliko mogočnega kralja!

Kamor človek sega, vse razdira in zravnila, pa piramide so se mu ustavile. Še stojé in kažejo svojo ponosito postavo. Že tisuč in tisuč let gledajo razdjanje v svojem podnožji, same pa niso razdjane. Zato rekajo zdajni prebivalci nekako spoštljivo o njih: „Vse boji se časa, pa čas boji se piramid.“ Že poznavajo se čas in človeška roka tudi na njih; pošla je prejšnja čudna lepota in nenavadna krasota; stojé pa vendar še in z višine nagovarjajo popotnika: „Ptujec, ti stojiš na sveti zemlji, zdaj si v starem Kemi, Egiptovske piramide gledaš. Ljudje nas ne bojo poderli, pa čas bo nas vendar le zdrobil!“

Naznanilo

o smerti sv. očeta, papeža Pij-a IX. dne 7. februarja 1878.

(J. Furlani.)

Prijazni žarek, kateri vsako čelo,
Visoko, nizko, čmérno in veselo,
Naróde kot domače tako ptuje
S svitlobo čisto krepko obžaruje;

Mogočno kladvo, ktero vsako želo,
S pogledom le na božje nam razpelo,
Brez vsega straha, spake tud' najhuje,
Tam v „Sillabus“-u zmagovito kuje;

Pohlevnost sama, ktera polna vere
In upa in ljubezni brez overe,
„Od križa križ“ pošilja gor v nebesa:

Prebritko dans katoljški svet pretresa:
Šest, osemdesetletni Pij deveti,
Luč, vgasne se zvečer po uri peti!

Naša zastava.

(J. Furlani.)

Krasna naša je zastava,
Venča zlata jo postava:
„Vse za vero, vse za dom!
Za napredek v blisk in grom!“

Mirisna slovenska lipa
Sinu, hčerki blagor vsipa,
Ladjo, rudo, kaščo, klet:
Vse ti dá slovenski svet.

Vera prava je vodnica,
Razsvitljuje umu lica,
Stotern sad mu obrodi:
Vera je nebeška hči.

Tud napredek je beseda,
Dans Slovence sploh obseda
Brez koraka čverstega
Narod plen je sužnjega.

Umni duh kaj je brez vere?
Je steklina brez overe,
Kolovratek glave hud,
Zlata ptica brez perut.

A napredek bodi mičen,
Po postavi vedno ličen,
Poštenjaka serčen stop
Je verigam meč in top.

Domovina, slovo gladko,
Kak se taja v sercu sladko!
Sin pošteni domu vdan,
Za-nj se giblje noč in dan.

Blagor rodu le pomigne,
Kras zastave v boj se vzdigne,
Blisk mogočno zagromi:
Vsa Slovenja naj živi!

Kazalo.

	Stran
Po volitvi novega papeža Leona XIII.	5
Nevera	6
Filip Jakob Kafól	37
Kaj se je godilo pretečena tri leta doli na Turškem?	42
Morje	68
Povesti:	
Ogljar in cesar Maksimilijan	74
Poboljšani črevljar	76
Žena in mož	77
Bog ve, kako naj kaznuje človeka	79
Dihur kralj	81
Medved, svinja in lisica	83
Narodno blago za nauk in za kratek čas:	
1. Vrank	84
2. Prepelica	84
3. Grobničko-poljski možek	85
4. Bela breza	86
5. Kurant	86
6. Konj	87
7. Spavajoči zec	87
8. Grablje	89
Kako se more pogoditi premen vremena	90
Pogled v Egipt	92
Naznanilo	95
Naša zastava	95

Tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu
je izdala in založila:

Ant. Mart. Slomška

ZBRANI SPISI.

Druga knjiga:

Basni, prilike in povesti.

Zbral in uredil M. Lendovšek, katehet v Ptui.

Cena broš. iztis 1 gl. 20 kr., terdo vezan 1 gl. 30 kr.

 Perva knjiga te zbirke: A. M. Slomškove
Pesmi se tudi še dobiva broširan iztis po
90 kr. terdo vezan po 1 gld.

V založbi tiskarnice družbe sv. Mohora se še dobi:

Anton Janežičev

slovensko-nemški slovar.

Drugi popravljene in pomnožene natis.

Broširan gld. 2. 20 kr. terdo vezan gld. 2. 50 kr.

Naročila sprejemajo vse bukvarnice. V Ljubljani
Bamberg & Kleinmayr in M. Gerber. V Terstu F. H.
Schimpff. V Gorici Wokulat. V Mariboru A. Ferline.
V Celji J. Geiger. V Ptujem W. Blanke. V Radgoni
J. Weitzinger. V Novomestu C. Tandler. V Gradcu
Leuschner & Lubensky in U. Moser.

 Kdor pa znesek franko pošlje tiskarnici družbe
sv. Mohora v Celovec (najceneje po nakaznici
[Postanweisung]) dobi tudi knjigo franko poslano.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000075623

COBISS @

